

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204764

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. 181.6
A28K
Accession No. 13941
Author ఇవ్వలపటి.
V. II
Title కాలింద కవి ప్రవర్తనము. 1927.

This book should be returned on or before the date last marked below.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకాశితము—సంఖ్య—౨౨

శ్రీ రస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

—ద్వితీయభాగము—

అనగా బలపతివంశీతప్రణీతము.

(పరిషత్ప్రీతినుండి పునర్ముద్రితము)

కాకినాడ :

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడి

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకాశితమునకు
బ్రకటింగుబడినది.

1929.

వెలదు 0-8-0.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

ద్వితీయభాగపీఠిక.

ఈమహాప్రబంధమునకుఁ గర్త యగునహోబలపతి జన్మదేశాదు లగు సామాన్యవిషయములం గూర్చి ప్రథమభాగపీఠికలో ముచ్చటించితిని. ఇంక నిపు డిందుఁ గలవిశేషములను వివరించెదను. ఈభాగమున ర-గి-౬ ఆశ్వాసములు గలవు. అందు నాల్గవయాశ్వాసమున నాముక్తమాల్యదాది కాంధ్ర, ప్రబంధరత్నములందు వలెను గిరాతాద్భునీయాది సంస్కృతకావ్యములందు వలెను ఋతువర్ణనము మంచిమంచి కల్పనలతోను గొప్పగొప్ప భావములతోను జేయఁబడినది. చూడుఁడు :—

—1 నసంతవర్ణనము 1—

సీ. నిఖిలాగమాంతనిర్నిద్ర శోభ నొసంగు నిరుపమమహిమచే నెసఁగువాఁడు
శుకముఖద్వీజరాజిచూపుల కింపైనఫలములు చేకూర్చుగలుగువాఁడు
బలుజడిచే నైనయలజడి సహియించుమానుల మధురోక్తి మనుచువాఁడు
తెలిపువ్వునీటిచే దేవ యాత్మఘటించు మాధుకరశ్రేణి మంచువాఁడు
సాధుసుమనోనిరంతరసాష్టవైక, మూలకారణ మైనట్టిమేలువాఁడు
మాధవుఁడువచ్చెనవ్వేళమధురలీల, వనరమాంగనయామోదమున మెలంగ.

సీ. పంజరగుహలలోపల నున్ది గైకొని శర్తర మెక్కెడు జంతువిలతి
నతివృష్టి కోరిచి యశనంబుగానక గాసిల్లు మానిసంఘాతములను
సరసులలో నుండి జలవాసవృత్తిచే వర్ణిల్లు వరహాసవారములను
నలరునీ రక్తిడి నక్తిడఁ ద్రావుచు వసియించుచేతనన్రాతములను
సత్పరిగ్రహలాభంబు సంధివిల్ల, నరుతరామోద మందెడు యోగితతుల
మన్నన యొనర్చెఁ దావచ్చిమాధవుండు, కామితార్థఁబులవ్వారిగాఁగనిచ్చి.
ఇందలిశ్లేషవిశేష మెంతచక్కనిదో!

—1 గ్రీష్మపువర్ణనము 1—

గీ. కూటిపేదఱకంబు గైకొనిరి మిగుల, నాతరముచేత బ్రతికెడునట్టివారు
ఖనన మొనరించితనుయాత్రగడపువారు, కూలిగలుగుటనవ్వేళగూటఁబడిరి.

క. కూటిరుచి పాన మొందెను, బాటిల్లెను నీళ్ల సుళ్లు పవనంబునకున్

మేటి సురతములకూరిమి, గాటపుటుపగూహనములఁ గదలక నిలిచెన్. 32

ఈ రెంటియందును స్వభావోక్తి చక్కఁగ వర్ణింపఁబడినది.

క. పడమటిసెక నుదుకఁగఁబడి, పిడికిటివస్త్రంబు లెల్ల బెట్టఱంగాఁ

గుడికరమునందు నిలిపిరి, కడుఁబూతం బనుచు వానిఁ గల్తారంభుల్. ౪౪

ఇం దాచారసంప్రదాయము కలదు.

—1 వర్ణనవర్ణనము 1—

సీ. ఆహితాగ్నుల కెల్ల న్నాశవైశ్వానర రక్షయేకార్యసర్వస్వ మయ్యె

భోగితై నను రాత్రిభోజనం బెచ్చట నన్నమాత్రము కాని యబ్బదయ్యె

సౌరమంత్రోపాస్థితతురుల కశనంబు వార్తగల్గుట గానివావి యయ్యెఁ

బ్రతిగ్మహంబున కేగిప్రార్థింపఁ (ప్రార్థింప) శిఖయొకింతొసఁగినఁ జిత్రమయ్యె

జంబుగూడలకలుములు డంబుమిగిలెఁ, గితకసంపాదనంబులు ఘనతగాంచె

నన్నదాతకు నేనియు నతిథి కొకని, కై న నన్నంబు గల దను టఁదియయ్యె.

ఇది యాముక్తిమాల్యదఛాయ—

“ఇల్లెల్లు దిరుగ నొక్కింతబ్బు శిఖ; యబ్బేనే నింటిలోఁ బూరి యిడివిసరకి

రాఁజదు; రాఁజన రవులుకో ల్వాసలఁ గాని కల్లను; మఱి దానఁ గలిగె

నేని కూ డగుట మందైనఁబెన్నెగ సుఖభుక్తి సేకూర; దాభుక్తి కిడినఁ

బ్రాగ్భోక్తలకేతీలు బహుజనాన్నము; దీఱ నారులకొదివుఁ బునఃప్రయత్న

మాజ్యపటముఖ్యలయ మెన్న; రాలయాంగ

దారులయ మెన్న రంతిక; కారజనిక

పచన నాంధ్రోగృహిణి రామిఁ బడుక మరుఁడు

పెడపెడనె యార్ప నొగిలి రజ్జడిని గృహులు.”

ఉ. కాలువలెల్ల బల్లుడులకైవడిఁ గాంచె నవీలలామముల్

గేలియొనర్పఁగాఁ గడఁగెఁ గేవల మబ్బి నతండు సీరమా

త్రాలముఁడైనఁ దావికృతినందక యుండు వికారహేతువుల్

చాల మెలంగినన్ విక్రితసంగతిఁ గాంచునె ధీరచిత్తముల్. ౪౭

ఇదలి యర్థాంతరన్యాసము మహాకవికాళిదాసుని కుమారసంభవములోని

“వికారహేతో నతి విక్రియస్తే యేషాం న చేతాంసి త ఏవ ధీరా” అను

శ్లోకమునుండి గ్రహింపఁబడినది.

కవు లిట్టి మనోహరము లగుకల్పనలను భావములను బద్ధభాగాదు
లను దత్తద్భావతత్పరులై యచుకరించుచుండురు. దానిని ససమ్మతచే జేసిన
గ్రంథచార్య మనగాదు.

—1 శరద్భువనము 1—

క. జీవన మంతయు లోకో, స్థానమున కిడుమఁ గార్యసిద్ధి నశపి మై
కేవలపలితంబుగఁ దాఁబోవదె ఘనపాళి యక్షపుంగవు దిశకుఁ. ౯౫
ఇందుఁ భారతీయులకుఁ బరమపురుషార్థసాధన మగు మహా ప్రస్థానము
సూచితము-

—1 హేమంతర్తువనము 1—

ఉ. తస్మైలదాయ మే నఁగఁ దాళక తస్మైలనేచ ముచుచి
చ్చు చ్చురియాద మీఱ వడిఁజొన్నఁగఁ దస్మైలతోడ నాత్మస
ఖ్యుఁ ధరించు కల్పిలుచు గాఢియఁజెందెను మిత్రవర్గఘా
తస్మై నెఱుంగఁ డయ్యె నుచితఃపత్తిఁ గాంచ జమంబు నేర్చునే. ౧౦౬
ఇందలి యథాతరన్యాసము సర్వకాలములందును సర్వజనులకు నను
భవశిర్షమైనది.

—1 శిశిరర్తువనము 1 -

ఉ. శీతముచేత బాధపడు చి శబదగుంబు భరింపఁగా జగ
ప్రాత దినేశుఁ డిశ్వరతఁ దాల్చుచు నంబరమధ్యసీమఁ దాఁ
జాతురినేగుచు న్నిటల చంచదచంచలదృష్టి కిందిదు
న్నీతము చేసెఁ గావలయు నెన్నిఘట్టి హరించుశీతముఁ. ౧౦౭
ఇందలిప్రభావ మెంతబాగుగనున్నదో! మఱియు నీభావము, “బ్రహ్మ
స్వరూప ముదయే, మధ్యాహ్నాత్ మహేశ్వరమ్, సాయంకాలే సదా విష్ణుః
ప్రీత్యుద్ధిష్ఠి దివాకరః” అను శ్లోక భావమూలకము.
క. అప్పప్పు యేర్పినను, జెప్పుగాశక్యమానె శీతముమహిమల్
నిప్పుల కప్పులకుఁ దాఁదప్పక యన్యోన్యపదృశతను ఘటియించుఁ. ౧౦౮
చూచితిరా యతిశయోక్తి మహిమ !

(2) పంచమాశ్వాసమున- శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజును జూడఁబోయి య
ల్గుచునితోఁ గలిసి యమునానదీతీరమునకు వేట కేగి యటఁ దనకై తపము
చేయుచున్న కాళింది జూది యామెచు దనపురమునకుఁ దీసికొనిపోయి వివా

హము చేసికొనియె ననుకథ సహృదయ హృదయాహ్లాదకములైన రసగంభీరకల్పనావిశేషముగల నూటయఱువది గద్యపద్యములతోఁ జక్కఁగ వర్ణించఁబడినది. చిత్రింపుడు.

ఇంద్రప్రస్థవర్ణనాసందర్భమున నీవిద్యుత్తవి తనకుఁ బరిపూర్ణప్రజ్ఞగల యష్టభాషావిశేషము నెఱుఁచూపెనో :

సీ. సర్వభాషావచస్సంపన్నధానంబు సాధ్యస్థివచోవిచారితంబు
శూరసేనాధారతారుచిమతంబు వ్యత్యయకార్యోపపత్త్యనుగత
మనుస్మృతభవికలాపాయోగసిద్ధంబు శోభాపహతద్బుధోల్లేఖితంబు
అన్యధాభావప్రహణనిరూఢంబు సప్తాంగరూపప్రశస్తమహిమ
మైవిరాజిల్లు చష్టభాషావిశేష, సముదయచ్ఛూర్తి హసియింపఁ జాలునట్టి
పురవరంబు హరిప్రస్థపుణ్యనామ, చుచ్చుతానందముగఁగాంచెనచ్యుతుండు.

ధర్మజానిభక్తికారవము లెల్లు చిత్రించెనో చూపఁడు-

గీ. జలజనయన యిహాముత్రఫలవితాన, మూలకారణ మని మదిఁ జాల నన్ని
నీనుపదభక్తిచేకొని నిలిచినాడ, నితరము నెఱుంగఁగద యిట నీ వెశాక్షి.

గీ. తమము చూరియించి వస్తుశత్ర్వంబుఁ దెలుప, నీవకా కన్యదేవత నేర్పుగనదు
దురితసంహరజగతి ఖద్యోతుమహిమ, యొరడు నేరీతిఁదలఁపఖద్యోతమునకు.

ఈవిద్యుత్తవి తన శాస్త్రీయజ్ఞానమును 17 వ పద్యమునఁ గాళిందీతీరకాంతారమును మీమాంసా తర్కవ్యాకరణ చ్ఛందో లంకార భరతశాస్త్రములతోను బ్రాకృత త్రిలింగ భాషలతోను నుత్తమ కావ్యంబుతోను శ్లేషించి పోల్చి చూపెను. శ్రీకృష్ణుని వివాహసందర్భమును 73వ పద్యములో నాదబ్రహ్మమును నిరూపించెను.

“మంచిభోజనము” అను 140 పద్యమున హాస్యరసలవము.

“పగలుగావించు”నను 155 పద్యములో నప్పగింతలలోఁ బిల్లలు పెద్దలం దున్నగుణము గ్రహింపవలయును గాని పెద్దలందు దోష మున్నను గ్రహింపరా దనునీతి చక్కఁగా బోధింపఁబడినది.

(3) ఇతఁ షష్టాశ్వాసము.

ఇందుఁ గాళిందీకృష్ణుల సరససల్లాపములు వర్ణింపఁబడినవి. కాని నాగరకులకు వెగటుగల్గించు మోటువర్ణనము లెందును లేవు. ఇంతియే కాదు, కేవలకృంగార ప్రధానము లగుపట్టులందుఁ గూడ నీవిద్యుత్తవి యావిషయమును

దనశ్లేషమహిమచేఁ గావ్యముతోను శాస్త్రములతోను నాగమములతోను సంస్కృతప్రాకృతాంధ్రభాషలతోను మూలప్రకృతి (అవిద్య)తోను బరబ్రహ్మముతోను బోల్చి చదువరుల డెందములం దనాదిపరమసిద్ధాంతముల నాటెను. వీనికిఁ బూర్వభాగమునందుఁగూడఁ జాల నుపాహరణములు గలవు.

41 వ “కామితమేమియుక్” అనుపద్యములో “సర్వశ్ర జయ మన్విచ్ఛే త్పుత్రా దిచ్ఛే త్పరాజయ” పురుదానిభావము గలదు.

“హృదయస్రంధి” యను 42 వ పద్యములో “భిద్యతే హృదయస్రంధిః ఛిద్య నేసర్వసంశయాః, తస్మిన్దృష్టే పరావరా” అను నుపనిషత్సారము నిమిడించెను.

“నేరుపుమీఱ” అను 49వ పద్యములో శృంగారరసము నలు పను సంప్రదాయము తెలియఁజేయఁబడినది.

56 క్రొన్నుడి యుత్తమనిబంధము (కావ్యము)

60 కబరి యుత్తమకావ్యముఁ బోలును.

గీ. ద్విత్వరహితంపుటాకృతిఁదేజరిల్లి, ప్రాకృతాఖ్యాకభాషనాభావతద్వి
రేఫవైఖరిగలిగితిల్లిలింగ దేశ, స్థూత్యచకాస్పృగస్తూరిచుక్తబాట్టు. 67

ఇందుఁ గస్తురి చుక్తబాట్టు ప్రాకృతత్రిలింగభాషలవలె నున్నది.

70 చవ్రతిచందురుఁజూచిన నీలాపనిందవచ్చును.

86 కార్యసాధనవిధానము మంచి దను నీతి బోధింపఁబడినది.

90 “వనిత యరగన్న” అరుదానిలోఁ దపము (నిరంతరదీక్ష) బలిమిని గార్యసిద్ధిని గలిగించు ననుచుత్తమసిద్ధాంతము.

97 “వాగ్భూషణంభూషణం” అనుదాని యభిప్రాయము.

113 లజ్జ నవిద్యతోఁ బోల్చి గురూపదేశమున నవిద్య నశించు నను మహాభావము స్ఫురింపఁజేసెను.

124 “సాంజనాతి”—ఇందుశబ్దచిత్ర మయిన యమకము.

138 “ప్రహ్లా మననోప్ప”—అద్వైతసిద్ధాంతము. చూచితిరా శ్లేషమహిమ ! అతిశృంగారములోనుండి మహావేదాంతమునకుఁ గొనిపోయినది.

145 “గరితబింబోష్ఠి”—ఇందుఁ గల్పనావిశేషము.

151 “మృదుపదమై”—282 “సుప్రసాదత”— ఇందు రసావహ మైనచో ధోషము గూడ గుణమగు ననుకవిభావము తోచుచున్నది.

168, 236 గగనకుసుమము-అప్రసిద్ధ మని తాత్త్వికుల సంక్ష దాయము.

174 “పయోధరమండలము” అను శ్లేషరూపక మహిమచే వర్ణాకాలము ప్రత్యక్ష మగుచున్నది.

176 శ్రీ వేణీస్నానమున ననంతసౌఖ్యముకలుగు నను పౌరాణిక భావము.

188 తపముచే నణిమాదిసిద్ధులు గలుగును.

191 ఆత్మస్వరూపమును జైలుపడుచువిధాన మతినిపుణముగా నిరూపింపఁబడెను.

197 గురుశుశ్రూష పరమసుఖంబు.

202 రూపకమహిమ మిందుఁ గలదు.

223 ఈపద్యమునందు (అహిభయము) స్వపక్షభయము గలరాజురాజ్యము క్షీణించు నని చూపఁబడినది.

229 బ్రహ్మశక్తియము.

230 భగవంతుఁడు సర్వద్రష్ట.

241 భగవంతునిదర్శనమైనపుడు సర్వహృదయగ్రంథులు వీడిపోవును.

270 ఈగద్యము పదమాశ్వాసములోని “వెండియుజగజ్జనాది” అను పెద్దగద్యమువంటిది. ఒకపి శేషము—అం దర్థాలంకారములే గలవు. ఇందుఁ గొన్ని శబ్దాలంకారములును గలవు, కుండలిబంధము, నాగపద్మబంధము, మాలికా బంధము నట్లు “నానాలంకారలీలామూలాస్పదంబై తనరు.”

మొత్తముమీఁద నీమహాప్రబంధమున శృంగారరసము ప్రధానము. మిగిలినవి యంగములుగా న్నక్షణక్షణ నౌచిత్యానుసారముగా నిరూపింపఁబడినవి. కదలిపాకము ప్రాయము. అక్షణక్షణ నారికేళపాకము గూడఁగలదు. శైలి లక్షణలక్ష్మితము. గుణాలంకారము లత్యంతమనోహరములు. రీతివృత్తులు రసానుగుణంబులు. భావంబు లతిగంభీరంబులు. అనర్గళ మగుకవి తాధార. దానికిం బదిరెల్లు వేదవేదాంతసంస్కృతప్రాకృతాంధ్రవ్యాకరణ శబ్దరూపాంశాలంకారాది సకలశాస్త్రసర్వతోముఖపాండిత్యమహిమ. దానికి నూఱురెల్లు శ్లేషచమత్కారము. విద్వత్ప్రచించిన యీమహాకావ్యమునందలి భావములు సుబోధము లగుటకు విపుల మగువ్యాఖ్యాన మపేక్షణీయము. మనయాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు తగినయత్న మొనరించి వ్యాఖ్యానము చేయించి ప్రకటింపఁ గడంగుదురు గాక ! మూలమూలల నున్నయిట్టి

మహాగ్రంథములను సంపాదించి ప్రకటించి కవులకీర్తులను జిరస్థాయులుగాఁ జేయుచున్న యీ పరిషత్తువారికి జగత్సారణం బైన శివకేశవాది నామములచే భావింపఁబడు పరబ్రహ్మము దీర్ఘాయురారోగైశ్వర్యవృద్ధిసంపదభివృద్ధులను జగదుపకారకృత్యనిరంతరదీక్షాదక్షతల నిచ్చుఁగాక !

గీ. చిలుకపలుకులు చెవులకుఁ జెలుపుగొలుపు

నట్ల దక్షిణ నాక్యము లాత్మప్తి

నందఁ దీసెను నీకు నారాయణాత్మ

ముదమున లోకబుధులు ప్రమోదహుప !

ప్రమోదదక్షిణాయనము, } శ్రీపాద పాపయశాస్త్రి,
పిఠాపురము, } శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటుకార్యస్థాన
పండితుఁడు.

కాళీందీక న్యాపరిణయము.

ద్వితీయభాగము.

— విషయసూచిక —

పుటలు.

1. వసంతర్తువర్ణనము	౧
2. గ్రీష్మఋతువర్ణనము	౪
3. వర్షఋతువర్ణనము	౬
4. శరదృతువర్ణనము	౧౦
5. హేమంతఋతువర్ణనము	౧౨
6. శిశిరఋతువర్ణనము	౧౨
7. శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజుం జూడఁబోవుట	౧౪
8. శ్రీకృష్ణుడు వేట సలుపుట	౧౭
9. శ్రీకృష్ణుడు కాళిందివిజౌచుట	౧౮
10. శ్రీకృష్ణుడు కాళిందికడ కర్జునునిబంపుట	౧౯
11. శ్రీకృష్ణుడు కాళిందినిగొనిపోవుట	౨౧
12. శ్రీకృష్ణుని మంగళస్నానము	౨౪
13. కాళిందిని జెలు లలంకరించుట	౨౮
14. వివాహవర్ణనము	౨౯
15. శ్రీకృష్ణునకుఁ దాంబూలమిచ్చుట	33
16. అప్పగింపలు	33

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

ద్వితీయభాగము.

— చతుర్థాశ్వాసము —

క. శ్రీమద్భాగవతరామవిరామశర్మైశ్చరామ రమ్యభుజబలో
ద్వామాభిరామ నుతసుత్రామా సాకేతీభామ దశరథరామా. ౧

వ. మహాత్మా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

— ౨ వసంశర్తువర్ణనము —

క. అంతట విమలక్షీరత, సంతతసుమనఃకనంబసంజీవనతం

బొంతై నురభికి మిక్కిలి, వింతై *యే తెంచె నురభి విరహులు † బెగడక.

గీ. ఉదయరాగచ్ఛదంబు మై నూసికొనఁగఁ, దలంచి వనలక్ష్యజీర్ణచ్ఛదంబువిడిచె
మాధవునిరాక కని వృక్షమండలంబు, దాల్చుగనుబట్టజీర్ణచ్ఛదంబు†రాఁ.

సీ. నిఖిలాగమాంతనిర్నిద్రశోధ నొసగు నిరుపమమహిమచే ధీనసగువాఁడు
శుకముఖద్విజరాజిమాపుల కిం పైనఫలములు చేకూర్చు గలుగువాఁడు
బలుజడిచే నైనయలజడి సహించు మానల మధురోక్తి మనుచువాఁడు
తెలిపువ్వునీటిచే దేహయాత్ర ఘటించు మాధుకరశ్రేణి మంచువాఁడు
సాధుసుమనోనిరంతరసౌష్ఠవైక, మూలకారణ మైనట్టి మేలువాఁడు
మాధవుఁడు వచ్చె నవ్వేళ మధురలీల, వనరమాంగనయామోదమునమెలంగ

సీ తనరు దక్షిణజగత్పాణున కేవేళఁ జెడఁమాంద్యగుణంబు సేయకతన
నతిరక్తపల్లవప్రతతి వర్ధిలఁజేయు నభ్యుదయంబుచే నడరుకతన
నఖిలనిస్సంగుల నాయాసవడఁజేయు నీలదేహుల కుక్తి నేర్చుకతన
సురుచిరాకృతి జాతిసుమనోవిలాసంబు కొదవకు నొడిగట్టుకొన్నకతన
నప్రసాదత కాటప టైనకతన, నధికసాంద్రజోవ్యాప్తి నందుకతనఁ

గలుగునయశోవితానంబుక రణిగనుచు, ఘటించియుచునామనినాళిగ నుచు.

చ. అలరులచే జగద్విజయ మందె మరుం డన యుక్తి భూషకం
గలుగును లక్ష్మమన్న నది గాదు జగజ్జయసాధనంబు లై
మెలఁగెడు చాపబాణములు మేలుగ నిర్మితి చేసి మాధవుం
డల మరు సంగహీను విజయాస్వతుఁ జేయు నసంగ లక్ష్మమా. ౨

* యే తెంచు. మా. † బెగడక మా. ‡ వోరే! ధీనగువాఁడు. ఉనుటమందిది.

- మ. ధరః బాదంబులు నాటి మ్రాస్తడుచు వంధ్యత్వంబు పోఁగోరి య
త్రురురాజు ల్లడు మాధవుం గొలువఁగాఁ దద్వంధ్యతోత్సాదన
స్ఫురణోద్వత్ప్రసనాభిరామఫలసంభూతు ల్లుటింపించు త
త్త(ర)దత్తారుణమృత్రితాక్షత లనం గానంగనయ్యె న్ననల్. ౮.
- క. ఫలగర్భిత గొను లతికా, కలకంఠలకుసుమగుచ్ఛసునవతోజం
బుల మిగుల నొప్పు గైకొను, నలిశోచిశ్యామచూచుకాంచితరోచల్. ౯
- గీ. వంబురసమునసుమనఃకదంబకంబు, కాలగతి(కీ)దువువకాంతలజాలఁగూడఁ
దత్తినూయాతమైనపాతకముకతన, విరిసెఁ గాఁబోలు నన నద్ది విరియుచుండఁ.
- చ. అరయఁగఁ బుష్పవత్సభిధ సంతి రజోవతు లన్న పేరిచేఁ
బరఁగులతాలతాంగులయభంగురసంగతిఁ బొంగి నమ్మద
స్ఫురితనినాదము ల్లానుట చోద్యమే మత్తమధువ్రతాళికిం
గర మురవైన యవ్వృజినకాళిమ మేనున నంట నబ్రమే. ౧౧
- క. గిఱకపడి కొలు సాఁగక, యెఱులలతాంగసలఁ బెనిచి యొప్పుగఁ బుష్పం
బఱఁ బువ్వుమొగ్గుగుబ్బలు, వఱల ఫలం బెసంగఁజేసె వలపుఋతు వొగిగ.
- క. మాధవవిభవముఁ దెల్పుచు, సాధుకవిప్రీతి యొసఁగు సర్వాగమముల్
మాధవవిభవముఁ దెల్పుచు, సాధుకవిప్రీతిదములు సర్వాగమముల్. ౧౩
- క. మును వృద్ధికి ఘనులొసఁగిన, ఘనఋణ మొగిఁదీర్పఁ దరులుకప్రసుమపుటం
బునఁ బొదిగి ఋణముఁ దీర్చెను, గనదభిదంభంబుదాల్చుఘనదూతలకఁగ.
- గీ. బంధురము లైనయలవనస్సతుల కెల్ల, సామనన్యంబు విఘటిల్ల భూమిజాత
భావమాకులపాటా దఁబరఁగఁ*మర్మ, శంబునానటచుధువప్రజంబుమిగిలె
- చ. వరవనమాలికాకలితవాసన లూనుచు మాధవీమనో
హరరుచి కాస్తదం బగుచు నాత్రమహాగముడై కుజాతివి
స్ఫురణము మాన వర్తిలుచు భూరికవిప్రజమాననీయుడై
వరఁగెను మాధవుం డపుడు భవ్యఘనాకృతి మాధవాకృతిగ. ౧౬
- గీ. యోగుల భరించి యరచక్రయుక్తి మించి, భోగిసంసేవితాకృతిస్ఫూర్తిగాంచి
మాధవుఁడమాధవుఁడగుమదిదలంప, నలయపాంసులతాగుణం బరుదుగాని
- సీ కంజరగుహలలోపల నున్దిఁ గైకొని శర్కర మెక్తైదుజంతువితతి
నతివృష్టి కోరిచి యశనంబు గానక గాసిల్లు మానిసఁఘాతములను
సరసులలో నుండి జలవాసవృత్తిచే వర్తిల్లు వరహంసవారములను
నలచునీ రక్తదినక్తడఁ ద్రావుచు వనీయించు చేతనవ్రాతములను

సత్పరిగ్రహలాభంబు సుభవిల్ల, నుగుతరామోద మందెను యోగితతుల
మన్ననయొసర్చె దావచ్చి మాధవుండు, కామితార్థంబుల వ్యతిరేకగదించి.

గీ. దీర్ఘవిశ్రుతశబ్దవృత్తిప్రకాశ, మౌక్తికాంతిమాధుర్య మధికతప్ర
సాదమైయొప్పెనపుడునసంతముతువు, మహితకావ్యప్రకాశకృత్తమమోలె.

క. పల్లవపేశలశయ్యా, వేల్గ్రీతులకుఁ దనిసి విమలధ్వనులం
బెల్లెనయుచుఁ బుస్తాకిల, తల్లజులు వసంతవేళఁదనరిరి మిగులన్. ౨౦

చ. తెలిపుప్రసీతివర్ణము లుదీర్ణములై యొనరంగ నత్తఱన్
మలయఁగఁజొచ్చెఁ బుష్పాశీసుమారము లెల్లతల నిరంతరా
కలనవహించి దట్టములు కానఁగనయ్యెను యోగదూరతం
గలఁగెను దుపతిప్రతతి గాంచుచు హోవృత్తులగు గామ్యులున్. ౨౧

సీ. ఉనిదపుక్కిట సుర యునిసిన నొక్కఁడుతరువు సాదాబ్రహ్మకమున నొకటి
చెప్పి, వేటొక్కటి తిట్టచు వాసిన నామోదసంకద నంది వెలయ
ముద్దుల నగవుల మురిపెపుఁబాటలఁ గొనిలింతలఁ బ్రేమఁ గనుఁగొనుటల
నకుగుట నూర్పుట హస్తసామ్యులఁ గొనిమహిమముల్ చెప్పుగొనియె
నవనియును నచేతనతారుభూతి, గనినవ్రూగు న కామనీఘటితకార
వావచానంబులొకటిగానలరసికు, లలరుఁటాతయహోవింతయతివహంత.

గీ. చెలువుమీఱినయవ్వేళ, జిత, మురవ, నెమ్మి గైకొక మెలఁగెను నెమ్మిరొదలు
నెపుడు బామనివైవాత్యమిరపుకొన్న, యగ్నివర్ణులు సావాత్య మాశ్రయించె.

సీ. అరసానుభూతుల సరసానుభూతులై మెలఁగుచుండఁగఁజేయు మేలుశక్తి
లేఁగొమ్మపొందులు లేకయుండెనువానిఁ దద్వత్తనాదంపఁ దనరునేర్పుఁ
బ్రసవవాసనలేక బడలుచుండెనువానిఁ బ్రసవాప్తివసుంచు ప్రబలమహిమ
పల్లు లింపులు మీఱఁ బలుకనేరనివానిఁ బలుకదిద్దినయట్టి పాటవంబుఁ
గలిగినవయోగిజనములఁగడుచుదమున, నెనయఁజేయువసంతయోగీంద్రుఁగన్న
యోగరహితజనంబులయుల్లములను, బెల్లు వర్తిల్లకుండునె పల్లటములు.

క. సురభీరయమార్గచరా, స్థిరమాశన సమృద్ధశ్రుతే ర్భవతి కుహూ
పరిహారా నేత్యేవం, పరవాక్తుల నవిరళముగఁ బలుకుం బికముల్. (?) ౨౧

ఉ. పంజరకోశపుష్పపుటభాసిమిళిందఁలాసవాస మై
యంకురసూచి కావనిహతాహితమండలజీవితంబు నై
శంకిలఁజేయు నాధిరతశాస్త్రము నామని దానిజాడఁగా
సంకురమూచు మోదధర మవ్యనిరీక్షణఁ గల్గ నేర్పునే.

— శ్రీశ్రీమయ్యతువర్ణనము —

- క. అంతట వేసవి దోచెడు, రంతమహాస్తామగతనిరంతరమిభ్యే
దంతాభ్యర్థితమతదృ, స్థాతమరీచీమిలితాశాంతంబై. ౨౭
- క. వరసుమనోజీవిత మగు, సురభిం బలపంగ భవనశోషకతిగ్న
కరననుజుడు వడిగఁ దదా, కరవిపిసంబులనుమిగులఁ గాఁక దహించెన్. ౨౮
- క. ఆమెడ దక్షిణదిగ్భవ, వాయుపదత్రయికి నెన్న నరుణాలయది
గ్వాయువు సపాదనప్రా, ధ్యాయ యనం దగు నటంచు నడరు న్నుడువుల్. ౨౯
- మ. ప్రతికూలుం డగుచంద్రుఁ గూడి విరహీనాత్రులు నేచంగనో
యతిగాఢచ్చదశాఖితా వనుల ధ్వాంతారాతి డాపంగనో
యతికోపోగ్రత నవ్వసాతుచుఁ దా నందెం జమీ నాఁ బదా
హతి దూరోత్తర లోక బాంధవునియం దాహుఢమై వర్తిలెన్. ౩౦
- మ. సతవాహంబులు మచ్చరం బొదవఁగా నప్తాశ్వము న్స్వేట న
ప్రతిమం దా రథమూస వంతిడఁగ నాభావంబుచే శీఘ్రపు
గతి నయ్యశ్వము గాంచలేమి జడిమి గాంచె బ్రయాణంబు భా
వతికి నా దివసంబు లాయితము లై పాటిల్లె నవ్వేసనిన్. ౩౧
- సీ. నాదగు దాహగుణంబు కారణగుణప్రాప్తంబుగా జగత్ప్రాణుదాహ
సక్తిసంపత్తికి సంశయింపఁ బనేమి నీచుఁ డొక్కఁడు గంధనిలయగోత్ర
మంది తద్ధర్మంబుఁ జెంది సద్ధర్మంబు విడిచిన నే బోవ విడుతు నెట్లు
జడత గైకొనుట నే జలముతో మ్రొక్కి జొరఁజిచ్చుచురియింతుశరధిఁజొచ్చి
యనుచుఁబచ్చిచుజలనిధియందు మెలఁగు, భీకరాటోపబడబాగ్ని వెడలె ననఁగ
నఖిలజనములు భీతి నిట్టట్లు గాఁగఁ, బట్టుచాలక పడమటివెట్ట దోచెన్. ౩౨
- క. పుడమి విరియంగఁ గొలుకుల, తడి కొలఁకులతమలతోడఁ దరలఁగ జుతుల్
కడు బడలి నీళ్ల గాల్లం, బడి గొంతులునడుచు ముద్ర(?)పడమరసాగెన్. ౩౩
- సీ. బలిసెను బహుదూరపదవి ప్రపలతోడ భూకెసరి న్నధ్యపులిసవితతి
యెండసాగెను మార్గకేహితకూపంబు లమితపాంథాళికంతములతోడ
దీర్ఘత గైకొనె దినములు మతిమతి యత్నింపజలరజ్జతతులతోడ
మించెను మిల్రోపలాంచదగ్నిశిఖాళి చటులదవానలచ్చటలతోడ
సంతతాన్నప్రదాతకు సాధుకర్త, శీలునకు నీళ్లవలసలుసేయవలసె
నతులపశువృద్ధి గలిగిన ముట్లవాని, కైన నర్థంబు వబ్బుట యరిదియయ్యె.

- గీ. కూటిపేదటికంబు నైకొనిరి మిగుల, నాతరము చేత బ్రతికెనున్నట్టి నారు
ఖననమొనరించి తను యాత్ర గడుపువారు, కూలిగలుగుటనవ్వేళగూటంబడిరి
- గీ. తల్లి * పదమునందు ధార్మికమనముల, (మకవి) కవితయును సొబగుమిగులు
గుబ్బలాండ్ర పీఠకుచమధ్యసీసల, నిలుచు శైత్య ముచు నిలుచు బుద్ధి.
- క. కూటిరుచి పాన మొదెను, బాటిలెను నీళ్ళచున్ను పవనాబురకున్
మేటిసురతములకూరిమి, గాటపుటుపకూహనముల గదలక నిలిచెన్. ౩౭
- గీ. చూడక యుఁజూచికొన్నింటిపేద నాడి, యరసియొకకొన్ని కూపంబులాఁగికొను
చు, బురుషు లితులు వేర్వేటి బురదసేరు, కడవ వెలితిగఁ నైకొనికనుబడలిరి.
- క. హరఘోర్ధతవహ్నియె, తిరుగం గ్రామగఁ దలఁచి దీపించె నటం
చురవడి వెట్టకు వెఱుచుచు, మరుఁ మగుకుచకిరెగుర్గుచున్యముఁ జేరెన్.
- క. బలుచీటలమెబడి జరగల (జల) జంతువులు మొరటఁగల పదనంటె
జెలువబలుగుబ్బ చలువల, నెలవుగఁనైకొను మగండు నేర్పున బ్రతికెన్.
- సీ. ఇరుఁడు చాఱ్ఱిగ్యంబు నెనసి ముఁలోకభాంధవుఁడవఁదగి యుచుద్దతకరత్న
మచువుగఁ దమకు జీరవసిద్ధి గావింపఁ దనుకొనిజానునాతతులకోడ
ముదము నైకొనె నదీవదము లాతటఁ గాలగతిచేత నత్యుగ్రకరతఁ బూరి
యతఁడు చాఱ్ఱిగ్యంబు గతముగా దినదినాబును నాత్మదత్తజీవము నెల్ల
గాఁకఁగైకొన జాతులఁకటికి లేక, మలచులనుమాఁడఁబ్బ తగలయఁగ్రమ్ము
నందలుల్లంఘనముసే శునమితకంక, భావ మొదవంగ నొత్తయుబయటంబడియె.
- క. పట్టపగ లెనముభాయఁడు, బెట్టకు కాఁకల జగంబు బెదరింపఁ హరుం
డట్టియెడఁ గాన సెకక, నట్లపుడిగి మెఱపె ననె సతలఁ పురముంచెన్. ౪౨
- గీ. పవలధఃకృతరేధభావప్రచండః, ఘటవఘువృష్టి దీప్తుతాచటుల మగుచు
దివ్య తేజోగుణంబున దీప్తిగాంచి, సువిశృతిరీతిగననయ్యెఁ జూపరులకు.
- క. వడమటిసెక నుదుకఁగఁబడు, పిడికిటివస్త్రంబు లెల్ల బెట్టాటంగా
గుడికరమునందు నిలిపి, కడు బూతం బుచుచు వానిఁ గర్తారూఢుల్. ౪౪
- గీ. చిత్రచిత్రరుచిన్యాప్తి జెంది యరస, భావనిత్యాస్పదంబు పలుకఁ దగుచు
భీకరనిదాఘసమయంబు వెంపుగొనియె, జరమకాన్యంబుగొన్న సౌమ్యవముగాంచి
- క. పంకరుహజాండభాండము, పంకజహితిగ్నకాంతి పలువహ్నిశిఖా
బొంకమఱ గ్రామనవటిని, రంకుశధూమంబనం బరాగము వొడమెన్ ౪౬

గీ. భూవిరవిరోధిఁ గాలెను పువలు వెడఁద, పెనముపైఁ బండు వెన్నెలపేరి యట్లు
ముంటమిఁజినయాఁకటమఁజియునుతి ముఁబొట్టునింపించె రేతేవిపులుఁగుఁడుటుము

చ. ఖరకరదుక్రతప్త దృఢకంజభవాంశుటూతరంబునం
గరము మెలంగి క్రాగుదును గాతవిభాస్యతము, జకోరముల్
పరఁగు(గుటా)గుటాశ్శయిలఁ బానముచేసెను నోరు పొక్తఁగాఁ
బర మరురక్తిమై మిగులఁ బాటియదప్పికి వేడి వాడియే ౪౨

గీ. అతులమాధుర్యమకలకమనుచువిబుధ, సముదయబెన్నజగతిఁబ్రశస్తిగాంచు
నక్తశాధ్యుడంచన్దవాన్యతంబు, న్రోలిసుఖముఁదాఁజాలఁజకోరసు*కవి ౪౩

క. చిచ్చునరి పగటికాకల, చిచ్చు జక్తవలు సుఖతనిలిచెను గాఁకల్
హెచ్చెను వెన్నెల వానికి, మచ్చికజవరాంపు రేలి ములుగునఁ బటల్
చ. తొలుత హిమాంశుయజుచిశోయగుహప్రకరప్రతప్రత
మెలఁగెను చంద్రకాంతముల మీఁదటఁ బర్వ ఛటచ్చటార్భటి
మిళితపుటాపురుల్ దిశల మీఁచెను బిచ్చట రాలు మెత్తనై
నిలిచె ద్రవంబుజాలు బలునిర్భరముల్ గలిగె గ్రుముబువ్. ౪౪

గీ. చంద్రుడయ్యెనుదపనును చక్రవాక, నంపతుల కెల్లనవ్వేళఁదపనుడయ్యెఁ
జందమామముఁదలఁపనీచందమరుదె, యోగతదభావహేతుప్రలూఙ్ఘితముగ.

క. భోగులకు రాత్రివేళల, బాగుగ రుచియించె మధురపానకరసముల్
బాగై రుచించె నంతకు, బానా నిజసతులమోవిపానకరసముల్. ౪౫

ఉ. వేసవిరాశ్రులందు నరవిదరిపూపలవారి నిర్లరో
ల్లాసముఁజేసె బ్రోషితవిలాసివధూ ధనుడిశోత్థబాష్పముల్
గాసిగ వీచునట్టి బలుకాకల వారుణదేశ వాయువుల్
భాసిలఁజేయఁజాలె దదపారముభోదితతిగ్గవాతముల్. ౪౬

క. వ్యాకోచమల్లికాకుసు, మాకృతులవ్వేళఁ గాననయ్యెనుఁ జంద్రా
లోకపరిలీన మగుచుక, వ్యాకీర్ణోద్గర్హరిమఱా చితమహిమ. ౪౭

—♦ వర్షముతువర్ణనము ♦—

గీ. అమితభూతాపవినివారణాశ్రయంబు, భువనసస్యోసుసంతతస్ఫూర్తిబీజ
మూర్తచాతకసంజీవనోషధంబు, సంతఁగృష్ణాభము ప్రకాశ మధిగమించె.

క. తనబలుజీవనధనములు, గొని జగములనేచు గ్రీష్మఘోరాసురుని
దునుమాడ నెత్తె వరుణుడు, ధను వన నవరాశ నింద్రధను ప్రదయించె.

*కవిశబ్దము పక్షిపర్యాయముగా వాడుచున్నాడు ధనురదలిపగుమకమా. ధనురదలిపగుమకమా. ధనురదలిపగుమకమా.

సీ. చంచలారోషవైశ్వానరశిఖ లొప్పుఁ జిత్రధనర్లతాస్థిత లెనయ
మేదురగడ్డానినాదంబు లెసఁగంగఁ గరకామహోపలగతులు మిగుల
నాశుగోధతవృష్టు లవిరళంబులుగాఁగ హరిగోపకుక్రుతాపార్శ్వ లడర
వాహిను లెంతేని వడి మించి నిగుడంగ నశసేఘైరాస్త్రనిహార మెనయ
నలమయూరాదికవివరు లతియుదమున, ఘనతరస్తుతులొనరింపఁగాఘనండు
అఖిలసంతాపకారి గ్రీష్మాపకారి, కడక మాయించె నర్వోపకారియగుచు.

క. * వాగ్వికమహాభ్రకటలా, కర్షణపటుమంత్రవిద్య ఖరఖరఖరతా
ధర్షణకారణ మగులే, ఖర్షభదిగ్వాయు వపుకు కడు దీపించెన్. ౧౯

చ. పడమటిగాలి దా జగముప్రాము నుగ్రకరుండు గాంచునే
వెడఁ గగులోకబాంధవత వేదనసేయు నటంచు రోయుచుం
గడు నల(రె)క బలారిదెసగాడ్చు వదాన్యఘనండు దోహతక
నడువ జగంబుప్రాణ మచునామము లోకములో విరాజింన్. ౨౦

క. జలధిం బ్రళుకంబునఁ గొను, బలునేర్పరి కుంభయోనిఁ ప్రార్థింపుచుఁ ద
జ్జలముగొను † నేర్పు గన నన, జలదంబులుజనునతోడ చాయకునడచెన్
గీ. పగలు రేయి దివాకరుఁ బద్మవైఁ, బొదివి వీక్షింపఁ గను విరహిదళనంబ
నేమమునఁజేయఁబూనుచు నెగఁడమిట, విపులతరమైన(యాకృష్ట)విషధరంబు

క. ధారాధరగళమరురస, ధారానిర్మలమునండుఁ దత్త్వజలకుక
దూరించెను నమవివమా, కారజ్ఞానములు రూపకం బొక్తటిగాన్. ౨౩

క. స్థలజలభేదముఁ మానఁగ, జలదము వర్షం బహర్షిశంబు ఘటించెన్
విలసల్లతావృత్తికి, బలుశాబ్దికు లాత్మవృత్తి ప్రతిసేయంగన్. ౨౪

ఉ. అందముగాంచు నెట్టిజవరాండ్రు బెండిలియాడుచో మదిం
జెందు కలంకతో వడిగఁ జేరు నెంతివధూటుల న్నిజా
మందతరంగవాస్తముల మంచి నెదుర్చొని కౌగిలింపుచుక
డఁదములోని యక్తలక దీర్చుచు డక్షిణవాక్కి నిర్భమున్. ౨౫

సీ. ఆహితాగ్నుల కెల్ల నాత్మవైశ్వానరరక్షయే కార్యసర్వస్వ మయ్యె
భోగికైనను రాత్రి భోజనం బెచ్చట నన్నమాత్రముకాని యబ్బదయ్యె
సారమంత్రోపాస్తిచతురుల కిశంబు వార్తగల్గుట గానివావియయ్యె
బ్రతిగృహంబున కేగి ప్రార్థింప(బ్రార్థింప)శిఖ యొకింతొసఁగిఁ జిత్రమయ్యె

* కడుక — మూ. † నొప్పుగనలేన — మూ.

జలబుగూడలకలుములు దంబుమిగిలె, గతిక సంపాదనంబులు ఘనతగాంచె
 నన్నదాతకు నేనియు నతిథికొకని, కైన నన్నంబు గల దను టరిది యయ్యె.
 మ. చలుల దృఢు నగజ్జితధ్వనులు చంచచ్చంచలారోచు లు
 ధృటవృత్తికా ఘటియల్ల భీతి మదిగోఁకక భీరురంభోరువుల్
 పటుమానంబులు మాని తమ్ము బలుగుబ్బల్ గాఢసంఘర్ష జ
 ప్పటలొనట్లుగఁ గాగిలింప రమణుల్ వ్రాపింతు రానందమున్. ౧౭

సీ. భూప్రజాసంతాఁ భూవైశ్వానరజ్వాలతో దావాన్నికీల యడఁగె
 నూజితమేదురగజ్జితాశ్పటులతోఁ గండభీసంపదల్ గ్రమ్ముకొనియె
 నవిరళఘనాంకురారూఢుచులతో గోక్షీరగుదులు పొంగులువహించె
 గర్జకపాదజాఖండమోదంబుతోఁ గాసరామోదంబు వాసిగాంచె
 జాతికుసుమ(జ)పరిమళభాతి కేకి, జాతికేకారవంబుతోఁ జాలనగడె
 జాతకవ్రాతమదతెమిస్ర మాలతోడఁ గలయ దిక్కులఁ గటికిచీకటులు బలిసె.

గీ. దినదినంబును శుచికాత్తజేజ మిచ్చి, యగుడఁగైకొన రోతనిమాననేమొ
 తరణికిరణంబులన్నియుఁ బరగెనే మొఁగుములగుచును గాకున్ననినునిగనరె

చ జలధిమధింపఁగాఁ బొడమెఁ జంద్రమయు బగు నుర్వముద్ద దా
 బలుఘనమండలంబు వశిఁబర్వగఁ జేయు మహంబుధారలోఁ
 గలియుచు నీరమయ్యె నని గట్టిగఁదోచెను బుద్ధికానిచో
 జలరుహవైరి నత్తిజే బ్రజల్ గినశేల యొకప్పుడేనియన్. ౨౦

క. నిజ్జరులతోన నాదిమ, నిర్బరుఁ డగునీటిచూలి నిరతస్ఫురితా
 త్యూర్జితవృష్టి న(ని)ర్జర, తార్జితదష్టీ ర్తియయ్యె నని ప్రజ నుడువున్. ౨౧

గీ. ఆటవెలది యనఁగ నమరెను దద్వృష్టి, యురుజయోధరత్వమిరవుకొనుచు
 శ్యామభావ మొదవ సంతతమన్తథ, వికృతిమహిమకెల్ల విత్తనంగ. ౨౨

గీ. ఉరుతరంబగువృష్టిసూర్యోదయాస్త
 మయములెఁ తేనిసందిగ్ధమయిన యపుడు
 సోమపురి కిన్నిఁ బ్రణయించుచోట నొదవు
 ననమయాయత్తః స్ఫుటియహరహంబు. ౨౩

గీ. అఖిల మమ్మయ మగునట్లు లాచరించి, మువ్వెలుంగు విలాసంబుమంచితాన
 యద్వితీయతఁగైకొని యభ్రవటఁ, మాదిమ బ్రహ్మ మన విస్తయంబొసంగ.

- క. భూరిప్రసాదమధురిమ, ధారాగుంధ(ము) సంతతస్ఫురదోజ
సార్వముల సప్రభమండలి, గారించు న్నవరసప్రకారపు గవిక. 27
- ఉ. జీవనమున్ హరించి యును, జెల్వనిఁ బాపియు, జన్మకోటికిం
గేవలహనిఁ జేసియును, గేరు నినుం డరుగన్ ఘనుడుగా
జీవనవృద్ధి గైకొనుచుఁ జెల్వనిఁ గూడుచు జన్మసంతతుల్
వివహించ రాజు పటిష్ఠత. గాంచె నదీవిలాసినుల్. 28
- గీ. పటుఘనాఘనమండలి ప్రసరదనను
వర్షధాగానిరస్తనంజ్వరత గాంచుఁ
జాతకుఁ(డు)తద్గుణముఁజెందు జగమునందు
విషముభావంబుగైకొను విఘ్నటముగ. 22
- క. నవరసబంధుర మేరియు, నవిరళకర్ణాతికటురవాన్విత మయ్యెన్
*అవగతరసావకర్షం, బప్రసే యుత్సృష్టరసమహత్త్వంబు మొగుల్. 25
- క. ఘనమండలి యత్యున్నతి, గనుఁగొల్పిం బిదపఁ గరకకలితకుసుమజా
లనవజలసేకములఁ దా, మొరముపుచు నీలకంఠముద మొనరించున్. 26
- చ. సరసఘనానుషంగమున సంతతతాపము మాని భూమి దు
ర్భగతరవంకమగ్నతరుఁ బాల్పడియెం బికింప నద్దియే
కరము నిదానమా జగదఖండసుఖంబున కాదిమూలమై
వరఁగు నపారసాధుఫలభారసమృద్ధికిఁ జిత్రమెంతయున్. 30
- చ. కడమటివెట్టచేఁ గడు పథంగురవేదన గాంచఁ జూచి తాఁ
జిషిముడి(పా)టుమై నిమిరఁజెందక నందకపాణి యప్పు డా
కడుసెకపే రడంగఁ దనకాన్పు సుఖంపంగ రెండుకన్నులున్
బడలికదీటి చెల్వగొన వాఁధిఁ గూర్చు ఫణీద్రవ్యయ్యై. 31
- క. ఉరుగజ్జితవాద్యధ్వని, సురుచిర కేకానినాదపుధ(గీ)తంబుం
దరుణమయూరీవృత్తము, వరంగన్నాట్యంబు మిగుల భాసిలుచుండున్. 32
- గీ. ఘనతిగలై జగద్రక్షత జడత్వ
మార్గిత ఘటిలైఁ గావున నచట భత్వ
మూర్తివరమాఘ్నిచితమన్నయొలపుమీఱఁ
బొదలివర్షాభువులు చాల రొదలుసేయు. 33
- సీ. నిర్ఘాతగర్జితనిరుపమకోపప్రసాదచిహ్నోక్తులు చాలఁదొలుక
విద్యున్నటిలాస్యవిలసనంబులుమీఱ నాసారకారుణ్య మతిశయిల్లఁ

*అవిరళరసావకర్షం-చూ- †దొల్లటిపద-చూ ‡సుచితకర్మయొలపు-చూ.

- జాతకబర్హిణచతురాధు లలరంగ జాతు లామోదవిస్తార మెనయ
ఫలహేతుధర్మసంభరణశక్తి చెలంగ సంతాపవార్తలు శాంతిగోనఁగ
రాజహంసవిలాసంబు రాణదొలఁగ, సమతవర్తిల్లు చున్నతస్థాన మెనసి
ధరణిపాలించె ఘనుఁడుచిత్రంబుగాఁగ, బుక మొక్కటి యెక్కువైవరఁగఁగ ని
గీ. మానకృతమైనవిరహంబుఁ బూనన మ్యో, దరశనయనల కవ్వేళ ధరణిగోన
ఖనకసంపాదితద్రవ్యగౌరవంబు, సాధికరణంబు కర్ణధారాళి నయ్యె. ౮౧
క. కట్టువడఁ కటికాల్పడ, బెట్టుగువర్షములఁ గొనెను బేరముతోడన్
మిట్టమిట్టంటువలైలు, గట్టిగ మొనచూపసాగె గట్టులతోడన్. ౮౬
ఉ. కాలువలెల్ల బల్లుదులకైవడిఁగాంచె నదీలలామముల్
గేలి యొనర్పగాఁగడఁగెఁ గేవలమబ్ధి నతండు నీరమా
లైలయుఁడైన దావికృతినందక యుండు వికారహేతుపుల్
చాలమెలంగినన్ వికృతిసంగతిఁ గాంచునె ధీచిత్తముల్. ౮౭

— శరదృతువర్ణనము —

- క. తరువార శరత్సమయ, బరుచుగ ఘటియిల్లె నంబుజాక్షస్వాపా
వరనామకబహిరంగము, హరియూరుఁగఁజాలు సంతరంగం బనఁగన్. ౮౮
గీ. వారివాహరసారంగవర్ధమాన, బహునదీకుంక బాహుశృపాటనక్రి
యాతిదక్షిణరామనామాభిరామ, మై శరత్తాల మామోదయలరనమరె. ౮౯
సీ కాలవశాగతఘననీలతా స్థాయుభావభిరాదేశధద్రమూర్తి
సర్వసరిన్నీరసంపదనచ్చతాద్విర్వాకవాల్మీకివీర్యగుక్తి(?)
రుచిరకేకివచోవిరుద్ధధిక్తద్దోషనమసభిన్నైకసశ్రయంబు(?)
సరసిజాహితబింబసత్తావ్యశోభాతిశయహేతుహితపరిష్కారమహిమ
మూర్జితహరిప్రబోధగురూపదేశ, మఖిలహంసగణాకర్షణాధ్యమంత్ర
మంబుజాతప్రభావ్యంజితాంజనంబు, దనరె నెతయు శరదభిధానముతువు.
క. సరసతకల్పిబ్రసాద, స్ఫురణంబున నదులుమెలఁగఁ జోద్యంబున
విరసితభావము నందియు, నరుదారఁ బ్రసన్నభావ మందె నరుదుగఁ. ౯౦
క. కలుషతఁ గడపెనుశరదృతు, వాలయఁగ నుఖపారవశ్యమొందువ న్నదికాం
తలపులిసకటితటాంబుల, నలరారఁగఁ బూని రమలహంసకగణముల్. ౯౧
గీ. అలకళాధగు నలరించి యవనికుంక, కటిమవారిచి యద్యోగిబంధమెడపి
శరము విడువక యాశరత్సమయమెనయ, నటిభోటులకలుషతమీఁదెనుటియు.

- క. ఆతతీ నంతయు విమలం, బైతనరై బోషితాంగనాంబర మొకడున్
శ్రీతరుణికోడుమై వి, ఖ్యాతిన్ వర్తిల్లునొక్కయుంకము కొదగన్. ౯౪
- క. జీవన మంతయు లోకో, జీవనమున కీడుచుఁ గార్యసిద్ధి వడసి మై
కేవలకలితంబుగఁ దా, బోవదె ఘనపాళి యక్షపుంగవుదిశకున్. ౯౫
- మ. కటుసంరంభవిలాస మొప్పుగ జగత్ప్రాణుడు ప్రేరేప ను
త్రటగర్జాకృతహోర్తు లుప్పటిల లోకత్రాణకై జీవనం
బటు వోవైచి యపారఁడై ఘనజడం దాహ వెలంబోయి దా
నటునిట్టున్ భమియించు లబ్ధులకు సౌఖ్యం బబ్బునే న్వహ్యతీన్. ౯౬
- క. రాజధనుస్సులు నిర్జర, రాజధనుస్సుల మెలంగు*రాణంభాఁధ
శ్రీజనచంచలహృదయా, భోజంబుల నీటికలఁక పూని వసించెన్. ౯౭
- చ. నలయనుమోము లక్షునిను నిద్దపుంగస్తుఁబొట్టుఁ జెంద ని
స్తులఘనకేశపాశము ప్రసూనవిభాసిత మై మెలంగఁగా
విలసదనూనతారకలవితరుచి ల్ దిశలం జెలంగఁగా
వెలయుచు నభలక్ష్యీ యతీనేల మొనర్చు ముదంబు చూడ్కిన్. ౯౮
- గీ. మధురరసము ప్రసన్నత మాన కూని
మధ్యవృత్తులుగొనుచు నిమ్నాలు కృతుల
చెలుపు గైకొని మోద బు సేయఁ బూనె
ఘనముగఁ బరత్ప్రకర్షంబు గలుగునేని. ౯౯
- గీ. నీరసం బొచు జాడ్యైకదూర మగుచు
సుప్రసన్నత గైకొని దీప్రవిష్టు
వదమునందు మెలంగునప్పటిజలదము
పుణ్యపురుషునిభావంబు పొందు గొనియె. ౧౦౦
- క. నల ధీరలలితుఁ డయ్యెడు, నలనిర్జరవదవి రంగ మనదగుఁ దచ్చీ
వెలుగునటియగును దారలు, లలితతదంజలివినిస్సర స్తృడుసుమముల్. ౧౦౧
- గీ. లలితమైతోచునట్టి కళావదంబు, వింతయైతోచున్ నేల యమాంతమైనఁ
దలఁచుఁ జిత్రంబుగాదె ద్రుతప్రకృతికి, విషమమైయద్ది మిక్కిలి వెలయుచున్న.
- క. మధురరససాధకంబై, యధిరాజమహారణక్రియాబోధక మై
యధిగతరససంకరవా, క్షృణిమం గొని యాశరత్తు ప్రాణిమ మెఱుగెన్. ౧౦౩
- క. ప్రకటితకాళాకాళా, వికలసవర్ణ శరత్తు విదితం బయ్యెన్
వికృతికఁ బ్రకృతిత్వము గొని, ప్రకృతిక వికృతిత్వ మొందు భావన్నగుచున్

— ౧ హేమంతఋతువర్ణనము. —

- క. సర్వజగద్విజ్ఞానా, ఖర్వనిదానా బిమిత్రఘనరుచివిద్యా
సర్వస్వహృత్పవిత్రా, ధూర్వహమై మించుమంచు దూకొనె బిడకకా. ౧౦౧
ఉ. తమ్ములదాయ మేల్గనగఁ దాళక తమ్ములనేచ మంచుది
చ్చు మ్మరియాదమీట వడిజొన్నగఁ దమ్ములతోడ నాత్మ స
ఖ్యమ్ముభరించు కల్వలును గాటియఁ జెందెను మిత్రవర్గఘా
తమ్ము నెఱుంగఁడయ్యె నుచితస్థితిఁ గాంచ జనుండు నేర్పునే. ౧౦౨
క. అపాతాకారతః *కైకోన, మహికాసమయఁబునందు మిగుల నెగడుచుకొ
మహికాసముదయ మంతట, రహి+సంస్మృతియనగ+వింత వ్రాయఁగనగునే.
ఉ. నింగికిముట్టి తోడుతన నీటుతొలంచెడు వింధ్యశైలముం
జెంగఁగఁజేయ మంచుమల చిత్రముగా వడి రోదసుల్ గడుం
బొంగుచుఁ గ్రమ్మెనో యనెడుబుద్ధి జగంబుల కావహిల్లఁగా
భంగము లేక యెల్లెడలఁ బర్వ హిమాని సంతరంబుగా. ౧౦౩
క. మంచు గిరితరుల ముంచగ, వంచకభిల్లుండు వెదకు వలిమలత్రేక
ఎంచుకొనఁగడఁగి రమరు లు,దంచితనిజనిలయనివసదామరతరుల. ౧౦౪
క. అరూఢహిమ మడంపగ, నేరుపు గొనఁడయ్యె నినుఁడు నెఱిబగటచు నీ
'హరమివభాస్తరశ్శత', స్ఫారోపమ యొనర మిగుల జతనంపడియె
క. పదవర్ణస్ఫోటంబులు, గదియింపుచు ముఖపదమల ఘటియించఁ గడుం
బదిలముగ ధ్వనులు శాబ్దిక, భిరురధరస్ఫూర్తి హిమముపెంపుమిగులఁగన్.
గీ. ముఖపదోచ్చయమున ధ్వనుల్ మొనయఁజేయఁ
జాల నెనయించు రూపకమీలనముల
హిమకవి యొనర్చుదృష్టాంతకములగరిమ
సమజగత్ప్రతియధరప్రణములుగాని. ౧౦౫

— ౨ శిశిరఋతువర్ణనము. —

- గీ. దాసపిమ్మట మార్తాండుభానుచండ, భావసంస్తంభనామధస్రావంబు
స్థగితహసంతికాదృఢాల్లింగనైక, ఘటనచేటంబు నగుశీతకాల మొదలె.
చ. చలి యిడువేదనం బడఁగఁజాలక పద్మజశౌఁశంకరుల్
మెలఁతల నాననాబ్జమున మించునురంబున సామిమేనున

న్నిలుపుచు నవ్వెతం గడవ నేటికిఁ బాయరు తత్ప్రదేశమల్
జలువలు గారవం బరుగఁజేయఁగ న*ద్వశకోర్వనేర్తురే.

౧౧౪

గీ. అగ్నిదివసాంతసమయవిద్య సమిహిర, పటుమహాపూరసాపూర్ణబలుఁడుగాన
సంతతాత్మీయకేవలసన్నిధాన, కలన శీతంబు వారించుఁగా యొకింత.

ఉ. శీతముచేత బాధపడు చిత్రజగంబు భరింపుఁగా జగ

త్రాత దినేశుఁ డీశ్వరతఁ దాల్చుచు నంబరమధ్యసీమఁ దాఁ
జాతురి నేగుచు న్నిటలచంచదచంచలదృష్టి కించిను

న్నీతముచేసెఁ గావలయు నెమ్మి ఘటిల్ల వారించుశీతమఁ.

౧౧౫

క. కాంతభృశాలి. గిరభృశ, కాంతాకుచకుంభమధ్యగతసూక్ష్మబిలాం

భ్యంతరము గని యనంగత, కెంతయునలరుచును మదనుఁడెడయుంజలికిన్

చ. అరమెయినుండు నద్రిసుత యందపుఁగఁగిలిలేక చిచ్చు క

న్నర కడు శీతలింఁగ జెలి కెడ్లము సేసెరు గ తనాశను

ర్భరగరఁహ్ని మంచుమలరాయునియల్లుఁడు దేటచందమా

మరసిగలో విమాఖిరమా బలుకండలి లోఁగఁగట్టుచున్.

౧౧౬

క. † చలికిన్లోఁగక నిలిదిరి, వలివెలుఁగులు వెదలుచల్లువాఁ డొక్తరుఁడుక

విలసత్తాలాగువౌ, వలిఁబల్ల నండిగొన్నవాఁ డొక్తరుఁడుక.

౧౧౭

క. అప్పప్ప యేరికెనఁ, జెప్పంగా శక్యమాన శీతముమహిమల్

నిప్పుల కప్పులకుం దాఁదప్పక యన్యోన్యసదృశతను ఘటియించుక.

గీ. మూర్తికొటిల్య మెంతేమిమనయఁజేయు, నధరశబ్దప్రచారంబులవరఁజేయు

శీతలరసాతిదూరతఁ జెందఁజేయు, శిశిరకాలంబు దలఁప విదిత్ర మయ్యె.

శా. ఈరీతిన్ ఋతువుల్ విరాజిలఁగ నయ్యేణాక్షి పద్ధేక్షణ

కారధ్యానరసానుభూతి ఘటితాఖండప్రమోదప్రవా

హారజ్యన్నిజవృత్తియకాచ హృదయం బన్యక్రియాజ్ఞానమా

ధ్యాయాధం బయి యొప్పు నక్తజపునిష్ఠం బూని యుండొగడుక.

౧౧౮

క. జగదండమండనోజ్వల, భగవత్పదవాచ్యనామ ప్రణమజ్జనతా

సుగమ నిగమాంతమానస,ఖగరాజా రవిరనూజకల్పమహీజా.

౧౧౯

గద్య ఇది శ్రీమద్రామచంద్ర చరిత్రావిందమిళిందాంతఃకరిణి పోలూరి మాధవ

యజ్ఞసముజ్వలత్రైపాక్షిత కలూఠాసాదిత పాండిత్యాభరణ ప్రభంజనవం

శాబి రాకాశశాంక నిరంతరా రాధితవిచక్షణశశాంక అభినవనన్నయభట్టా

రక అహోబలపత్యాహ్వయకవి మహాలాసాధ్యాయభట్టారక ప్రణీతంబై

న కాళిందీకన్యాపరిణయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

— పంచమాశ్వాసము. —

క. శ్రీపార్వతీసతీపతి, చాపవిల్ పనపటిష్ఠ జలదాభలన
ద్రూపక జగత్ప్రదీపక, భూకకవరసార్వభౌమ పురుషలలామా. ౧

వ. దేవా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుమా. ౨

— ♦ కృష్ణుడు ధర్మరాజుం జూడఁబోవుట ♦ —

చ జగములఁ బ్రోవఁగా మనుజుజన్మముఁజెందు పురాణపూరుషు
డగణితధక్తి సత్యకసుతాదికయాదపు లంటిఁకొల్వఁగాఁ
దగిలినప్రేమచేఁ దరలఁ దన్నొకపెన్నిధిగాఁగ నెప్పుడఁగ
మిగిలెడుధక్తిచేఁ దలఁచు మేటి యమాత్మజ సానుజుం గనన్. 3

క. ఇంద్రాద్రివైరి చనుచు మ, హేంద్రప్రస్థంబుచూచె నింద్రమహీభూ
సాంద్రసుమవిసరవిగళద, లంద్రమరందైకపూరితిస్ఫుటసరసిక. ౪

సీ. సర్వభాషావచస్సంపన్న భానంబు, సాధ్యసిద్ధవచోవిచారితంబు
శూరసేనాధారతారుచిమంతంబు, వ్యత్యయకార్యోపపత్త్యనుగత
మనుస్మృతభవికలాపాయోగసిద్ధంబు, కేభోపహతద్వంద్వోల్లేఖితంబు
అన్యభాభావప్రహణోరూఢంబు, సప్తాంగరూకప్రళస్తమహీమ
మైవిరాజిల్లు చద్వభాషావిశేష, సమదయస్ఫూర్తి హసీయింకుఁ జాలునట్టి
పురవరంబు హరిప్రథపుణ్యనామ, మచ్యుతానందమునఁగాంచె నచ్యుతుండు.

గీ. అపుడు శ్రుతులకు నెప్పుడు నబ్బఁబోని
యసమబాణమహావీరునబ్బగాని
సవిసంప్రాప్తి యతిధివైభవము గాంచె
సుధగమహిమంపునమవర్తి సుతుశ్రుతులకు. ౫

గీ. వెన్న నాగమనంబుఁ దా విన్నయపుడ, ధర్మతనయుఁ డాకర్షింఁ దరలఁబనిచె
ఘనతరానంద మగుతనమనసుతోడ, వా నవసుతాదిహితుల సేనాసహితుల.

ఉ. కూరిమిమీఱఁ దన్నెదురుకోఁ బవనాత్మజ నాత్మవత్తుముం
జేరిసుఖించు పుణ్యములఁజేరిచి నమ్రసజోత్తమాంగుఁగ. ౬

ధీసుల నింద్రనందనుని దేవభిషక్తుజన్ముల శుభా

ధారవచస్సుధం జలికి ధన్యులజేయుచు నేగి యంతటన్.

౮

మ. ఒకచో మాధునిగుల్లుపల్లుగముః లింపొందుగ వేతొక్తచోః

బ్రకటప్రాధవచోనిగుంభనలః దీప్రస్ఫూర్తివర్తిల్ల నే

కఃదోమంబును లేక కావ్యమణి జోకంగాంచు నాస్థానిలో

వికచన్నాయకరత్నమై యగురుపృథ్వీకాంతు నీక్షింపుచున్.

౯

చ నతు లొసరించుపుణ్యుల కవారతసౌఖ్యవిధానదక్షిణా

గతి ఘటియించునపురమకారణత త్వయు ధర్మమాటికి

న్నతియొసరించె బ్రాహ్మస్వజనినమృత సంప్రతి తన్నిరంతరో

న్నతి కగుః గారణం బని జనప్రకరంబు నుతుల్ ఘటింపగన్.

౧౦

క. చాగిలిమ్రొక్కినయవ్వర, యోగశ్వరు గుచ్చి యెత్తి యోగేశవృదా

భోగసమనిజభుజాంతర, యోగింగా ధర్మతనయుఁ డొనరించె గడున్.

మ. అలవేదాంతసరస్వతీసముపసాహం బేలైకొని య

బ్బులుతేజంబు తనంతదాన నిజదోష్టంధుబుగోజిక్తను

త్తలితానందకయోధిఁ దేలుచు నజాతద్యేషి ననోబ్బులుపు

ణ్యులు లేరొచు మదిన్ గణింపుచు ఎరేణ్యుల శౌర్య బలైం దగన్.

గీ జుజుయన యిహముత్ర ఫలవితాః, మూలకారణ మని మదిఁ జాల నమ్మి

నీరుపదభక్తి చేకొని నిలిచివాడ, నితరము నెఱు గంగద యిట నీవెసాక్షి.

ఉ అట్టిఁడివాడ నేనెఱుల సంతతిదాత కవాపరాసున్

గట్టిగఁ గొన్ననీకు శుభకల్పనసేసెద నారకుడఁ

గిట్టచు గాన నాపికవి(?)గేరెన నుష్టులద్రుది శిష్టున్

దిట్టముగాఁగఁ బ్రోచికొనుదేవర వ్రే జగ మేలుచు చొగిన్.

౧౧

ఉ. లెక్కకువిక్తుజన్మముల లేతకుఁదక్కినభక్తి నే నతుల్

మిక్కిలిసీకొనర్పితి సమిద్ధగుణాకర తత్త్వంబులై

దక్తెను * నాయనమృతయుఁ దావకనమృతమున్ సహనలగ

నిక్తము ధిక్తించితిని నిస్తుల్యుయశస్సమృద్ధున్.

౧౨

గీ. తమము వారియించి వస్తుతత్త్వంబుఁ దెలుప

నీవకా కన్యదేవత నేర్పుగనను

దురితసంహార జగతి ఖిద్యోతమహిమ

యొనరు నేరీతిఁ దలఁప ఖిద్యోతమునకు.

౧౩

వ. ఇట్లుచిత్రాశీర్వచసరచనాపురస్సరనిరస్సర ద్వివీతమాపుతామృతంబులశ్ర
వఃకూళంబులు పూరించుచు నుదంచితోమాంచకంచకితసర్వాంగుడై
సర్వమంగళాయతననిజాంగసంగసంగతాథంగురసుఖ బెట్టకేలకు సడలి
యమునతోఁబుట్టువుగా రాబుంబట్టి వేల్పురాకట్లు దిట్టఁపుటాసనంబు వె
ట్టివ శం దధివసించి బ్రహ్మాండభూగోళజంబూద్విపభూపాలపురహరిప్రస్థత
న్నిలయతత్వభాతిత్పింహసనాశ్రయోత్తరోత్తరోత్తర్ననిష్కర్షతత్పురు లగు
తత్రత్యకపులవాక్రసారంబులు ససారంబులై వెలయ నుత్తరోత్తరసూక్తు
లం దత్తైకప్రశ్నప్రయత్నంబు సఫలంబుగా ననుగ్రహించి సహభోజన
సహశయ్యాసహసనసహసంభాషణాదిక్రియల యమాత్మజ సామజ్య గృ
తార్థం గావించె నిట్లు కలిపయదివసంబులు గడువ నంతట నొక్కదివసంబు
న దివసేశ్వరునిమనుమనిమనుమతంబున మృగయాఃహరవిలాససమాలింగి
తాంతఃకరణం దై సత్యభామారమణుండు సత్యకావత్యప్రముఖయాదవ
వీరులు చేరికొల్వ బలారినందనుం డనునరింప గుణవృద్ధిసమాశ్రయత్వం
బున సనాదేశవిషయత నిక్రవ్యాహరవర్ణనవర్ణత మెఱయు శూరాగ్రసరు
లగ్రసరులై సనుదేర సమానశబ్దప్రతిషేధ నిష్టాధారత “నిష్టాసంజ్ఞాయా
సమానశబ్దప్రతిషేధ” ఇతివాక్యోక్తి సనుసరింపుచుఁ దద్గుణవిషయతం గృ
తసర్వాదినిపాతనతవహించుట సర్వప్రాతిపదికంబు నవహనింపుచు(?) ద్వితీ
యవక్రతమ ద్వితీయః పవర్ణచతుర్థవర్ణప్రతిపాదితనాదమేదఃరీకృత రోడసి
కుహరంబు లగుకౌలేయకతల్లజంబులు మదికి నుల్లాసంబుగా వెన్నాడ నా
గురజాలక్రముఖప్రధానసాధనసామగ్రిసమ దగ్గు లగునగణితమృగయాప్ర
కాండు లండ గొన నామలింగానుశాసనంబుకెవడి సింహాదివర్గ సంమిళి
తంబై మహారాజాస్థానపగిది నానావిధకవిప్రార్థోక్తిసంకులంబై ప్రాకృతం
బుకైవడి వల్లీకథనవిదానంబై తర్జుంబుచెన్నున నతికర్తవ్యప్రమేయంబై
ఛందంబుభాతి మత్తేధశాస్త్రాలవిక్రీడిత లక్షణక్షీతంబై ధరతంబురీతి సిం
హ విక్రీడితహరిణపురకరివాస్తవప్రసర్పితాకలితంబై యుత్తమకావ్యంబువడు
పున నివాచ్యమహిమంబై యలంకారంబు తెఱాగున ససమవిషయవిన్యా
సంబై మీమాంసక విధంబున నానాగమప్రభూత శాఖావైఖరీప్రకాశంబై
పాణినీయంబుననువున వృద్ధాంగగోత్రాశ్రితంబై త్రిలింగభాషానుశాసనం

బుచ్చెలువున నున్నిద్రప్రాణి కంబై యత్యద్భుతం బగు నొక్క కాళిఁ దీతీర కాంతా
రంబు ప్రవేశించి.

౧౭

—శ్రీకృష్ణుడు వేట సలుపుట—

- క. నలుదెసలఁ గావు లునిచెన్, బలియుల మృగయులను వీరబలశాసనుఁడ
జలజాతపత్రవయఁడు, బలశాసనతనయుఁ బనిచి పటువేగమునఁ. ౧౮
- గీ. అతులచాతుర్య మొదవంగ నమ్మహాత్ముఁ
డమర ఘటియించె నపుడు పూర్వాదులందు
సంభవతత్త్వమయసంజ్ఞ*నరగఁ జేసి
సకలవిబుధులు విరుతింప నదవ్యయ(వ)న. ౧౯
- క. దిక్కులు గ్రమ్మి ధటుల్ రొద, లొక్తుమ్మసిఁ జేయ మృగము లురవడి బెగఁజ్జ
మిక్కుటపుసు' వివాక్తులఁ, బెక్కుండ్రనితకపులు బెడరెనుమాడ్కిన్. ౨౦
- క. జలజాతుమఱిది తమ్ములు, బలుమృగముల వెదకివెదకి పడఁజేసిరి దో
ర్బలమలర శాబ్దికోత్తము, లలయకశబ్దముల నెరుకి హరియించుక్రియఁ.
- గీ. అలసనత్వంబున సైత్యములఁ గ్రియా పవ
రాశయముల స్వరాదుల నవ్యయములఁ
దా నిపాతంబులుగఁజేసి ధరఁ దదంత
సంగ్రహయతమతి యెనసాధుమోళి. ౨౧
- గీ. మాన్యఁ డైసట్టి యాధ్వనిమార్గ వేది, లక్ష్మణులంపుధ్వని నవలంబనంబు
చేసి హరియించె మిక్కిలి వాసిగాంచు, తనకృతిత్వము మర్తవేత్తలునుతింప.
- క. కరమరును కృష్ణమేఘం, బురుతరిశరవర్షవైభవోదగ్రముగా
ఖరవైశ్వానరకీలలు, విరళతలే కన్నియెడల వే కననయ్యె. ౨౨
- గీ. అవ్యయప్రకాశ మప్రవిభక్తికోజ్జ్వలం, బగళిశోధనత్వ మంతకార్య
కరము నాచు మెలఁగె సురుచిరతిద్ధిత, కృద్గణంబు దహనకీలితంబు. ౨౩
- వ. ఇటు మృగయూవిహారంబు కొంతిప్రొద్దు గడసి చాలించి యమ్మిచుమాయ
లాడు రాజాహ్వానంబు లగు నామిమెంబులతో, బరివారంబు హరిప్రస్థంబున
కుఁ బోవఁ బని పితృతివ్యాజంబున నెద్దునానుచుం డై కమలాసనపర
మహాసనీలకంఠ సంసేవితం బై శుకముఖసుకవికరనముఖభోగయోగ్యంబై
తనుభవశ్రాంతిస్వస్వావహరణప్రసాదం బై శరద్రాకాశశాంకాకలంకచ్ఛా

*లలితజేసి-మా పవరాళియములు-మా. ప్రవిభక్తి మిజ్జ్వలం-మా.

యాచోరప్రభాభరంబై తెలిదీనివైఖరిం బరిహసించు నొక్క కాళిందీనదీ
ముందరపులినతలంబున విశ్రమించి. ౨౬

క. కనియెం బద్దదళాక్షుఁడు, కననివిననిమేలుసుషమఁగల ప్రియురాలిం
గనికనఁగరాని చంచలఁ, దనులత యచలంపురోచి దల మనుదానిన్ ౨౭

—శ్రీకృష్ణుండు కాళిందిని జూచుట—

క. ఉపమానభావమును దన, కవకారముగాఁగఁ దలంచు నవఘన మగుచుం
దవముఁ బలు *కాఁకఁ దనకై, తపియింపుచునుండునట్టి తపనతనూజన్.

క. కనికని నిరతికయానా, దః ధిత్య(ము) గాంచియేని కమలదళాక్షుఁ
డెనలేనిదుదముఁ గొనుచున్, మనమునఁగాళిందిరూపమహిమముపొగడున్.

గీ. వీతదవఘనసంగతి నెట్టిముదము, †విషయవర్గంబుఁ గైకొని వెలసె దానిఁ
గాంచుఁబునరేతదంగసంఘటనగలుగు, భాగ్యమెన్నఁటికబ్బునప్పటికిమగుడ.

చ సరసిరుహసనంబుఁ గొని నన్దుఖినీమ గృహీతవాచ మైఁ
బరఁగఁగ శ్రోత్రియత్వమునఁ బాటిలి పూర్ణతపంబుసేయఁగా
సరసిజగర్భ! యాయువిదచక్రదనం బొనగూర్చునేర్పు నీ
కరుదు ఘటిల్లెఁ గా కరయ నల్పతపంబున నిట్టి దబ్బునే. 3౧

ఉ. సారసగంధిమధ్యమము సంఘటియింపఁగ యోగ్యవస్తునం
భారము లేమిలో యిది యభావముచేసితె పద్దజాత నీ
నేరుపు నెట్టు లెన్నుకొన నేరఁగనయ్యెద దానిమీఁదటం
జేరి వసింపఁజేసితివి సిద్ధిపుగుబ్బలు గొప్పఃక్రమ్ముడిన్. 3౨

గీ. ప్రస్ఫురద్వ్యక్తిసంబంధబలముకలిమి, నుల్లసించె నలంకృతు లెల్లఁ గాన
లలనయు తమ కావ్యంపులక్ష్యీ యనుచు, నవనిరసికులుగొనియాడుటదుదుగాదు.

గీ. అమథనావిలసి. ఘమధ్యప్రభూత, పద్దవాసిని యాశరత్పద్దనయన
వ్యక్తిసుందర్యతాన్యక్మతాఖిలౌరు, భూషణత ముఖ్యకృతలక్ష్యీబోలునింతి.

సీ. ఇది మన్తఘోషైర్యహేతు వౌటఁ దలంప మది కిఁ పులొనరించుమరునదంతి
దంతిగా దిది మృదుత్వంబు చాలఁ జెలంగ మరునిచేతమెలంగు విరులబంతి
బంతిగా దిది కందుపట్టుగామి మెలుంగ సోఁలీనెడు మేలు సోగమెఱపు
మెఱపుగా దిది నిల్చఁజొఱపుమైఁ దనరారమానసప్రి యభావ మూనునంచ

యంచగా దిది ఘనరుచినందికొనఁగ, మధురనాదానువృత్తిచేమాన్యపీకము
పీకముగా దిది తెలికంటి బెఱుకులెనయు, నతులసౌందర్యదివ్యరత్నాకరంబు.
వ. మఱియుఁ గబరీజలధరమాలికయు నలికచంద్రరేఖయు నిరీక్షణచంచరీకావ
ళియు భ్రామనోరమయుఁ గపోలశోభావతియు నాసికాకనకమాలయుఁ
గర్జశ్రీకలితయు సధరమధునుతియు హాసకౌముదియు సుముఖశాలినియుఁ
గంధరామత్తకోకిలయు వాగమృతధారయు దంతమాక్తికమాలయు బాహుకు
సుమితలతయు హస్తాంబురుహయుఁ గుచబంధురయుఁ దనుమధ్యాంచితయు
రోమాశిభుజగవిజృంభితయు నాభీనిపులయు జఘనక్షమాభిరామయు నూ
రుదండకమండితయు జుఘాప్రభోవరంజితయుఁ బాదలలితయు సంగలతా
చవలయు గుణమణినికరయు నగుచు వృత్తరత్నాకరకృతి నగుచున్నది
క్రొన్నయెక్కె, యేముద్దుగుమ్మకైన వనమ్ముగా *దమ్ముయని మనమ్మున
ఘనంబుగాఁ గొనియాడుచు నక్లితవయాదవుండు దండనంబు నాఖండల
నందను వీక్షించి యిచ్చుంచలాక్షిముదంతం బాద్యంతమ్ముఁ జెలిసి రమ్మా
పొమ్మా యని వినోదంబున ముదంబుగాఁ బరిచిన. 3౬

—శ్రీకృష్ణంబుకాళిదికడ కర్జునుని బంపుట—

- క. సిరికి నలవడఁగోభా, భరమియింటికి నెనంగుఁ బద్మాక్షునకే
తరుణి యిది గృహిణిగాఁ దగు, నరువా శిరమెక్కి యుండు టల్లుఘట్టిల్లా.
గీ. ఇట్టిసౌందర్య మొనరించునట్టిధాత
కమరు నశ్చిరై యియింటి హరికిఁ గూర్చు
మిక్కుటంబుగ జగములో మెఱయుఁ గాని
యన్యనకుఁ గూర్చు నయశోభి నది యడంక. 3౭
- క. ఈగతి నదృశరసం, యోగిహృదంతరములోన నువిదఁ బొగడుచుగా
†భోగీశతల్పువనువున, నాగుణధుర్యంబు వేగ నరుగుచు నచటగా. 3౮
- సీ. సభయందుఁ బాడితనొస్త్రుతవాణికైవడి మహాసరసిలోకలను హంసి
వలె నభిఃస్థలమున జలుగుఁజంతురుసోగవడువున నవమేఘవటలి మెఱపు
చెన్నున నాలయసీమఁ బ్రదీపంపుఁ గళికవైఖరి బోదె నలరుతీవె
చెలుపునఁ దరువున ఫలశాఖపోలికఁ, ‡బరమకాన్యంబున వ్యక్తియాక్షిఁ

* దమ్ముచు-మా. † భోగిపర్యంతుఫనువున-మా. భోగివరిమంతు అని కవిభావమేకా.
అది యసాధువు. ‡ బరమ-మా.

బులిసరలమున మెలఁగెనుపొలఁతిఁ జేరి, తరళలోచనవలనిసత్తార మంది
తుందిలానందమునఁబొందికుందరదన, వదనమిఁకీందిమాధుర్య మొదవఁబలికె.

క. కలికి నీనామ మెయ్యది, జలజానన కన్నవారిసంజ్ఞలు కీదృ

క్తులు హేతువేమి నీవీ, పులిసంబునఁ దనము సేయఁబూనె నమరికిఁ. ౪౦

గీ. తేటియంటనికుసుమంబు తేట దోచు

నీదురూపంబు గనుఁగొన్న నిర్దలాంగి

యర్హవరకాంక్ష దేవతాస్థానంబు

సేయుచుండెద వని నాదుచిత్త మొదవె.

౪౨

గీ. తన్ని యిచ్చటఁ బరమసాధనతఁ గాంచుఁ

దనువిలాసంబె యితరసాధనము లేల

యరసి చూడుము కండితురాలనైన

ఘనఫలావాప్తి *బోధనకన్నఁ గలదె.

౪౩

క. నా విని తమ్ములనేలెను, దేవునిగారాపుఁబట్టి తేటమొగమునన్

తీవి నుచునగవుసిగ్గులు, తావుకొని మెలంగ నింద్రతనయుని కనియెఁ. ౪౪

గీ. †జ్ఞాతృతాదర్శమున కధిష్ఠాన మరయ

నీదురూపంబు ‡గాకున్న మేదిసీత

యాభిరూప్యప్రసిద్ధమాహాత్మ్యమునకు

నధికరణ మౌట మాననీయత వహించు.

౪౫

ఉ. కావున నాయుదౌత మవికారగుణాకర చిత్తగింపు మే

దేవుఁడు సాయగేస్తుఁడయి తెల్పి జగంబు, కల్లగ్ధీను న

ద్దేవుఁడు నన్నుఁ గన్నతఁడు దీచునిపాలిరమాధివాధునిఁ

దేవునిగా వరించుకొను ధీ కొని యిట్లు ప్రతంబు నల్పదఁ.

౪౬

గీ. అసితరుచి యగునీనది కధిప నేను, జన్మదేవైకతన సహజస్థఁగాను

నామధేయంబుచే నేని సరవరేణ్య, తత్సహోదరిగా నన్నుఁ దలఁపవయ్య.

గీ. నిర్మిత్తదయాంభోధి నీరజాక్షు, డనఁగ నెఱవల్లి మదిలోన నతని నునిచి

నాయథాశక్తిఁ గొల్పుచున్నాను నేను, భాగ్యమెట్లున్నదో కానిపార్థివేంద్ర.

క. ఎన్నఁడు పద్మాక్షుఁడు ప్రసన్నుండయ్యెను కోర్కె నఫలతఁగాను టిం

కన్నటికో తెలియదు నిన్, గన్నారం గంటి గంటి గన్నా నుఖమల్.

* బోధన-మూ. † జ్ఞాతృతా-మూ. ‡ గాకున్న-మూ. గ్ధీను.

గీ. అనుచుగన్మీరునించుచునానసంబు, మిగులవాంచినయాతీ వెమెతిపుఁబోడిఁ
జూచితలయాఁచియానందవీదిఁజేలి, ప్రాచీదొరబిడ్డ యా*చైత్రరోది కనియె.

గీ. నిరతిశయ మైననీమేరినెతిమెటుగు, నిర్మలంబైన నీధక్తినివఁ గూడి
రయముమీఱుగఁదత్తరగ్రహముఁగూర్పఁ, దత్తరగ్రహమలవకుసత్తపులకు.

క. అని కల్పి కలికియనుచుతి, గని తూరుపువాటివేల్పుగనినయుదారు
డనితరలభామోదం, బని తలయాఁచుచును వేగహరిఁ గనవచ్చెన్. ౧౨

క. † వచ్చిన నచ్చెలు వచటికి, వచ్చి(న) కార్యంబు మావనైఖరి మదిలోఁ
బొచ్చుంబులేనిధక్తియు, ముచ్చటకడి యడుగ సకలమును విరుపించెన్.

చ. దెలికలనార్తయిట్లతఁడు చెప్పినఁ దప్పక యాలకించి యా
జలరుహవత్తలోచనుఁడు చక్కఁగ లేనగుఁబువ్వునీటిచే
నలఁతఁ దొలంగుచ్రేయమున నాననపద్మము కన్నుదోయి మే
లొలయఁగ నింతిఁజూడ మది కొప్పుగునం వొగి నేగి యచ్చటన్. ౧౩

—శ్రీకృష్ణుడు కాళిందిం గొనిపోవుట—

క. శృంగారైకాశ్రయమా, నంగననెఱ్ఱేరు చూచి హరి నవరసహ
రంగత ‡ మగుననుభూతిచె, లంగ గఁ దా మెలఁగె నబ్బరంబు దలంపన్.

సీ. నీలాధ్ర మునఁజాలు నెఱికప్పజిగిజాలుమేలు నవ్వఁగఁజాలుమేరివానిఁ
జలతలేక లసిచుతోలివాటిబలుమించు నొప్పు నేరము లెంచునొల్లవానిఁ
దొలుతవేళ నెసాగు జలజాతములరంగు గలకన్నులబెడంగు గనెనువాని
నమృతధారలుచిల్లు నట్టిచందురుకుల్లు, నగెననవ్వలతల్లు మొగమువాని
లచ్చిపే రాదిగలపేరుమచ్చవాని, గొస్తుధకిరీటుఖువఁగిష్టరణవాని
సుడికి నీడగునొకవాలు వడయువాఁ, విందుకన్నానఁ గన్నగోవిందుఁగనియె.

గీ. కనియు గ్రీవనితరహృద్ధ్యాఁసఘటితనర్న, దేశసంతరిదీప్యత్రదీయదివ్య
రూపజాలంబులోనఁ దద్రూపమపుడు, మిళితముగఁగొంతసేపిరిమిన్నకుండె.

క. అంతటఁ గాంతకు లక్ష్మీ, కాంతునిజహువగరిమ గననయ్యెఁ దదే
కాంతి(క)దృష్టిప్రభావత, పాంతఁ బురందరునికట్టి పానఁగుటచేతన్. ౧౪

చ. హరినిజహువ మాత్మ ముదమారఁగఁ గాంచినకాంచనాంగికిం
బరిచితిఁ జెందవయ్యె నభివాదనవార్తలు సౌస్తవక్రియలో

*చిక్రరోది. †వచ్చి యచ్చటవచటికి ‡ మగుటనుభూతి గ్రీవనీరకప్పా-మా.

కరము మనంబులోపల నఖండితభక్తి కుదీర్చఁజ్జకున్
హరిహరి యూటటఁ గననియట్టికచాకచి సుఖుటిల్లఁగఁ.

౧౧౦

గీ. వెలఁది “యభ్యాగతః స్వయం విష్ణు”రితి వి
చారసాంగత్య మొనరఁగఁ జలదసాంగ
వీక్షణాంభోజమాలి కావిసరములను
బూజ యొనరించె నాజగత్పూజతునకు.

౧౧౧

గీ. కృష్ణఘనరుచి దనచౌతఁ గీలుకొనఁగఁ
జామముఖచంద్రుఁ డప్ర కాశత వహించె
నిమదక్రేగంటిచూపులు నీలవేణి
రుచివిలాసంబు దన్వైశ్చిరుచి గొనంగ.

౧౧౨

గీ. అంబుజాననదనుజకోరాక్షి యనుట, నిజముగాఁజేయఁదలఁచియోసీరజాక్షు
వదనచంద్రుని బాహు కన్వారిగాఁగ, బారుకొనఁజేసిఁ దనదృక్పక్షోరకముల.

చ. అపుడు ముకుందు డితిఁ గని యంబుజమిత్రతనూజ నీకు ని
త్తవము ఫలించె ర మ్మనుచుఁ దల్లుల లేనగుమోము గ్రమ్మఁగాఁ
* దవనతనూభవం జెనుట తద్దయుఁ గ్రమ్మ రథంబుమీఁదఁ దా
గృహవిమళించు ధన్వజుకేళిపురంబున కేఁగె నెమ్మిగఁ.

౧౧౩

క. అచ్చట నారాజున క,మ్ముచ్చట దెలియంగఁజేసి భూపతిమదిలో
ముచ్చట దీరఁగఁ గొన్నాళ్ళచ్చపుఁ ప్రేమమున నిలిచి యనువతియౌతఁ.

క. పురమున కేగుతలంపున, నరవరునానతి గ్రహించి నలువారఁగ న
న్నరుఁ దోడ్పొంది చనువేళ్లల్, పురణింపఁగ డాముఁజేరి భూపతిఁ బలికెఁ

గీ. అనఘకృతి యపార్థ మగునేని కండిత
హృదయమునకుఁ బోలె హితము గాదు
నాదుమదికి నెపుడు నరుఁ బాపు మటుగాన
నన్నుఁ బాపి రాఁగ నరవరేణ్య.

౧౧౪

వ. ఇట్లు బావయగు తొవకొమ్మతొలంగుడు బావబిడ్డబిడ్డచే †సోమానుల
పెట్టుంజెట్టుపట్టి తనవెరుకటిరాకకు నాపతివడసి యతడు రా ‡య్యుడ
కేంద్రోరబిడ్డ ప్రామిస్తుసొమ్ముబరణి గన్నకన్నఁ గొని నిజవరివారవరివృ
తుండై కదలి సంద్రంపుటగడిత వడయు బెడంగుప్రోలుమేలుబాతికిం జని

* తవనతనూభవం జెనుట. † సోమానుల ‡ య్యుడ కేంద్రోరబిడ్డ

యెంతయు సంతోషంబార నయ్యుదంతంబు నిజాంతరంగులకు నెఱిగించి
తదనుమతి రిక్తనుడువులఁ దెలియఁ బ్రోడతొలిప్పునువుజన్మిదంపునారులఁ
బాతుల రావించి నిరస్తదోషతిమిరంబును సుగుణవర్తియు సుగ్రహస్నే
హంబు నగు నొక్కసుప్రకాశ వివాహమహూర్తం బేత *ద్వాపరభా
సురం బని నిశ్చయింపించి సర్వజనులం దగత్సృజునకు రా నియమించి
మీఁదటి ధర్మచక్రరవఃతిం బిలిపించి తత్పుగాలంకారంబునకు నియో
గించిన.

౬౭

గీ. అన్నివిధల కాస్పదంబగుపురంబు, చందు నేమిత ఘటియింప నతఁడు నేర్పు
నయిన నత్తఱి జానకుక్త్యం బొనర్చె, నతులచాతుఁగొన్నిపదార్థములకు.

ప. అంత.

౬౮

సీ. వేవెయంగులు గల్గు విన్నాటి వేలుపు ముప్పోడుములు నిల్చు గొప్పగదై
మత్తొంటిపలుకులు మొనయు వేసమువాడు తమ్ములనగియుచుతత్ప్రతేడు
సుడివాలు పేరింటిపులుఁగునేడునొయారి కండ్రెడురూపులబలిమికాఁడు
కడలియిల్లటపల్లుబెడఁగుబల్లుడికన్న పగలుగావించునేర్పరులమేటి
తెక్కపేరింటిగుట్టుంబుదక్కుజోడు, చుట్ట మంతటి కనఁ దగుదిట్టసామి
చాయకైవడి వినోదఁజాయరాగఁ, గూఁతు పెండ్లికిఁజరుదెంచెగూర్కిమిగుల.

గీ. పెండ్లియఖిల ప్రమాదంబుఁ బెనుచుజగతి, నఖిలజగములతొడ్రిపె డ్దామననఁగఁ
బిలువకున్ననుఁ బిలిచిన నెలమి రాక, యిండువారు జగంబుల నుండు టరిది.

క. పంకజలోచనునప్పురి, సంకోచాభావ మొనర సర్వజనంబుల్
పాంకముమీటి మెలంగఁగఁ, బంకజనాభోదరంబుభౌతిం గనియెన్. ౨౭

సీ. చతురాగమానూససారస్వతస్ఫూర్తు లొఁచోట నానంద మొదవఁజేయుఁ
జతురాతిఃకినదర్శనఘోషవైఖరు లొక్కచో మోదంబు నిక్తఁజేయుఁ
జతురుదాతకవిత్వసాధునిస్వానంబు వీనుల కొక్కెడ వింత యొసఁగఁ
జతురభిసయసమంచస్తేదురధ్వను లొకపంక సంతసం బొప్పఁజేయుఁ
జతురనల్పమహావాద్యవిధితి నాద, మంజుమం బొక్కదిక్కున మదికుమర్ప
నద్దిరిద్దిర యోహోహేయశారభభిర, యపుమనాదాత్మక బ్రహ్మయ్యె బురము.

క. అకుకపుష్కలకైవడి, నకృతాఖిలదోషయోగ ము సుగుణ బై
కుకపులవాక్కులు ముదమిడ, సకలజనుల కిచట బ్రహ్మసదనత నేమో. ౨౮

ఉ. సందడి జాతి భూ(వ)వరసంతతభూషణపద్మరాగమల్

పొం దగునందుగుఁజివురుబొందె లటంచు గజంబు లూని యీ
సొందుచు మీఁదికింబలుప నూర్ధ్వశలంబున నిల్చె నవ్వీ రా
సందులులేక తన్మచులు సాకును రక్షవితానరోచులగా.

౭౫

సీ. వితతవజ్రోపలావరశకీలితములు మున్ను వీధులు కంకమునకుఁ జొరవు
బహుళమహోదారధద్రేధదానవారాపగాపూర్ణంబు లయ్యె నిపుడు
బహుళమహోదారధద్రేధదానవారాపగల్ పయ్యగ్రమ్మ సమితనృపతి
సంబాధహేతుఁ సంఘర్షణచ్యుతచారుసావర్ణ భూషణరజంబు
తనయ నవి కం'మై * సరేల్లెల్ల బోలెదత్తు ఇంబునఁ దద్వత్తఁ దాల్చెవీధు
లంతటనవంకతవహి చె సమిత † జన్మి, బహుళ సమర్థజనితోమ్మ బలముకతన.

గీ. లక్షణాశ్చ గుణస్థూలత్వంబునఁ, దసరె స్వసమర్పణము పరార్థంబుగాఁగ
నఖిలకృతలక్షణలయంచు నధిపసింఁచె, జెన్నుగ స్వసిద్ధికై పరాక్షేప మచట.

క. చిత్రవ్యక్తుల నట వాక్పిత్రాభివ్యక్తు లేమి చిత్రం బగునే
చిత్రవ్యక్తులఁ జిత్రము, చిత్రధ్వనిమయత నర్థచిత్రత మెఱయగా.

౭౬

— శ్రీకృష్ణుని మంగళస్నానము. —

ఉ. అంతట గర్గముఖ్యు లగునట్టి మహీసురు లెల్ల వచ్చి శ్రీ
కాంత సమీపవర్తి యయి కానఁగనయ్యె మహూర్త వళి మీ
రింతట జాగు మానఁ దగు నెచ్చ శుభార్థపుమజ్జనంబుపై
నింత వసింపఁ జేయి మన నీహిత మొప్పఁగి మాధవుం డాగిగా.

౭౭

క. అంజనగిరితుల్యండు ని, రంజనుఁడు జగంబులెల్ల నంజలు లిడఁగాఁ
గుంజరగతి వచ్చుచు న, భృంజనమున కితులవీరి నాశీనుఁడుగాఁ.

౭౮

ఉ. వన్నెలుమూఁడు గొన్నచెలువం గొని పొంగుచు నస్తదాదులం
గన్నయనాదిపూరుష యఖండమహోదయ యిట్టి పెండ్లి నీ
కెన్నఁగఁ దస్తహమహిమనే కద గాన భరింపు మామె నం
చన్నలినోద్భవాదిసుర లచ్యుతనౌఁదలఁ బెట్టి రంజితల్.

౭౯

చ. దరము దరంబు నిచ్చు రొదఁ దాల్చును దా సరిగాదు నీణ వ
ల్లరయఁగ మేళవింప నగు నస్ఫురితాక్షిర మద్ది సాటియే
సురుచిరవర్ణ సన్నధుఁసూక్తిగళంబుల కంచు నంచ న
వ్వరమునిచంతి సంగఁలు పాటలు వాడిరి నెర్పమీఱఁగాఁ.

౮౦

* సరేల్లెల్లమాల. † జన్మి శ్రీకైతమ.

సీ. రమణీయనాయకరత్నంబు నంటంగ హేమవల్లికి వేళ యిదె యటంచుఁ
జుర్ర రేఖకు నబ్బసాంద్రాంధకారాభదికరమ ల దెరలించు చేగయంచుఁ
గృష్ణమేఘముచెంతఁ గీల్చొని మెలఁగంగ విద్యుల్లతకుఁ జాలువెర వటంచు
నిదె సర్వమంగళాస్పదునొదలంటంగ మందాకినియె నేర్పుఁ జెందు నంచు
విధునిసేమిపఁగనుదార విత్త యనుచు, నీలవేణియె గోవిందునలవటంచు
నంబుజాక్షులునర్జోక్తులాడుకొనుచు, గడుముదంబొప్పుమధువైరి గ్రమ్ముకొనఁగ

సీ. స్నిగ్ధంబు లై మించి చెంతలచూపులు రమణ నీలాబ్జశోరణము లునువ
* సేదనీరిగిగ్రమ్మి చెన్నారునెమ్మోము సమరందంకజచ్చాయఁ బూన
ననవిల్లుపల్లఁ జొలిపివేపువై వాలుచందమొందుచుఁ గీలుజడ చెలంగ
బిగువుకంచుక(ము)ల బెడఁగుదిట్టమెఱుంగు జమ్మమిట్టలోకింతచలనమొంద
హారములు దూఁగఁ గౌ నసియాడఁ దొడఁగ
వలచునూర్పులు పెంపెక్త వళులు నిక్తఁ
గంకణధ్వను లలతాళగతుల ననయ
శౌంతల యంటె నొక మహోదారజఘన.

౨౪

వ. ఇట్లు యదుకుంజయందు సాభ్యంజనుండై యొక్కకుంజరయాన కైదండ
యొసంగఁ గ్రొమ్మెఱుంగు నండగొను ఘనాఘనంబుననువున ధరాధరశృం
గోన్నతం బగు నవగాహనగేహంబుఁ బ్ర వేశించి యొక్కమించుఁబోడి వల
పులు నించు మంచిగంధంబుఁటటకలిం బెన్నెరుల నూనియ నీగ్ధ్యేదగ్గఁ
జేయ మఱియొక్కకొమ్మ కిమ్మతావు లూరు జలంబుల జలకం బార్పి నొ
క్కరంగులాడి బుగరురంగుల తెఱుగుల మరుంగువడఁజేయు దువ్వలువకవ
యొసంగ నుత్తరాధరాంగంబుల ధరియించి కొందఱు మందయాన లమం
దానందంబున నెడనెడ మంగళారాత్రికంబు లొసంగ వాసంతికకుసుమ
విచిత్రాస్పదంబు ను జంపకమాలోత్పలమాలికాధ్రమరవిలసిలెలసిలంబు ను
మంజుభాషోర్వశీసుముఖీమనోహరంబును నానాపదార్థసమృద్ధంబును బ్ర స
న్నంబు సతిమధురధ్వనిసమాలింగితంబు సస్పృష్టదోషలేశంబు ననుగతాభి
లాలంకారంబు నగుచు మహాకావ్యంబుతో నెక్త సక్తైంబు లాడు వినాహ
వేదిం దా నాయకరత్నం బగుట సధివసించి కొందఱు టిందువదనలు తురుల
తడియార్చి సంస్థారఘంబు దీర్చి జలార్ద్రానిలంబులం దేర్చి సురభిళకు

* సేదనిశోని-మూ. † మోహదార-మూ. ‡ టలకంబున- ధీ దంగంజేయ-మూ.

సుచూల్యంబులం జేర్చి యంతరే కాంతపరిపూర్ణ కా బహిరుదీర్ఘ సత్త్వ
గుణవైభవభ్రమంబు నవగమించు దివ్యచందనలేఖనం బమర్చి యమూల్య
రత్నకలాపంబులు తత్తమచిత్రస్థానంబులఁ గుదిర్చి యా కాళిందీముఖారవింద
* దర్శనాదర్శనం బీమాదర్శనంబు దర్శింపు మనుచు మనోభవప్రతీతదర్శన
ప్రదర్శితబింబప్రతిబింబైక్యంబై తద్దర్శనశ్చిత్తంబుసేయం దగు ననుచునో
యొక ముకురకపోల యొకనిద్దంపు నిలుపుటద్దంబుఁ దెచ్చి ముందట నడ
నయ్యవసరంబున నచ్చంపు నెలదాల్చు నబ్బుచులయెకిమినికిం బ్రాతిభ
ట్యంబు నాటించి యఖండచండకిరణమండలంబు దాల్చెనోయన నలరారు
మణికిరీటంబుగల శిరంబును గచప్రచయనజలజలదఱిగళన్ముక్తాఫజాలం
బుసాలిక వెలుంగు తెలిమ్రానిపువ్వులబాసికంబును దద్గంధాస్పాదనలోలు
కబంధరడింధంబులనిదంబించు నలకంబులు గలయలికంబును దావితామర
పువ్వును మదిగదురఁ బటతెంచి కదలకనిల్చు తేటిమానలేమనఁబాలుచు
కమ్మకస్తూచుక్తబొట్టగల నెమ్మెంబును నిజాతేనాసులం బ్రోవ మనవి
కేతెంచి కర్ణాంతికంబుల నిలుచు వేలుపుతొలువేలుపొజ్జలన్నజ్జగించు నాణి
సుపాణిముత్తయంబుటొంటులు గలకర్ణద్వయంబును నకలంకాపూర్వశాం
కళకళశంక ముకురింపఁజేయు వివాహసేకభోదితకజ్జలబిందువు పొందుఁ
గొను కపోలతలంబును గంధరాభిధానబంధురకంబునిరర్గళిర్గతమాక్రికమణి
రాజరాజలోయనఁ బురణించునుదంచన్ముక్తాహంభేదంబులు సంతురవకాశ
బహిష్ట కాశద్ర(వ్య)విషయ కానురాగంబు పెంపుఁదలపించు కొస్తుభనామ
మణిసార్వభౌమంబును గలశ్రీవత్సవనమాలికామనోహరవిశాలదోరంత
రంబునునవికలమణికిరీతబలభిదువల స్తంభజృంభణసంభావితంబులగుచిరత్న
రత్నకిరీతకేయూరాంగదవిలసితభుజాద్వయంబును మణిబంధప్రభావలయం
బున నలరారు మణివలయంబుల నలరుకరంబులును నికోదరాంతరావనదనం
తవనజజాండభాండస్తైర్యకార్యార్థంబనా నిబద్ధమణిమేఖిలం బగు కటిప్రదే
శంబులును దెలిసిటియేటికీకమ్మియెమ్మి నా మగరాల తేటనీటు లుద్ఘా
టించు కటకంబులు గలకదద్వయంబును గలిగి లత్యౌలక్యకదార్థదేవిలిం
బగున్ముహపురుషునకు నిట్టియలంకార్యత యబ్రమేయనుచు నాద్యులెన్న
నెలంగుచుండె నవ్వుడు.

౨౫

- గీ. కంజనేత్రుండు బహువరీష్టాశయుక్తిఁ, ద్రిగుణసంబాధభవ్యుఁ డేజరిల్లు
నపుడునశ్చ్యుతితోమైత్రి నందికొనియె, నొకయవోవతరస్తునై యుండఁగాని.
- క. మును హరునికంటెసేకలం, జెవసిన యొకమదనుఁ గనియె శ్రీకాంతుఁడు దాఁ
గన వింతపెక్కికొడుకై, మరుచు నసంఖ్యాకసురమరుదకులఁ గనియెఁగ.
- ప. అంత. ౮౮

ఉ. ఐగువరాంశ్రు హంసతనయామణి క్షీరపయోధివీదికా
వాదరదానదక్షిణత నల్లగు మేల్లజరంపురాలబ
ల్లేదిక నిల్చి నన్నుదుటఁ బెట్టిరి కజగిమించు నక్షరల్
వాదనలేని వీణానఁ బాటలనీయిల *శుల్కు లొప్పఁగఁగ.

క. ఉడుగు వెలపెల్లి దేవకి, కొడు కిప్పుడు నీగుఁ బెక్కికొడు కై యురురె
గొడు కగుచు నీకు మరచు, దుడుగర లాదతుకు మరువ కునివా విటె.

గీ. అనుచుఁ జెలియిలు మధురోస్తు లాడుచున్నఁ
బడఁతి యొక్కర్తు మిగుల నేర్పరి సుగంధ
తైలమున నింతిల యంటి తార్చి తీర్చి
నూనెముడి సంఘటించెను నూనెముడికి.

గీ. కులుకుముడిగూడనిద్దంపుఁగురులసాంపు, గుంపుగనుపట్టెనవ్వేళఁగుండరదకుఁ
దాళతశ్యంబుమీఱుగఁ దైలరసము, వలపిడిద్దినమరునికృపాణియనఁగ.

గీ. మచ్చెకంటులుమోదంబుపెచ్చివచ్చి, వసుపువలఁగార్చినవృషవృషదతిమేరు
దీవయొప్పారఁగాఁకలుదేరి †మెఱుగు, జోకఁ గైకొన్నవైడికలాక యనఁగ.

చ. అలకలఁ గొప్ప మీఱుగుటిలాలకయొక్కతె దివ్యచందనా
మలకము నూనె నిగ్గునడిచానఁగఁబెట్టెను మేలుతావులం
జలుకునవాంబుపూరములఁ జెల్వ మఱొక్కతె చెన్నమిన్నఁగా
జలక మొనర్చె నొక్కచెలి చక్కఁగ మైతడి యొత్తుచుండఁగన్.

గీ. వనిత యొక్కర్తు మేలుచువ్వలువఁదెచ్చి, సొదిఁ గట్టాగవవృషు సూర్యజాత
సప్రసాదశరజ్జాతజలదవటల, ‡రేజితాకార యగుచంద్రరేఖఁ బోతె.

క. చెలియొకతె చెలువయాదలఁ, గలతడిముడిగింప నొక్కకలికి సుగంధో
జ్జ్వలధూపధూమ మొసఁగెన్, జలముగ్ధామములు జన్మజనకము లనియె.

*కొల్కు-మా. †మెఱుగు.పా. ‡రేజితా-మా.

—? కాళిందిని జెలు లలకరించుట ? —

- ఉ. ముచ్చటగాఁగ నొక్కచెలి మోహనగాత్రికిఁ గొప్ప దిష్టఁగాఁ
బొచ్చెములేని మేల్వలపుఁబువ్వలదండల గొప్పకొవ్వఁన్
మెచ్చుగ నిల్పె నొక్కచలమీనవిలోచన సాటి నైకొన
స్వచ్ఛ నరాతులం బటవ వచ్చిన కీర్తలమూర్తులో యనన్. ౯౭
- చ. కుటిలములైన ముంగురులఁగూడి మెలంగెడుకామినీయణి
నిటలమునందుఁ గస్తురిని నెచ్చెలియొక్కతె బొట్టుఁబెట్టఁ దాఁ
గుటిలతమాన ఫాలమయి కోమలచంద్రుడు వంకపూనుచుం
జటిలకలంకముం గుటిలసంగతి మిక్కిలిఁ గాంచెనో యనన్. ౯౮
- క. వంకజముఖ కొకనెచ్చెలి, పొంకపుసీనుంఠపీఠిఁ బొందుగ నిలిపె
గుంకుమచూర్ణం బహితా, తంకముగాఁ గబి వీరతం దాల్చెనన్. ౯౯
- చ. నడుమ మహేంద్రనీలమణినాయకమా మగ గాల బొట్టుచేఁ
గడునలరారు ముత్యపుఁజొకాటపు బొట్టు నెలంత కొప్పెడన్
విరువక వీర నెచ్చెలులు వెంబడి జాల్సొనిరా మహాభయం
వడి నుఖచంద్రుఁ గొల్చుటకు వచ్చిననిండుశళాంకుఁ బోలుచున్. ౧౦౦
- గీ. కంటఁ * కాటుకఁదీర్చెనుగలికియోర్తు, సరసిజాక్షికిఁగనుదోయి† సామ్యకక్షి
దళన మొనరింపఁగోరినఁ దాదృగీక్ష, గల్గుసిద్ధాంజనముఁ బెట్టుకరణితోఁచు.
- గీ. ముద్దులాడికి నొకబోటి ముత్తియఁపు, మేలుముంగర ముక్తుశ్శమెటవనొప్పె
నధరమాధుశ్యమాసింప నవతరించి, చెంతమెలఁగెనునమృతంపుఁజయకనంగ.
- క. శ్రీకారసామ్య మాకృతి, నేకా దర్శప్రకాశ నేనియుఁ గలదన్
జోక(ను)వీనుఁ(న)తులా, కపునవరత్నకుండలులుదైవాతెన్. ౧౦౩
- క. అంజనరుచీతీవ్రాసిత, మంజులతరవలదపాంగయంజరి మిగులం
గంజాక్షిగండతలమున, సంజయ్యిరుదిరంపుబిందు వందముఁ జెందెన్. ౧౦౪
- క. అరణాధరయరణమృతి, శరణాధరసీమఘటితసమ్యగలక్తా
స్ఫురణంబుఁ గనక యొకచెలి, తిరుగన్ ఘటి(య)ంకుడలఁచి తెలిపిన్తానన్
- గీ. తొలఁగకుండుసువర్ణబిందువులఁజెంది, మధురబాధంబుగాంచినవృద్ధమునించి
సాధువాగ్రీతిఁగైకొన్నచారుకంచు, కంబులోఁజన్నుఁగవవ్యంగ్యగతిఁజెలంగ

* కాటిక- † సామ్యసాక్షి-మా. ‡ మేరకొప్పె-మా. § రతంపుబిందు-మా.

చ. ఉరుకరిరాజకుంభములయ్యద్ధతి మానిది తజ్జ మ్మాజిత
స్ఫురితయశస్సితం బగుచు శోభిలుదానికిఁ దద్వినిస్సర
స్థుగుతరమాక్తి కావళులఁ గూడుట యబ్రమె యొచు నెన్న న
త్తరళమృగాక్షి చన్నుగవ దాలిచె గంధపుఁబూ త హారముల్. ౧౦౨

ఉ. నీలపు గాలకాంచికయనిందితరోచులు క్రిందఁ బర్వచుగ్
మేలగురోచురాజుకుది *మేగుచు(నుండుట)నాభి నాచు కా
వాలములొ మెలఁగెను నవారితనీలరసంబుమించి యు
ద్వేలముగాఁ దకుచ్చస్థిరధీ నిరువకలఁ జేయు నింతికి. ౧౦౩

క. చారుకరకల్లవాంకిత,మై రాజలుభావములతిక నతివశువమరెగ్
హీరమయకంకణామలు, సారలతాంతములమేలుచాయు గనుచున్ ౧౦౪

క. మదదంతిగామినీమణి, వదవం కేరుహములందుఁ జాయక నిలిచెగ్
మృదుమధురనివాదంబులు, †పాదలఁగఁ హంసకములతులపూర్ణద్యుతులగ్

గీ. ‡సహవసత్పతికరతనే సవతి గాదు,వంకఁజావాన కీశరత్న ద్వయన
నిరువమావేలసాందర్యనిత్యవదత, నేని యల్లత్తి సవతియ్యుద్ధాదువదన ౧౦౫

చ. ముకు(గు)దనంబు(వ)క్రతయు మోయుటమాని ససూక్ష్మవృత్తిశన్
వదలుచు వృశ్వతం గొనుచు వాసివహించినఁ జిత్రరేఖ దాఁ
బాదలుచుఁ గ్రికైకక్షణదఁ బూని మెలంగిన యద్ది సాటిగా
మది మాదమావహిల్లుఁ జెలినుండితవేళలదేహయ్యికి. ౧౦౬

గీ. కమలలోచనపాణిసంగ్రహణకారి, నిరతిశయభాగ్యవర్ణాభినిటుఁ గాంచి
సలలితాకృతి ఫాలజేశంబునందు, భామ కలరారె ముత్యాలజాసికంబుగ్.

—(వివాహవర్ణనము)—

క. అప్పు ట మహీసురోత్తమ,లిప్పుడ సుముహూర్త వేళ యెడలే దనఁగా
రప్పించిరి తెరమటుఁగున,కొప్పులకుప్పుచు మదలు లొప్పులు గుప్పుగ్.

చ. వలితెలిపచ్చడంపుఁదెర వర్విననెచ్చలిమోము దాఁగనగ్
హరిసయిదోడు శారదఘనాంతరపూర్ణవిశాకరుంబలె,
గలికివరాననాంబుజము గన్లెనఁగాఁ దమకిందియుం దదా
కలన భరింపదయ్యె బయ్యగ్జ్మెడు దట్టపుసిగ్గుబలైరెగ్. ౧౦౭

*మీగు-మూ †పాదలకహంసకలము-మూ ‡సహవసత్పతికర-మూ గ్రికైకక్షణతపూన-మూ

- క. మధువచ్చాన్యువచారము, బధిరతవరన్యూతత్వ్యఃడగుచు నొనర్చెన్
మధురైరి కన్యఁ డతఁడుగఁ బధిరమహాభాగ్య మొనరుబలువేలు పోగి .
- చ. జలరుహరాగనీలమణిసంగతహీరమయంపుఁ బాశ్రవో
జలరుహనాభపాదజలంబులు భక్తిప్రసిద్ధి వారిధా
(ర)లఁగడిగెన్ దివాకరుఁడు రాణి యొసంగఁగఁ దన్తణిప్రభా
కలనఁ ద్రివేణికాజలముకైవడి పాశ్రజలంబు కైవడిన్. ౧౧౭
- గీ సాక్షికిస్తేదమకరందనహీత మయిన, హరికరాజులు భారోదగాతిని క్ష
మగుచు నాత్మకరన్యర్థ సతికయిల్ల, వాతి రవియిచ్చ బ్రహ్మర్పణ మ్మటంచు.
- ఉ. చేతనమాత్ర *విజ్ఞగతి శ్రీకతిగా మడిల్పి యాత్మనం
జాత నొసగువాఁడు విజజాతినముల్లసనప్రదాను నా
నీతటి నాదిదేవునకె యింతిసొసంగినయర్థముండు వి
ఖ్యాతిగ లోకదీపకత గాంచఁజె యుచు నుతించి రుత్తముల్. ౧౧౮
- క. తెర దొలఁగ వరుఁడు చెలి నా, తెరసాగములు గనఁగమలగఁడిప్రపునుచునా
తెరగలుగు(?) తెఱవ సిద్ధుల, తెర తమిరుగులంగ మదివి దెరలన్సాగెన్.
- గీ. శుభగుణాన్విత ఘనయూచునతికంత, మునకుఁ దన్మత్తనవృక్ష గనినకంబు
వెల్లు సరియగునవరీతినింతి గొలికి, విభుఁడు పొందుగఘటియించెశుభగుణంబు
- చ. చిటునగు తేటల చ్చిగుల శ్రీనిరువొందిన ముద్రియంబు లా
నెఱవొర యింతియాఁడలను నిల్పిన నావృత్తిచైరమూని య
క్షటిమొగు లంచు వచ్చి వయ్య గ్రమ్మిన మీచులు నా మెలంగె మై
యొఱపుల్కఠిగైమై మెలఁగి యొప్పుచు మొగ్గలనిర్గు నిర్గుచున్. ౧౧౯
- క. వరమాణుమధ్య శ్రీగురి, శిరమున ముత్వాలపాలు చేదోయి నిజన్
హరి(తను)వు తత్పితంబై, కరమరుదుగ నపుడు పుష్పసునస్తయొప్పెన్ ౧౨౦
- పీ. సరబడి వారిహెచ్చరికమాటలు తేటమాటలాఁడులగ్గితేటవీటుపాట
లఖిలానవద్యనాద్యారావములు సాచుముఖవేదరవములు భూశాస్త్ర
నినదముల్ దచ్చననేర్పుఁబట్టులు హాసమధురధ్యక్షల్ వత్త్రుగుర్తరములు
స్థీరభూపాఁణశింజితంబులు వందికల్పముల్ మాగధస్వానములును
సకలసురమానిమనుజునసత్ప్రయుక్త
జయజయధ్యానములు నొక్కనమయమునను

గలసికొన నైన యవ్వింతకలకలంబు

చాల దీపించె దోయింటి ప్రాలవేళ.

౧౨౪

క. పువ్వులదోయికయ్యంబవ్వసితావరుల నలరఁ *నందించె గడుం

బువ్వులరువ్వులకయ్యము, పువ్వులుతునినకును నలరఁ బొందింపంగన్. ౧౨౫

వ. అంత.

౧౨౬

ఉ. వేలిమివేళయందు నరవిందదళాయతలో చనామణుల్

వేలిమిపాట రాగములు వింతలువింతలుగాఁగఁ బాడ సం

దోలి నడంగె నారదమ భోర్జితగర్జరగాయనప్రవే

కాళికరాజుసంపన సుదంచితమఁజావిపాచికార్పటుల్.

౧౨౭

గీ. ఇంతిహృదయావసచ్చిరమేళమాస, మదనదావానలజ్వాలమద మణుగె

బహిరవిరహితవైనాపావనమి త్ర, భూమకీలలు మిగుల నుద్దామములుగ.

క. ఇద్దఱు వేలిమివేడి, నిద్దఱువజిరంపుచీతి నతిఁగదియుగా

నిద్దఱికిఁ గూర్చుచాడై, యిద్దఱిసంకున మరుండు నతికి వసిందెన్. ౧౨౮

చ. పొగ సొగయుంగ ముద్దుచెలిపొందిక కాటుకకంటికోసలన్

దిగియెఱుఁగెనుబిడుపులు దీర్ఘరుచుల్ దలపించు నీలపుగ

జగిబిగిఁగాంచు ముత్తియపుఁజిప్పలలోపలనుండివచ్చు పే

తుగుణములై(న)యత్సముల దూకొనుకప్పు మెఱుంగుపొంగుఁగ. ౧౩౦

క. పొగ నెఱమున నొకవంకికు, సొగసుల నెఱ్ఱామునలిపి చూచెను నవలా

పొగరుకిఁజాయచూపుల, మగనితెఱపుటొంట్లు నీలమణులై తనరగ.

ఉ. కమ్మలకుచ్చరావయిడికాంతులు చూపులతెల్పుకమ్మ లొ

క్రమ్మడి బాదవల్లవమహాజ్వాలకాంతులఁగూడి పంచవ

ర్ణములముగ్గునిడి(దన)నాగునివెంటఁ బ్రదక్షిణమ్ము చొ

క్రమ్మగఁ జేసెఁ బద్దహితుగాదిలిహఁతురు నీటిచూలికిఁగ. ౧౩౨

౧౩౩

మ. సనఁల్క్రొక్కెడువేళఁ బద్దముఖ యంచల్పాద మాద్యత్తరం

బునఁ బట్టంపుగఁ గృష్ణమాసమునగ మోదాతిరేకంబునం

గనకాంగీమణి కబ్బసౌఖ్యమహిమం గంజాత్రువీరాగణి

కనదేకాంతవిభుశ్వవైఖరులు లెక్కల్ సేయఁగా శక్యమే.

౧౩౩

- క. నీలవణిమయపుననిక, లబ్ధలావణి ద్రౌకై శౌరివరతంత్ర(త)
జాలకొననడుగురుచులను, నీలోకల వజ్రాగనింద యొనర్పన్, ౧౩౨
- ఉ. మోదముతో సుధద్ర చేరిమద్దులగండతలంబునందు సా
మోదనిశాకకర్దమము పొందుగ సంచెను నవ్వలాటకై
నీదుకపోలభాగమున నిండి తొలంకెడ తేటమిన్నయో
కా దిపు డే నొసంగునిశ కాంతులు మేలె యటన్నకైవడిగ. ౧౩౩
- చ. హరినునుజెక్కుటద్దమున నర్జ్యమనందన సత్యభామినీ
విరచితసంజ్ఞ పూర్వోక్తశ్రుతమైత్రియు హెచ్చరింకఁగా
స్ఫురదరుణంపుఁ గుంకిమము పూసిన దిచ్చవి యెప్పె దేటి (జే)
హరుచిఁగనంగ మీము గను నదభరరాగమునీడయో యనగ. ౧౩౪
- చ. ముసీముసినవ్వు తేటలును మిత్యపు బాపటచేరుచాయలుం
బసగలముక్తుమి త్రియపు బల్లిగయన్ గమిఁగూడి ధారయై
మనలుచుఁ బోయి ముటికొన మంచిరుచిం దనరిక వసిష్ఠుతోఁ
బొసఁగెను నైదువం గసయెఁ బుణ్యచరిత్ర మొసంగ మ్రొక్తుచుగ. ౧౩౫
- గీ. పురుషతల్లజు పెండ్లి నివ్వడుభుజించు
మధురచతురాస్నములు మీఁద మనకునబ్బుఁ
బేర్చి కృష్ణుని కింకొక్క పెండియెన
దిరుగ నేతెంచుపుణ్యంబుదీరజేసి. ౧౩౬
- క. అనియెన్ను చురుచులనుచుఁ గొనకొ నెసమయంబులెస్సగొనుఁదా యనుచుం
దినఁదినఁగ వింత లనుచున్, జనత తదన్నానుభూతిఁ జాలం దనినెగ. ౧౩౭
- సీ. మంచిభోజన మబ్బె మాగధక్షితిపాలసలితివరిణయో త్వనమునందు
నవి చెప్పనటికి నంతకింటెను మేలువెలయుకా శ్రీరేసు పెండ్లిబంతి
యాబంతికితయేమి యంతకు(మి)క్తిలి బుగాళవతిపెండ్లిబంతికూడు
అకూటివసయేమి యంతకింటెను బాగు వెంగేసు పెండ్లిలోవంటకంబు
అవివచింపంగ సహ్యమా యంతకింటె, నక్తుడై చక్రనై నాల్కసాక్షఁజేసెఁ
* పోల్కి తనిదివారి పెండ్లిబోనమనుచు, జనులు మృష్టాన్నములఁదృప్తిగొనిరిచాల.
గీ. ప్రోలుసొరఁబడి వెడలుచుఁ బురుషచంద్రుఁ
డరుతరోజ్జ్వలఁ గనిసూయుతో త్రమాంగ
మఖినివలతాంతివిశదంబు నగ(ట) బాఁవ
పాన్పునగియెడు పెండిలిపాను పెక్కై. ౧౩౮

ఉ. పాటలగంధితోడ హరి పానుపునందు వసించునత్రతీం
బాటలగంధు లింపడరఁ బాడఁ పాటలు నవ్వులాటలు
మాటికిఁ గేలుదన్న కెడమం గుడి రువ్వెడుమారునంపపూ
రూటపునీటు లెన్న నెకనక్కపుమాటలు మీఁపఁ గార్భ్యమన్. ౧౮౨

— శ్రీకృష్ణసేవఁ దాంబూల మిచ్చట —

క. ఆమెడఁ బదినూలుబలు, చాయలుగలవేల్పుతేఁడు నన్నయొసంగం
చాయకొమరుండుఁ దమ్ముల, మాయచుభర్తకు నొసంగునభిరతి వచ్చె. .

ఉ. వేయగుపాదమ ల్ గలిగి విశ్రుఁధీనుహేమంబుగాంచుఁగా
చాయపొలఁతేఁడెఁ నులతవై లెగునీకు నెక్కుడుం
బాయపు మాంద్యకంగులెలు భావజులంద్రికి వీడ్చ మిక్కుడే
చాయ నొసంగె దంచు పాలినాత్యకిఁ యులు నవ్వుచుండఁగఁ. ౧౮౪

గీ. మాంద్యకంగులెన్నచో మాయచుభర్త, సమసంబచ్చటనువస్థిజానుమీఱు
ననుచునవ్వుచునుత్తరంబాడికొనుచు, వారికి ససితుండు వీడియంబమరనిచ్చె.

ఉ. తెలివి దలిర్ప న కిబలిదీఁగఁ గృష్ణుఁడు దివ్యరత్నముం
దెలిబలుమ్రాసు మోముకిఁజేటలుగల్గిన గిడ్డి నీగికి
న్వలయఁగఁ బంచి లెద్ద(టి)లకిఁశ్రుతస్వయఁ ధేవ్వవస్తుసం
కలన సమస్తలోకముల గ రవ మొప్పుఁగఁ దన్ని పంపుడున్. ౧౮౬.

— అప్పుగీ.లలు —

క. అంతట నలతటిచట్టం, బంతకరణం బపారగానందపయో
ధ్యంతరముననోలాడఁగ, సంతకచరుడౌచుఁ గూర్చి నల్లునిఁబలికె. ౧౮౭

ఉ. ఎల్లజగంబు లేలువరిమేళ్వరి భక్తజనావనార్థమై
యిల్లలితంపుమానవసమీహితచెప్తులు గాంచుసామి నీ
వల్లుడవైతి గానఁ జరమాదికి నవ్వలఁ జిమ్మచీకటుల్
ఁజొల్లఁగఁజేయఁజెట్టిడికటుల్విము గాంచుప్రభల్ భరించికె. ౧౮౮

గీ. ఎంతకాలంబునుండియో యెడయకుండు
కటులమోగ్రస్తత హరింపఁ బాలుపడితి
సస్తమయశూన్యమైకట్టి యభ్యుదయముఁ
జెందఁగాఁచితి నయ్య ముకుంద నేను. ౧౮౯

గీ. హరణ మొసంగుట మామకు నర్హమెచట, నఖలకర్తకు నీదగునట్టి దెది
యొన నర్హస్వనందర్శనానుకూల, దక్షిణానాకభర మిచ్చుతలఁపు నాది.

క. హరిదత్తుడు హరి నీగతి, సరసచతురవచనరచన సమ్మోదితుఁగాఁ
గర మొనరింపుచు నానతి, పరమపురుషుచేతఁ గొనుచుఁబలికెఁగూఁతున్.

ఉ. ఓమదగన్యాపుణ్యవిభవోదయపూర్ణఫలస్వరూపపు
త్రీమణి నీకతంబున గరిష్ఠగుణాంబుధి కృష్ణుఁ డల్లుఁడై
నామదిపూర్ణకామత నంతసుఖం బగునట్లు సేసె నిం
కేమివిచార మీహిత మహీనతఁ జేకుట నీకు సుందరీ. ౧౫౨

గీ. భాగ్యసౌందర్యశీలాసపత్నివైన, చాన నీకు సపత్నులు చాలఁ గలరు
వారిమదిలోనవిక్రియోత్పత్తిగగన, కనుచుసాదృశ్య మొందింపఁగోరఁవచ్చు.

గీ. అంబుజాతాక్షి సర్వకార్యంబులందు, ననుసరింపుముహరిజాయననుసరించి
హరికథానుగతిస్ఫూర్తి నలరీనీకుఁ, దల్లియగుచాయఁ బోలంగఁ దల్లి మేలు

గీ. వగలుగావించి మాయమ్మ వగలుసేయు, వాని చిద్దన నడచుట వానిగాదు
మాకు వన్నెగ నంతటమైత్రిపూని, భువనబౌధవసుత యనబుద్ధిగనుదు ౧౫౩

శా. అమ్మా మమ్మెడఁబాసితంచ మదిలో నావంత యైన న్విచా
ర మ్మానం బనిలేదు కాంతలకు నబ్రమ్మ యదెన్నంగ నై
న మ్మానా భవదీయసన్నిధి జగన్నాథుండు నన్నుం గృహ
సమ్మానింపుచుఁ బాయఁ దెవ్వడు నిజస్ఫూర్తాక్షిగాఁ జూచుచున్. ౧౫౪

చ. సిరికి నివాసమైన హరిచెట్ట గ్రహించిననీకు లక్ష్మ్యమే
హరణముగాఁగ నే నొసంగునర్థము లై నను దఁడ్రీవట్టికిన్
హరణమొసంగు టిజ్జగము లాగముమల్ దగఁ దెల్పు నింతె కా
దరయ చిత్తస్వకాంక్ష ధృఢమై మదిఁబుట్టెడు నట్టిబోటికిన్. ౧౫౫

ఉ. కావున సర్వసమ్రులు గల్గుటకై సకలౌపచారస
చ్ఛాపముకై ద్యులోకతరుబఁధురధేనుచిరత్నరత్నముల్
భావమి పొంగ నీతుఁ గొను భాగ్యవతీతిలకంబ వాని నీ
భావములో న్నరింపఁ గనునట్టి ఘటింపఁగ నానతిచ్చెదన్. ౧౫౬

క. అని చాయతోడఁ గూరిమి, తనయామణి గారవించి తర శేఖణచే
ననబాపు తొకవిధంబున, ననుమతి గైకొనుచు నొందె నాత్మలయమున్.

క. కుహనారాజకుమారక, మహనీయగుణాభిరామ మైథిలకన్యా
వహరణవరఖరదూషణ, సహజావైరూప్యకరణ సత్యాభరణా. ౧౬౦

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీరామచంద్రచరణావమిదమిలిదాంతకరణ పోలూరి మాధవయజ్ఞ
సముజ్జ్వలశ్లేషోక్తిత కటాక్షాసాదిత పాండిత్యాధరణ ప్రథంజనపం
శాద్ధిరాకాశశాంక నిరంతరాధితచక్షుణశశాంక లభివ
సన్నయభట్టారక అహోబలకల్యాహ్వయకవిమహా
పాధ్యాయభట్టారక ప్రణీ 10 బైనకాళిండికన్యా
వణిణయం బచుమహాప్రబంధమునందుఁ
బంచమాశ్వాసము

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాత్రణయము.

— వక్షాశ్వాసము —

- క. శ్రీమత్పద్మజవహ్నితామరసస్సాగర్భంగ దశసుఖభాగా
శ్రీమహిత హితజనాంబుజధామధి ప్రముదితాత్మ దశరథరామా. ౧
- వ. దేవా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨
- క. చారుశ్రీజనికర మై, హీనోపకాంతిపూర్వాదయ గను మై
సారసుధాంబులయ బై, సారావారంబుభాతి భాసిలు మణిముగ్ధ. ౩
- క. అర్థసమృద్ధం బై శ్రీ, వర్ధనచతురాస్యహర్షవర్ధనవర మై
వర్ధిల్లుగీత మన గృహ, మర్ధాధికసాధనదృశ మగ్ధోహముగన్. ౪
- గీ. ప్రాప్తమండన మద్యతప్రాప్తిపదము, సుప్రసన్నమనాపూర్ణమలలికము
వీనాదృశ్య మలరారి వేష్ట నటసి, ఈ చ్యుత-దా మఃజిత్రమా నలరుశయ్యు.
- క. చారుమహాభోగం బై, భూజిరోత్స కాంతిపూర్వావృత మై
తోరంపు శేషశయ్యుగ, గేరె సుసుమారపుష్పకీర్తి శయ్యున్. ౬
- క. వసియించె వాసుదేవుడు, మునిహాసినగు మోముదన్లు మొరయ్యప్రసాదం
బసదృశ కాంతావిషయ, ప్రసగత్ప్రేమానుబంధపటినం దెయకన్. ౭
- చ. అతికఠినంబులౌ జగతి హటకరత్నము లంగమున్సి నీ
దతిమృదు వెల్లు పాం దెనగు నైన నను బలులేని భూషణ
వృత్తి కిది వేళ యా తెలిగి * వేమనమానవిభూషణాభుల్
నతి ఘటియితు మంచు రవిజాగ విభూషితజేపి రంగనల్. ౮
- శా. సారోదా త్రవిశేషచిత్రకవిభూషాకీర్తి సయ్య + గుణో
దారవృత్తి + సుపుత్తి దోషరహితా ధన్యోల్లస గ్ని యాన
నీరేజేక్షణ గావ్యః క్షీబరే (1) మన్నిద్రావృతాస్వాదుః
మారుం డవ్వడు చూచి రోసి వదలెన్ మన్నింప కాత్మాత్మముల్. ౯
- క. (న)తియంగంబులఁ బొగడెను, నతులప్రాక్షానలీనమందితవాచా
గతుల ద్విలీయత్మలీయ, ప్రతిభటరహిత ఫలబంక(గ) యుగ(2) మునెనెన్.

* వేమనమానవిభూషణా + గుణాదారా- + సుపుత్తి- § స్వాయత్కి
(1) మన్నిద్రా- (2) మునెనెన్.

చ. చెలులయితీప్రయత్నమె(గ)జన్మచుఁ గమ్మరించివానిపూ
ములుకుల *క్రొ వ్యడంపుఁచు(ను) ముప్పిరిఁగొన్ననురాగగర్వమున్
నిలువ(న)దల్పుచుం జెలువ నిల్చెను నొక్కఁడుగెక్కుకుండ నిం
తలు భభిరా భభీర మదిఁ దాల్చునెగురుటత్వవైఖరుల్. ౧౧

గీ మదనుఁ డను కర్ణ భాగందు గదియునేని, పెంమముడి యనువావ శోభిల్లునేని
వేకరంబులనెరవొరల్విడయ్యేని, చెలువ వాఁటంగ లేదయ్యె సిగ్గుకడలి. ౧౨

చ. వెనుకకు సిగ్గులాగుఁ దమివేగము మూడట కిగ్గ నవ్వ్యధం
జనునె నహంప + భామయునుసాధియమగ్న మభావ మైచో
ఘనకుచ్చభారధాగణము గాఁ జన దంచు వదింపవచ్చునే
ఘనకుదమాస్త్రయించి కలకాలము గ్రీయఁదెడివాని గానమే. ౧౩

క. వెడవిటిజోమ విరివి, ల్లుడునునడం జేయఁజేయ గురుకుచ కొక్టా
క్కును గామడకుం గడదినఁ, గడుదూరం బయ్యె లజ్జగరిమం బెంతో. ౧౪

చ. అలవలరాజు వైదలి రమాధిపు(కజ్జకు) వేగఁ (1) జేర్చగా
వలనుదలిర్చ నూటలలఁ బాయుచు గుప్పెనుఁ బుష్ప బాణముల్
చలనములేనికూర్చి నవసం బయి మించిలజ్జ బాణుగాఁ
గలఁగుచు మోము వాంచెఁగడు గ్రమ్మెనుసిగ్గునెగులాడి (2)తాన్ ౧౫

చ. చలి తలవాంచి తెల్లె బయిచెల్వపుగొమ్ముఁ జిమ్మచీకటిం
గలసి మెలంగు పాదటవొకాటపుఁ జెంద్రపురేఖచే మనో
మిళదనురాగవైభవము మించఁగఁజాలదు లజ్జ నమ్మెముం
గలుగఁగనేర్చు సత్వీరగామిత యుక్తుల కెన్ననం చొగిగ. ౧౬

వ. అప్పు యొక్కచెలికలువకంటి యొక్కలిక నుద్దేశించి (యిట్లనియె.) ౧౭

ఉ. క్రొత్తగఁ బ్రాణనాయకునిఁ గూడఁగనేగెడు వన్నెలాడికిం
క్రొత్తయె లజ్జ లోఁగొనుట కూర్చిచెయల్ గడితేర్చ తేనికిం
జిత్తము రంజిలంగఁ దగఁజేయట యిట్టి విదిత్రఁజ్జ మే
మెత్తినె న విన్నయదియే కను పెక్కుడిమాట ముగ్ధలీ. ౧౮

వ. మఱియు నొక్కయితి యక్టార కిట్లనియె. ౧౯

క. ఇటువంటి ముద్దరాడ్రే, పటుకరకుచకుభవజ్రకంజరసీమన్
ఘటియింతును నిజలీలఁ, నిటునటుఁజననీక జీవితేశ్వరశుకముగా. ౨౦

- వ. పెండియు నొక్కతేటచెక్కులాడి యచ్చక్కనికొమ్మ కి ట్లనియె ౨౧
- క. నును వైనపూలపాన్పున, మనసూరుచు నున్నవాడు మాధవుఁడయ్యో
తనువునఁ గల్గుమ్మనుత్వము, మనమున నీ కెల్లులేరు మాజులవాణి. ౨౨
- వ. పిదప నొక్కబిఱబాధర యయ్యిగుబిఱబాధ్య కి ట్లనియె. ౨౩
- క. హరిఁ గూడక తుణ మైకంఁభరియింపఁగరాదు మేనఁ బ్రాణము లనుచున్
విరిసెజ్జఁ బొరలు నవ్వును, దరియా(నక) యిట్టిలజ్జ దా నెటుసనునో. ౨౪
- వ. మఱియు నొక్కప్రోడ యజ్ఞేడినకంటి కి ట్లనియె ౨౫
- ఉ. అప్పురొ నీవు నీమగని(యందపు)తొమ్మన లచ్చిరీతి నీ
నొప్పులఁ గుప్పుచుం దదధరోష్ఠసుధారస మూరుచున్నఁ గెం
పొప్పెచు నీరుమోవి దళనోదితరాగ మతండు సేతుఁగాఁ
దప్పితి పంచు మాటికి నదల్పుఁగ నీ గద్ది యొరుఁ బోవునో. ౨౬
- వ. అంత నొక్కనిక్కులాడి యచ్చక్కఁడనాలకున్ కి ట్లనియె. ౨౭
- మ. ఉరులజ్జాభర*గహ్వరంబునను రాగోద్వృత్తి కి వేల దా
వరముండేసెను మర్కయుం దెలియు మావజ్జా వృథా గాదె యె
వ్వరికైసం గనఁ దేటఁ జెరు మదిలోఁ బాటిల్లురాగంబు శ్రీ
కరవక్త్రాంబుజరాగనామకమహాకర్ణేజవం బండుటఁ. ౨౮
- వ. అసంతరంబ యొక్కవృథునితంబ యాకాదంబగమన కి ట్లనియె. ౨౯
- ఉ. ఇంతచలంబు సేతు ఫల మే మని చెప్పినఁ గాఁక సేసె దో
కాంతరొ గట్టివాయి యని కాంతుని నెప్పుడిఁ దోచునమ్మ శ్రీ
కాంతుని కెందఱో కలరు కాంతలు వారలకెల్ల మిన్నవై
కాంతమనోనురంజనముగా నుగుణంబుల వన్నెకెక్కవే. ౩౦
- వ. తరువార నొక్కయుగ్గలి యక్టోమలి కి ట్లనియె. ౩౧
- క. అతినివిదఃజ్జ గా దిది, సతికి న్నదిలోన నువిద సుగమవేళు
గృతములకుఁ బ్రతికృతంబుల, నితరవ్యాపార మెడసి యెన్నఁగఁ జొచ్చెనో.
- ఉ. అత్తటి నీలవేకి నగ † వాఁగుచు నెచ్చెలులఁ సడింది యె
చిత్తజముల్లి కల్లి విరు చిత్తము నిల్చుచు నాదువిన్నవం
చిత్తటి నాలసింపవల దెంతయుఁ బ్రొద్దు ససంగఁ జొచ్చె న
య్యుత్తమనాయకుం గదియ నొప్పుగఁ నెంతయు నంచుఁ బల్లఁగన్.

మ. లలనామ స్తథ*నూర్నదృష్టి విలసద్రాగావగావేగసం
 †కలనాదీవ్యదవత్రపాధుని నమర్గా ‡నిఁ దిత్రచ్చాంతిచేఁ
 బలఁ గ్రొంజెమ్మబు గ్రమ్మ మెల్లన రమాప్రాణేశశయ్యాంతిక
 స్థలజాగ్రద్దివిజాధినాయకమణి స్తోత్రంబు నందం గొనున్. 38

క. కేళీవేళల శ్రీహరి, నీలాగునఁ గాఁగిలింతు నే ననుక్రియ న
 బృలిక కాఁగిటఁ జేర్చుచు, నీలస్తంభంబు సిగ్గునరయౌ గ్రమ్మగ. 39

వ. అంత నక్తాంతం గడచి సఖీజవంబు సవినయభక్తిపూర్వకంబుగా మ్రొక్కి
 ముందట నిలిచిన నీలవేణీనీలవేణి నీక్షించి జలజాక్షుండు నికటస్థలవిలసదు
 గ్రకరనందనాసుదరేందు రేఖావిలాసనముల్లాసబలప్రబ(ల)విభవదంతరా
 మోదజఃధిశేనాయమానం బగుమందస్థితంబు ముఖాంబునహ్మంబు నలం
 కరింప నిట్లనియె. 39

క. చెలి వార్తలేమి? జేవర, గలిగినభాగ్యమున మనసు కడురంజల్లగా
 జలజాతనయన మిముఁగన, వలయుచు వచ్చుటయకాని వార్తలు గలవే.

క. అలికుంతల క్షణదాముఖి, మలులితతిమిరంబు గ్రమ్మె నదియేమి? హరీ
 తెలివిఁగొను కృష్ణవక్షము, వలగొను నీక్షణదముఖిము వదలు నెఱమమున్.

వ. ఇట్లు సాధిప్రాయంబుగాఁ దనచతురోక్తికిం దగినయ్యుత్తరం బొసంగు నాకు
 రంగనయనప్రాథమికు ముదంబుఁ జెంది నందకపాణి పాణివలయాదిభూష
 ణపూర్వకంబుగా సభినవాంబరతాంబూలంబు లందటకు నిడి వెడలి చను
 సంజ్ఞ సవతరింపంజేయఁ జాయవట్టికి నీచెట్టబట్టినదొర వంపువెట్టినవను
 లకుం జనియెద మమ్మరో తిరిగి వచ్చెద మిచ్చట నుండుమని మరుంగుగాఁ
 బల్లి యచ్చిలుకలకొలుకు లొక్కింత వెడల నసంతరంబ— 39

మ. చతురోక్షీ ప్రవిలాసవైఖరుల సంప్రద్రూపిలు నర్తిల్ల ల
 జ్జ్వలంబిస్థితకాంతముఖ్యులలితశ్రీనీత్యణాళీసితా
 సితవంశేరుహనూలికన్ మదనకాక్షేయప్రభాపాలికన్
 సితసీరేజదళాక్షీ తేని కొనఁగన్ సేవార్హమా కానుకగ. 40

ఉ. కామిత మేమియు స్తనసు గాంచనియట్టియవాప్తకాముఁ డ
 క్తామునితండ్రఁ గామునిచొకాటపుబాణము భామ చూచు చెం

తే మదిఁబుట్టినీరునియ దీప్తపరాక్రమ మెచ్చు నీచ్చెఁ బో

రామికి సూనుచుంగటఁ బరాజయ మొందుట నీతియేకదా.

౪౧

క. హృదయగ్రంథి(ని)భేదనూ, మొదలఁటఁగఁ జేయబోధమూర్తికి నపుడా

మదవతిహస్తగ్రాధిఁ, వదలిచు ఓత్తిప్రయూసహసిత మయ్యెన్.

౪౨

చ. కరమణిఁకంకణధ్వనులు కామధనుగ్గుణఁకన్యణంబుతోఁ

గరము ఘటిల్లఁ గేల్లుకి నొకానొకయత్నమున న్వదల్చి శ్రీ

హరి హరిమధ్య న కరిల మ ద నొనర్చుఁగఁ గాంత రాజితన్

హరిమణినిలవేసిఁ దొలఁకారె పు త్తశీబామ్మయో యున్.

౪౩

క. చెలికీలుగంట మెలగెడు, నలినాత్మసమృదులచాణిఁభుదరాజుల్

కిలకిలవ్వదొంగెఁ, బాలుపూరె ప మేల్లిష్టముడిపువ్వులనరున్.

౪౪

వ. అప్పు డప్పుడయ్యెత్త బండు మదవలీలూహస్యప్రతిపదకృతు లగుకృతుల

నిరర్థకతాదోషంబు నిజానప్రాసమహిమంబున నభవయింప నవధరించి

యెట్లుచుఁబోడి కిట్లనియె.

౪౫

ఉ. కన్నది క న్నొకండు మఱి క న్నొకఁ డందపునీదుమోముచె

త్తెన్నఁగఁ గొన్న దీదృశదృశీహితినై యలరారు టబ్రమే

సన్నతగాత్రి నిన్నఖలసద్గుణసంకద ముజ్జగంబులో

నన్నులమిన్నయంచు విబుధాళి మ దంబున నోలలాడఁగఁ.

౪౬

గీ. మానవతి నీవు శృంగారమయిత రసిక, చిత్తమెంతయు నలరఁజేసెదవు గాన

నీకలంకార్యత ఘటింప నేర చెల్లు, భాసురైకావళిమ ఖాధరణగణము.

గీ. భూషణంబంగితభేం చెభూష్యమగుట, భూషణతఁగాంచియంగతబూసనగునె

అర్హములుభావశబలతాద్యములువాని, కాంతరచియింపవేయలంకారములుగ.

ఉ. నరుపుమీఱఁ గన్నఁగవ నీటగు కొప్పునఁ గప్పు పూని శృం

గరము నీమయాపుగొని గౌరవ మొప్పుగ న న్భజింపఁగాఁ

జేరఁగవచ్చెనో తనదుసేవకభావము నాడుసేవ్యరక

భాయణి సుప్రసిద్ధముగఁ దా నొసరింపఁదలంచి నచ్చెలీ.

౪౭

గీ. ఉవిద తావకసుకణాదియోగమహిమ, వానవాత్సవ మగురతిభావమిపుమ

రసతఁ గైకొనెనీకు నీక్రమము కాన, వ్యక్తికతుంబ మచకు సిద్ధాంత మరయ.

ఉ. నల్లము కన్వీనంతటన నెట్టి యొసంగెను సౌష్ఠ్యంబుగా

సూత్రితరీతి సంగములు చొప్పుడుపాత్రత నీకుఁ గల్గజే

- పాత్రత నీకుఁ గల్గినను భావిని విశ్వవిద్యార్థి నుండఁగాఁ
జిత్రము మాకుఁ దోచె నఁ జెల్వఁ జొనరెను మందహాసమున్. ౧౧
- మ. రసకృతస్థుణ మై యలంకృతిభగవత్సూక్తివ్యక్తియై
హాసియించున్ సుకవిప్రబంధముఁ ద్వదీకుఁ బైఁబల్లొప్పు దా
వెనఁ దూలించు గర్భకంబునకుఁ(?) చెల్విఁ గైకొను స్వీకృతగా
రసవిస్ఫుర్తి నొనర్చుగర్భకము సంగ్రహ్యంబుగాఁ జిత్రమే. ౧౨
- చ. చెలి తలనాంచి చూపెద(వా) చెల్వుఁగొప్పిడి నాటి దీనికి
గలుగునొ కల్గదో యనుచు గల్గు నిద * కనురగన్నసం
కలితపుఁగుపై చామరముగా చటయే గతికొడి యంచు న
బ్బలువగలాడు దా † మిరఁ బ జ్జన చమకేశశశమన్. ౧౩
- ఉ కన్నులఁ ‡ గవ్వకొడ నమముఁ గదయఁ జేయఁతీపిచూపఁగా
నెన్నదు కల్వఁ బల్లు లొకయుపున బల్లిఁ బల్లి బల్లుముం
గ్యబెన్నరితేటలం గొనను వితలగామెలుపుల్ ఘటించ మ
బ్బన్నను రోయ నీకబరి యబ్బనె యాకుటిలాత్త(1)సఖ్యముల్. ౧౪
- చ కువలయజేత నీవలఁదక్రామ్ముడి నెయ్యపుఁగొమ్మ (2)యిచ్చటన్
సవిధములై ప్రమాణములు సంగతి మయ్యెను చాచి తెల్లనన్
సవరనిపావటం గలుగు చక్రస్థుంకుమపేవిక్రమం
బవుల ఘటిల్లుమాక్తికసరాశ్మతి గాంచి శుద్ధకీర్తియన్. ౧౫
- చ. స్ఫురితగణానాగాక్షరిసమ జ్వలమాక్తికరాజి సద్రసా
కర మతిచిత్రబంధ మధికస్ఫుటచారువిభూషణంబు నై
వరఁగెడుఁ గ్రొమ్ము దులమఁబాధనరీతి విచిత్ర మొక్కటే
తరళమృగాక్షి కేవలమఁ దాఁ గటిలత్వము నూనదయ్యెడున్. ౧౬
- క. చిత్రగి షధురగుణంబున, సుత్రమకావ్యంబుఁ బోల నురుభూషణ మై
హత్తున్ ధృతి యక్తావ్యము, నొతు స్ఫుటవ్యక్తిబా యోగిమధ్యమమున్.
- గీ. మగువ ముక్తాళి యిది శిరోమార్గితమము, (1)వరిన్పాతా...మంబు నిరతశుద్ధ
మాత్రసద్గుణ మమలవంశాభిజాత, మెట్లు లస్తన్తహానంద మెనయి దిచట.
- సీ. నలఁత నీవేనలి నీరదపాళిగాఁ గనుము విమృశ్యతాఘటనఁ జెందె
గలికి నీతురుము చొక్కపుఁగొప్పలపు... బాఁ పునఁగా చెజంగదనుచుల

* మనస్థ్య † నమర ‡ గవ్వకొడన్ వెన్నెలతేట (1) సఖ్యము. (2) యిచ్చటన్

మగువ నీకబరి మస్తథకరాయధముగా జాళువాజలపోతజాను గాంచ
భామ నీక్రామ్ముడి బహ్నిబద్ధంబుగాఁ జుద్రకసంబంధచారు వయ్యెఁ
జెలువ చిత్రాలిపాలిగాఁ జికురభరము, సరసతభరించెఁ జంపకచ్చాయదాయ
వసుచునఖరోచులంఠటనలగుచుండ, గొప్పనువ్వెనగోవిందుఁ డొప్పమీఱు.

చ. కలికిరొమోము వాంచుటకుఁ గారణ మేమి కలంకిచంద్రుని
దులఘటియింకఁగాఁ గలుగు దుష్టుల కల్లుల నైఁవలేకనో
తెలివి(ని)దప్పి పామరు లతిత్వర సామ్యము వల్లినంతనే
కలుఁగున సాటి లాఘవము గాఁ బనియేమి మృగీవిరోచనా. ౬౦

ఉ. ఎక్కుడివిత మాచలి తోట సాటి ప్రొద్దు రా
మిక్కిలి మారువంకజము మిన్నక వండితమాన్య లీమృషా
వాక్తుల కేల జిహ్వా యలవచ్చిరి వంకజవైరి చంద్రునే
నుక్తడఁగించుమో యనందగునే పయోజముల్. ౬౧

ఉ. వంకజనీలవంకరుహభావము చాలుచు కన్నుదోయి మే
ల్పొంకము నైఁచునీడుముఖపూర్ణనిశ కరుఁ జూచి చూచి యీ
వంక(జబ్బంద పుల్లఁ దల) వంపులకుం దగుఁగాక య్వర్థమే
వంకజ*నేత్ర నీకుఁ దలవంపు లహేతుకఁజ్జ మెత్తురే. ౬౨

గీ. వనితరో మోముచందురు వాంచజేల, కుటిలకుంతలతిమిరంబుకొర...
...నో యనుశంకనో వచ్చుటెట్లు, నిటలపాడేందు నేమించ నేరదెద్ది. ౬౩

గీ. చెలువ యజ్ఞను మోమువాంచితి వటన్న
నవధరించితొ నీపు ముఖార్థహతిగ
మిను హతి దాన నెనయు నెట్లు
లదియు నొకచోట దోవత నంద దరయ. ౬౪

ఉ. మృగమదదిత్రకాకృతిని మీఱుకలంకము దానిఁజేసి యీ
మృగగ్రధరుఁడేతదా(కృతివహిం)ను నటంచును మోమువాంచుటో
మృగ మసుగంధ మప్రియ మమృష్ట మశృంగము దాఁ గలంకమే
మృగమదదిత్రకం బది సమృద్ధగుణాన్వితమా కలంకమే. ౬౫

చ. మృగమదదిత్రకానుగతి మే లగుఘలము పిల్ల తేటికిం
దగు లగుకేలికీదళము దా పగునం చొగి నంది కొప్పుపే

రగవడు తేటిగుం పెదసి యాడనునందపుఁజేటిపిల్లల

న్నగు నగుగాదు ముంగురులు నవ్వవయోరుహవత్రణోచనా. ౬౬

గీ. ద్విత్వరహితంపుటాకృతిఁ దేజరిల్లి, ప్రాకృతాఖ్యాకభాషనా భావితద్వి
రేఫవైఖరి గలిగి త్రిలింగదేశ, సూక్తియన నొప్పుఁ గన్తూరిచుక్తబాట్టు.

ఉ. పిన్నదనంబు వక్రతక పేరువడం దగఁ గాని లక్షణం

బన్న నెఱుంగనయ్యె నని యయ్యరచందురమామ పొగనీ
నెన్నుదు రైజనింది కడునేర్పునఁ గైకొనియెన్ మృగీమదా
ఖన్నతమాలవత్రయదిఁ గీల్తానులక్షణ మొమ్మగేక్షణా. ౬౭

చ. లలితపుబ్బాట్టు ఫాలముఁ గలంకి నొనర్పఁగ నర్థచంద్రుఁడో

దులఁ గన దన్నమాట మదిఁ దోఁచిన వాఁచితె మోముఁదమ్మి యీ
యలికమునందు నందమగు *నట్టిది బొట్టిది దోషకారియే
యిల వ్యతిరేకభాష వచ్చియువఁగ హేతువుకాక కోమలీ ౬౮

గీ. చవుతిచందురుఁడలికంబుచక్రజూప, మాకుపాలంభమగుననిమాటుకొనితె
యది యుపాలంభవిషయతనందకున్న, నదిఘటిల్లుటవ్యతిరేకమగునుభాష.

చ. రసవదమై మృ(దు)త్వమున రాజలి లక్షణలక్ష్మీతంబు నై

హాసన మొనర్చు సాధుకృతి నందపునీనిటలంబు దుష్ప్రతిం
గసరఁగఁజూచు సామిమయిగాంచిన చందరమామ నిక్తమో
యసదృశగాత్రి లక్షణము నందినయందమాపొంతుఁ జెందమిన్. ౭౦

చ. మొయి లెడఁ బాయుపూర్ణశశిమాద్భుతనిచ(చు) రాణనించనో

వయివయిఁ గ్రమ్ముము చెడయువద్దమరీతి మెలంగ నేర్చునో
దయిత యవత్రసాధరము తారఁగ నీమహనోజ్జ్వలక్ర) మే
మొయివిలసిల్లు సంశయము మేకొను నిచ్చట దానిఁ దీర్పవే. ౭౧

చ. వదన మవత్రసాతిమిరబంధతఁ గాంచినఁ జిమ్మచీకటిం

జదిమెడచందమామ నగుసేయక యుండునె తప్పఁబల్లితిన్
వదనము సిగ్గుటిర్లు పయివ్రాలఁగ నేనియు నెప్పుడున్ బలెం
బొదలఁగ నిర్లవేళ రుచిపూసనిక్తలతేడు నవ్వునే. ౭౨

గీ. కాంతిసా(వ)న్నవస్తువులే గణనసేయు, వేళనీమోముతరువారవలయుఁజుద్రుఁ
డట్టిచోట వికల్పంబు పెట్టరాదు, సరసు లనుకల్ప మది యని చదువరాదు.

- చ. నల యిది మైన మన్నయననీరజముల్ వికసిల్లున్లు దా
నలయ రసా(ంబు)రాశి వడి నిక్త(గ) బంకరుహంబు గానిచోఁ
గలిగెడు నేగతిన్ భ్రమరకంబులనంగతి దమ్మియెనచో
విలసన మెట్లురేయి యిది వింతగు సంశయ మింతి తీర్పవే. ౭౫
- ఉ. వీనులయం దం(లం)కృతిగఁ బెట్టిననీలకయోజవత్రముల్
భానుతనూజ నీయసితభవ్యకామవిలాసభూషణం
బూని వెలుంగ నీక్షణము లుత్పలకాంతి భరించు నన్నమా
టానఁగరా దొకొంచుకయు నానఁగవచ్చు విరుద్ధలక్షణన్. ౭౬
- ఉ. లోయజవైరి యై మొగము దోఁచినవేళలఁ గన్న లుత్పల
శ్రీముతిఁ గాంచు వెన్నెలఁ బ్రసిద్ధిగఁ గ్రోలుచుచంపపుల్లలై
పాయకనిల్చు మోము నవకర్తముగాఁగ న ద్బెబ్బెరొచు నీ
యాయతనత్రముల్ మెలఁగు నొక ముఖాక్షివిచిత్రవైఖరల్. ౭౭
- క. వరవర్ణిని నీనయనము, లరమోహన మోముఁజంద్రునంద మెలఁగుచున్
సురుచిరనీలకయోరుహ, సరసిరుహైకస్వజన్మసంగతిఁ దెలుపున్. ౭౮
- సీ. శారదపూర్ణిమాచంద్రమోచింబు బు గర్వవర్వస్వంబు గాసిఁజెందఁ
దరుణార్ధకిరణసంధాఃజాగన్న వ్యకర్తలాలిశ్యంబు కటినుదక్తఁ
జంద్రాతపాస్వాదసమ్మోదమాద్యచ్చకోరవిలాసంబు కొదవగాంచ
మకరందరసపానమత్రమధుస్రవప్రోతలావణ్యంబు పాలుపుదొలఁగ
నరి మొగంబెత్తి చూడవే నీటలూడి, వెడఁదకన్నులు విక్రవే బెడఁగులాడి
సిగ్గువడువేళ దప్పక నిగ్గులాడి, నన్ను మన్నింకఁదలఁపవే వన్నలాడి ౭౯
- ఉ. ఓకరిపూర్ణచంద్రవిజయోజ్వలవక్త్రశశాంకబింబ నా
చూపులపేరుగొన్న కరిశుద్ధచకోరములానఁ గాంతి దా
లోకము గాంచునంచు నవలోచన వాంచెదె మోము నర్థిసం
తాపము వాప సంపదకుఁ దక్కువె చంద్రుడు కీర్తికెక్కఁడే. ౮౦
- గీ. విమలముఖచంద్రునన్నిధి*వేగుగాంచు, కన్నులకునిక్పమంబెడుకమలములకు
సాటిఁజెప్పంగనమరునేసాటియగును, నలకునలరెడుజలజంబుగలిగినేని. ౮౧
- మ. లరమో ద్భవననుఁ దొంటికన్న + నెటియా నందంబు గైకొన్న నీ
వరసత్రంబుల కెల్లసాటి యనఁగవచ్చున్ (స)సంకోచతన్

సరసత్వంబుఁ దొరంగి చూడ వెగలై నల్లైతికిన్ దూరమై
ధరలో నుండెను వానితోత్పలములం దన్వీ జగన్తోహినీ.

౮౨

క. విలసనమహిమం బెత్తే, కలిగియుఁ దలచుట్టుదిరిగి కలయఁ జతురీమం
బలవదమి దూర్వశముక, జ్వలమై వై నాడు నీచుచక్షుర్వ్యగమున్.

౮౩

గీ. మగువ నీవు దృగుత్పలచూలయంచు
మీలనాలంకృతియొనర్ప మెఱుఁగు గాదు
యావఫలహేతువులఁ జాల రుచికరంబు
మిగుల నుత్పేక్షఁ గావింపు సొగసులాడి.

౮౪

ఉ. లవ్వతరంగల *న్దిగుల నవ్వుకుఁ దవ్వను కోవ మంచు నీ
వివ్వడు చూపు చాలుకొననీక పెనంకెదొ యట్టులైన నో
యొవ్వలకువ్వు కొవ్వజిగియొవ్వదనంబునఁ జాయ మాయఁగాఁ
దవ్వకసేయ నవ్వమదిఁ దవ్వనితోఁచు పెఱుంగవైతివే.

౮౫

చ. చెలువనొ సర్వగోకములచేతులమోడ్పులు గంటిఁగాని నేఁ
గలనయినం గరాజ్జములు గట్టిగ మోడ్పుపెఱుంగ నేకిం
వలవలగమ్ము వేదలి(య)బాయుచు†పన్న, గృతార్థఁజేయు మం
చలికులవేణి సిగ్గువకు న జలి సేసెనఁ జక్కఁజూడవే.

౮౬

ఉ. ఎట్టివిశిష్టజేశమున నీశుక మెంతటికాల మెట్టినో
మట్టిటఁగా కొనర్చుచుఁ గృతార్థతఁ జెందెనొ నీచు మోవితోఁ
జట్టటికంబు సేమునతిసుందరివంజరకద్దరాగముం
గట్టిగ దొండవండచుచుఁ గ్రక్కున ముక్కున†నొక్కుఁ జూచితే.

౮౭

ఉ. వీచులభూషణం బగునవీసమృదూత్పముల్ కటాక్షదృ
గ్లీనము లయ్యె వాని కవిగీతము శ్రుత్వఃత్పసభావముల్
గానఁ దదంతరాయఘటకత్వోచయక్షు కన్నదోయికిం
బూనిక తెప్పలెత్తి ననుఁ బొందుగఁ జూడుము సుందరీమణి.

౮౮

ఉ. కన్నులక్రేవఁ గన్గెవఁగఁ గారణ మేమి కటాక్షవీక్షణ
ఖన్నమహేంద్రనీలమణికిలీతమాలికలన్ శ్రవఃపుటా
సన్నగభీరకూటములఁ జాలఁగ నించుచు వానిమీఁదుగాఁ
జెచ్చుగ నేగి ముచ్చిలికిఁ జేరుటకై జలనంబు పూనెనో.

౮౯

- గీ. వనితయరగన్నుఁగైనిమ(న)నుదెలియ, నాత్తభావించెదోయట్టియాత్మనీడు
తనముబల్లినిసాకారతనుభరించి, చాటువంటిచుచుండెనుజక్షఁగఁ బెం
గీ. నాతిప్రకృతాత్తతాప్రభావత్యమనయ, నక్షీవద్దంబునకువీక్షణాన్వయత్వ
మేలదయసేయఁదలఁచవుహేతువేమి, గర్భసాదృశ్యమబ్బినకతననిటులొఁగ
ఉ. చక్షుగమృతపుష్పంబు లివి చక్షరయోపనయంత మెక్కి యీ
చక్షి మఱిక్షమాట వివసంగతిగానితెఱంగుగా రొదల
మిక్కిలిఁ జేయుచున్నయని మిన్నక యుండెనున్లుగాఁగ నో
చక్షుగబాప్తు చక్షుగకుఁ జక్షరయామృదులోక్తిఁ బల్లవే. ౯౦
- క. నెలయందురు తామరయని, వలుకుదు రీమోముబుధులు భవ్యామృతముం
చిలుకఁగరాదె మరందము, గులుకఁగవలదే బుధోక్తిఁ గుఱుచవఱిచెదే ౯౩
- క. చిక్షు నాదగుభావము, నిక్షముగా నరచితంపు నఱివల్లులకుం
జక్షనిచెలిరో యివ్వదు, చిక్షెడునీచుధురవచనశృంగారములన్. ౯౪
- క. రాలుగరఁగించునేరుపు, చాలఁగ నాకబ్బునననుచందురుగర్వం
*బేలాచెల్లింపదలఁతు, రాలెల్లం గరఁగఁ బాట రహించువఁగదే. ౯౫
- క. రూపవతిమామకశ్రుతి, కూడుంబుల నమృతవృష్టిఁ గురియఁగరాదే
రూపింప నీచువదనం, బేసారెడుపూర్ణచంద్రుడే నిజమయిగదే. ౯౬
- చ. వరుషము తొచు నీరసతపట్టుయి †చెక్కులఁ డంకరించి ని
ర్భరవహనక్షమాన్నదతఁ బాటిలురత్నమయోరుకుండలా
భరణములేల వీరులకుఁ బంకజబంధునికూర్చివట్టి నీ
సరసమృదూక్తి భూషణమి చాలు నలంకృతిగాఁగ వీరులన్. ౯౭
- క. శృంగారవతి కుచద్యయి, సంగత మగురీతిఁ బల్లు సంగతము దగున్
భృంగాలక నిలువెల్లను, బుంగారం బైన మాట బంగారమఁట ౯౮
- గీ. అరిదిమాధుర్యము తైరోత్తరముగాఁగ, వస్తువులనెన్నఁ బంచమీప్రథమలమరు
సారభూషణుడన్వియెచ్చటదనీచు, మధురసూక్తిఁబలునెన్నఁ బ్రథమనున్న.
- క. ప్రకృతిన్వికృతిన్యు, ప్రకృతి నీకవిత చిత్రపద మగు ననుచుం
బ్రకృతి నికృతిన్యు, ప్రకృతి న్నిరసించువారు వలుకుదు రింతి. ౧౦౦
- గీ. వనజలోచననాడుగాయనత కొప్పి, యనుభవై పాటపాడెనోయబ్ర మొదవఁ
దరుణి నాగాయనతసమృతంబుగాక, కొదవెఱుంగ కయోగ వయ్యెదనొ చెప్పుమ.

- క. చంచలనయనాచంచల, చంచల*వీణాధరించి చతురతచే నా
యించెదవో ధ్రువవీణ భ, రించెదవో తెలుపు మాదరించి కృశాంగీ. ౧౦౨
- గీ. శ్రుతిపుటంబుల కమృతంపుసోనలెనఁగ, మానసా భోజ మభినవమాకరంద
మాధురుల, దేల నీవేశసాధురీతి, దేటగీతి వచింపవే తేటికంటి. ౧౦౩
- క. నాలుగువిధముల సభినయ, లీలలు నీకందుఁ దెలివి లే దన వశమా
యాలోలనయనయిక్కుడు, పోలినయభినయముఁ దెలుపు†ప్రాద్దుచనుటకున్
గీ. కలువకంటుక ‡కిన్నరకంతపదము, యోగరూపత నీయందు నొనరఁబూను
ననుచుజనులాడుకొనవిందునదిజంబొ, కాదో తెలియఁగనగుఁ బాటకతనమాకు.
- మ. లతిరక్తాధరసన్నిధానమున నాసారూఢముక్తాఫలం
బతిశుద్ధం బతిరక్త మయ్యె నిది యన్యాయం బుపేక్షింప నీ
వతులజ్ఞానః ధానమూర్తివిగదా యబ్జైశ్చ మదస్తి త
ద్యుతిమాత్రంబున దానిదోష మెడయం దోలం గటాక్షింపవే. ౧౦౬
- గీ. ముదిత నీముక్కు ముక్తముత్యమునకు, నాత్రశుద్ధగుణప్రాప్తి నగునతద్గు
ణంబు రూపింప నన్యగుణంబుఁ గొనఁగఁ, దద్గుణంబుఘటిల్లుఁజిత్రంబు కంటె.
- గీ. జ్ఞానదీపంబున నవిద్య సనఁగ శుద్ధ, మాత్మరూపంబు దీపించు ననువుదోఁప
నెలఁదిననవ్వుననుఁగెంపువిచ్చిపోవ, గాననగుము త్రియముశుద్ధ భావమగుచు.
- గీ. విక సదంభోజపూర్ణేందువిధముఁ దెలుపు, ముద్దునిద్దంపునీ నటిమోమునందుఁ
జలుతన వ్రైస నిక నేమిచెప్పవచ్చు, మధురసామృతవిభ్రాంతి మాన దింతి.
- మ. తెలియక మోము వాంచుకొని తేటలనవ్వులు దేరనీక యీ
వలనున నున్నఁ జంద్రముఁడు వారిజతుల్యముగాన మోము గే
వలముగ వాంచియుండఁ దనవాసియ గల్గు మొగంబు పెన్నలల్
‡సిలుకకయుండునే యని హసించఁ దలంపులు నింపఁడా చెలీ. ౧౧౦
- క. ఈమాడ్చిఁ బలికి యాదవ, సోముఁడు లేనవ్వు పూర్ణసోముని నవ్వన్
భామామణి నెఱసోగనుల, మోమునఁజెలువారఁదనదుమోము ఘటించెన్.
- క. నెల నెలయ(ను) పెన్నల పెన్నలయును నెత్తమ్మి తమ్మినిటునఁ గదియం
గెసోగనుఁ జూడఁ గలువల, ములుకులవిలుకానికి పువముచ్చట మయ్యెన్.
- గీ. అజ్జగద్గురునువదేశేయత్నమహిమ్మ, భావమున నించుప్రేమానుబంధపటిమ
హరిణాచనతాదృశాత్మంతఃజ్ఞ, విక్రమూహఁగసాగె నవిద్య పోల్చి. ౧౧౩

- క. అవడఁతి కొంతలజ్జకు, లోకం బెనయంగఁ బ్రేనులుప్రేతరమై
దీపింప బడు లొనర్పఁగ, వ్యాపారమదక్కి కృతము నామోదించున్. ౧౧౪
- సీ సుకుమారవర్ణసంఘోతస్వయావంబు లలితప్రసాదన లక్ష్మీశంబు
ద్రుతికరమాధుస్సధుస్యస్వభావంబు విశేషకరివృత్తితాంచితంబు
సతితిరస్మృతవాచ్య మవిహింసాదోషసర్వస్వంబు రసికానందజనంబు
నగుచు సత్కావ్యంబు నందఁబు గొనియేచి విమృష్టసద్విధేయాంశమగుచు
ప్రేతవదమై పునర్జీవీ విస్తలి, భూషణస్ఫూర్తుల కలంగపోషణముల
కాటవట్టముయొకవింతతేటఁగొనియె, మోమునీదనివెన్నుండుమూరుకొనియె.
- గీ. సాత్త్వికస్వేదజలసుధాశ్రయతఁగాంచు, నలికచంద్రుడు విశదముక్తాభిషేకు
గన్నయాత్మీయపేళలకాంతిధార, ఘనవదంబునబండ్రిచెఁ గలికికంటె ౧౧౫
- మ. * ఉపమానాస్వయయావస్థుతమై యొప్పారుచు జత్రకం
బవరక్తివృతఁ జెందెనేరియుచు † వక్రాభిజ్ఞమా భాగ్యవ
ర్ణవదత్వన్నిటఁ స్ఫురత్తనకపత్రాంశంబు బద్ధేక్షణు
డవరిచ్చిన్నరసాదృతాశయత మాద్దాడెన్నిటాలస్థిన్. ౧౧౬
- గీ. చాన మోము విశేషోక్తిఁబూనదిపుడు, సామ్యమందమిగుణవానిజాడఁజొరమి
నునయనాంజనకపులకుఁ జూడనచును, భావరసదృష్టులందుటఁ బద్ధనయన.
- చ. భ్రమరవిలాసముల్ సభరభవ్యతరోత్పలమాలికల్ కలా
క్షమునన చేసె మీలఁ ‡ వికిస్వరత లలితంబుగాంచె నే
త్రములు భభీర వైడుషి యుదారత యం చొగి నెన్నుచున్ రమా
రమణుడు చేసెఁ దన్నయనలక్ష్మీకిఁ జంబనలక్ష్మీకిఁ దోడుగన్. ౧౧౭
- క. కంబుధరాధరసంగత, తాంబూలరసంబుసోఁకి తరుణేంద్రునిభా
చుంబితనీలాంబుజములు, చుంబించెను సూర్యజాతచాక్రపుఁగన్నల్.
- క. హరికృతచుంబితవరిచిత, సుకుచితతాంబూలరాగశోభితదక్షుల్
తరుణ(శశి)కిరణచర్వణ, నిరతచకోరములనీటు నెఱవఁ(గ)సాగెన్. ౧౧౮
- గీ. మురవిభంజనుఁ డప్పేళ ముద్దుగొనఁగ, రమ్యతదధరవీటికారసము నయన
వద్దములనత్ర నుద్వేలబహుళ రాగ, రసము వెలికుబ్బెనోయనరమణగాంచె.

క. పంకజముఖకనుకాటుక, పంకజలోచనునిమోచివయి నవ్వేళం

బొంకమయి కనఁగనొప్పెగ, మంకెనవిరిమీఁద మెలఁగుమధుప మనంగఁ.

గీ. సాంజనాతిచలేక్షణసంగమమున, నతులరాగాధరము కప్పు నందె నపుడు

సాంజనాతిచలేక్షణసంగమమున, నతులరాగాధరము కప్పు నందు టరుదె.

గీ. అబ్జహితనందనామణియనుభవించు, మరుఁడుమాధుర్యరసముంచిమమినిజాంక

ముద్రయిడి నిల్చ రాజిల్లు విద్రుమంపు, నాళమననోవ్వుఁగాటుకనలుపుమోవి.

ఉ. కాటుకకప్పు మోవిజగి గాదిలినవ్వుచు బొత్తుఁగూడుచుం

గైటభదైత్యవైరిముఖకంజమునం దనరారెఁ జూడఁగా

*మూటికే సాటియైన రసముఖ్యము లాదిమశోణశుభ్రముల్

మేటిప్రబంధరాజమున మేళన మంది మెలంగుకై నడిన్.

౧౨౬

మ. తొలుత స్నందునియింటిలో మెలఁగి నీతోఁబుట్టు కాళిందితీ

రలసల్తాననభూమి గోగణముసంరక్షించి తీమీఁద నీ

వలుచుం జెక్కిటఁ గేళివత్రమకరీవారంబు పాలించెదం

గలకాలంబునుఁ బాశుపాల్యమె కనంగా నోఁచితిం గోమలీ.

౧౨౭

గీ. భవ్యగండద్యయికిఁ శేళివత్ర ములకుఁ, బొందుఁగొనఁగూడదన్యోన్యభూషణంబు

పుట్టు మొదలుగ బలుగండములకునోఁచు, నట్టియవిభూషణతర్క్మమనఁగనగునె.

గీ. అతులవాసన నచలభావానుభూతి, నసమమార్దవగుణమున నప్రతీత

తాళతళ్యంబుచేఁ గదా తరళసయన, గలిగె నీచెక్కులకుఁ జంద్రఖండసంజ్ఞ.

గీ. అసితమక్షిఁగలత్తుహినాంశుఖండ, తుల యొసంగిననమృతంబు దొలుకవలదె

కలిమిలేములుదెలియంగవలయుమాకు, ననుచుఁ జెక్కిలిన్కొక్కత్రీహరిముదమున.

గీ. మించుటద్దంబు నీచెక్కు మించునంచు, నెంచుకొనవిందు నదినిజమంచునెంత

నిందుచిం బాస్యనా మొగంచిచటనిలువ, నమలినచ్చాయప్రతిబింబమజ్ఞేనేని.

గీ. ప్రకటదర్పణరుచిరేందుకకలములకు, నువిదనీచెక్కుల(కు)బాసరుక్మమనుచు

బుధులువల్లుదురిటదోషబుద్ధివలదు, శాస్త్రమరయంగ విస్తయస్థానమగుట,

చు నిటలతలంబునగ మెలఁగు నిద్దపుఁగస్తురిచుక్తఃపాట్టులోఁ

గటికికలంక మాననుచుఁ గ్రమ్మిఁ జంబనవాంఛ సంతయెం

బటమటమే కలంకపద ముంచితలకుఁమే వచింపఁగాఁ

గుటిలవిస్మితేకి యని కూర్చి నొసర్చెను జంబనం బటఁ.

౧౩౩

*మూటకుకాటయైన గళశస్త్రహిణాంకు ధైర్యము

క. *పాడుదు నంహస్ఫురణముఁ, బాయ దసంకాశరూపభావాన్నదతఁ
 †వీయనువు మంగలమహా, శ్రీయనసహ్యోక్తి యమరఁ జెలి వీనులకుఁ.

ఉ. ఇంచుకయేని లీలఁ గొన దీకలు వీనున కేగుదెంచి నీ
 యంచితనేత్రముల్ దలుమ సంతికకర్ణమహాధుసన్నిధి
 బొంచెను భీతిఁ గూఢములఁ బొందపు నేత్రము లంచు మీలస్తు
 క్తించినవాని కట్టిభయకీర్తన మొప్పున కాచె సత్తత్పఁ. ౧౩౫

ఉ. కర్ణవతంసనామ మిటఁ గాంచెద దృక్పథ సంచు విచ్చి య
 భ్యర్ణమునేరఁ గావలయు నద్దిర యాయసితోల్పలంబు దృ
 గ్వర్ణ వరఃపరాంతరధి నానతఁ గైకొని లీన మయ్యె ని
 క్కర్ణమునందు భూషణ(త) గైకొను నేకరణిం గృశోదరీ. ౧౩౬

గీ. కర్ణ మునఁగల్వకనుచాయఁగల్పకొనఁగ, మీలితంబయ్యెఁగంటివేలాలితాంగి
 యంతిసామాన్య మిచ్చట నేలకలుగు, మహిమధర్మవిశేషసంబంధ మెడయ.

గీ. బ్రహ్మమనోవృత్త్యుతలక్యమగుచు, దశరు నిక్షల్ప శ్రుత్యవతంస మగుచు
 నుపసవద్రీతి నిది మన కొప్పుబలుకు, వేత్తవేద్యంబులకు భేదవిదళసంబు.

గీ. తన్ని యాకల్ప శ్రుత్యవతంస మగుచు, నాత్మరూపంబు లక్షింప ననుచితంబు
 ఇచట రూపంబు లక్యత నెనయ దెట్లు, దృష్టివిక్షేపమున నది తేటపడదు.

చ. కలువలు వీనుల నైలఁగఁ గారణ మేమి విభూషణంబుగాఁ
 బలుకఁగ సాహసంబు గద భావము నీయది యేమి తెల్పవే
 తెలిసెను గల్వ కన్నులకుఁ చేటల సాటగునంచుఁ బల్లుచోఁ
 చెలివీకిఁ దప్పువారలకుఁ చెల్విగఁ జెంతల వాని నుంచితే. ౧౪౦

క. అతినిన్నుశ్రుతికూపం, బతిపూర్తిగ మెలఁగి పైకి నడరుశుచిరసం
 బతితీవ్రత వెడలించిన, గతి నున్నది వీనులందుఁ గలు వోచెలువా. ౧౪౧

ఉ. నురుచిరహీరసీలముల సొంపగు కమ్మలకాఠిభార యే
 కతణి వెలుంగుచున్నయదొ కంటివెఁ తామరకంటి శ్రోతకూ
 పరమణమాధురీరసము పైకిఁ గడంగుచు జాలునూపె జ
 న్యరసముతో ననం దగియె నం చొగి నంటుచు రెండువీనులఁ. ౧౪౨

- గీ. మృదుతనవికలభావతమిటసివల్ల, వాదులకు నెల్లఁదానమీఁ దగుచునుండు
నీకుకెచ్చియి యధరాఖ్య లేను ముఖ్యవృత్తి వికరీతలక్షణ వెలయు నితి.
- గీ. లలిత నీమోవి యవవర్గమగుటకేమి, కారణము గల్లు నది తేటగా నచిపు
మార తెలి వచ్చె నదివరమామృతంబు, గాన వరవర్గభావంబు గలుగుటయదె.
- గీ. గరిత బిఱ్ఱాస్థియనుపేరు గలదునీకు, నచటనుకమానన చంబుద్రుబి బ
శబ్ద మమ్మాటసిద్ధాంతసరణి సారదు, బింబుది శేషముఁ ప్రతిబింబములుగ.
- క. మృదుతన్ సత్త్వతిరససం, వదలం దనరారి సత్త్వబంధ మ్మఁదాఁ
బొదలి యును హాసవదంత, వదలదు చిత్రంబు నీమహాతెఱ కంటె.
- గీ. వెలఁదినీమోవియవవర్గవృత్తిగాంచు, బల్లవచ్చాయరాగసంకదలఁ బొదలి
హాస్యవద మగునవవర్గ మట్టుటయదు, వల్లవాక్యతి రాగసంకదలు పొదల.
- ఉ. ఇంతియో మోము చంద్రవిషయిత్వము సైఁవనియ్యుఁ గెంపుమో
వంత సుధారసం బనఁగ నధ్యవసాయసహిష్ణుతాగుణ
క్రాంతము గాదొ తద్రసము కాదగునో యమృతంబుఁ గొంటి ము
న్నిం తిది నిర్ణయింతు నని యింపుగఁ జేసెను జంబశతతుల్. ౧౧౮
- క. కెంపునుమోవి లత్తుక, కెంపు ఘనంబమ్యో మిగులఁ గీల్తాన నెఱదా
లిం వగువిడమున మిక్కిలి, సాంపెనఁగెను రాగమహిమ సురదక్షతులన్.
- క. నగుచాయల ముకుముర్త్యము, జగితోఁ బలుగంటలు నిండి చెన్నెనలారెం
దగుమోముఁజందువలనం, దిగజాటుచునుండు మేలుదివ్యాన్న మనక.
- క. మృదువదమై రసనాసన, లొదవి లసత్తావ్య మనఁగ నొప్పెను నధరం
బుదితరసోత్తర్జం బై, ముద మొసఁగెనువ్రణము గుణత మొనయుంగాదో.
- క. ఆమూలచుంబితం బై, లేమ రదచ్చదము పూర్వరీతి నిగులక
శ్రీమఱియఁగ సుస్తార, వ్యామిశ్రితమంగళార్థ మన సంకయమే. ౧౧౯
- క. మృతసంస్తార మసాకృత, మత మనుకృత మగుట దోషమతి యనుచితమే
యతిదిత్రము మృదువదమై, యతివకుఁబలుఁదెరయవాక్యమగుటఁదలంపన్.
- ఉ. మంకెనపువ్వుఁదేనియలు మాటికిమాటికిఁ స్తోలి సాక్షుచుక
శంక యొకింతయుం గొనక శారరదక్షతముల్ ఘటించ న
వ్యంకకు డాయుఁ గృష్ణమధుమృబిదె చూచితె నాతి యన్న న
వ్యంకజగంధి మాటుకొనఁ బుబిసభీతిని మోవి కేలునన్. ౧౨౦

క. అలఘునిలాసర గానా, కలితాజరభాంచితత్వగతుకతగా నే

వలనునఁ జంపకమాలా, లలితత్వము నీమనాన లాగెఁ జెపుమా. ౧౧౧౧

గీ. సుఖదమరుదందితస్పర్శతోభితంబు, నవ్యవహితస్ఫురద్రసం బవరుమంబుఁ

గైశికీవృత్తి యన నాన గడు వెలుంగు, నొకసరంధర వదలకయుండుఁగాని.

గీ. మధురిమంబున నీమోవి మధురిమంబు, శంకపడఁజేయ నాసికాచంపకమున
వెడలి యెదురించినిలించినవిమలమాక, రందరించువునాముత్యమంద మొందె.

క. చిత్రరి నీనేత్రంబులు, ముత్తియపుంజివ్వు లనఁగ ముద్దుగులుకు నీ

ముత్తైము జవ్యము గాదా, హత్తినప్రేమమునఁ జూడ నర్హము గాదా.

చ. అని వనజాక్షుఁ డందితముఖాంబుజహాసమరందపాళితో

మనమున రాగసంపద యమందరఁ జెందఁగఁ జిన్ననవ్వుతోఁ

బెనఁగొని ముత్తియంబు నొకవీరయొయూరము దాల్చి వాసనా

ఖని యగునానవై వదనకంజముఁ జేర్చుచు మాటిమాటికి. ౧౧౧౨

గీ. ఉవిడ మద్భాహుసంవాసయోగ్య మగుటఁ

బ్రతిభటస్ఫూర్తి సైఃపనిప్రభలుగొనుట

వేడ్డఁ గంఠంబుఁ గనఁగ నివ్వేళ నాదు

పాంచజన్యంబు మదిలోనఁబాదుకొనియె.

౧౧౧౩

క. సతి నీమకాలికి కువమే, యత యర్హమె యొక్కభంగి నది యొప్పంగా

నతిమృదుతఁ సుస్వనతఁ, వ్యతిరేకం బనుచుఁ బలుకు నది చిత్రంజే.

గీ. కలిగికలుగములగుఁగదాకంబువునకు, నాత్మరూపప్రబోధంబునందునెపుడు

గాన జడమగునదియెట్లుగాంచుసాటి, నాత్మరూపప్రబోధంబునందుమెడకు.

గీ. అర్ధనిద్రాన్వితం బగు సార కంబు, వతివ నీకంధరకుఁ జాల నలికియలికి

యట్టిదానికినువమానతాన్వయంబు, గగనకుసుమంబుతోమైత్రి గాంచునుమ్మ.

ఉ. చుంచితమై రొదల్ నెఱవఁజొచ్చినకంబుపు*తోడిసాటి కం

ఠంబున కందఁజేసెదఁ గటా కట †మచ్చికయూని వల్లుచొ

క్లంబుగఁ బల్లఁగాఁ దలఁపుఁగాంచి యకార్యము గాక కార్యమే

కంబువుసాటి కీర్తికరమే యది తీయఁగఁ బల్లనేర్చునే.

౧౧౧౪

గీ. సరసిజానన నీకంఠసరణిఁ దెలు(పు), ప్రస్ఫురద్యర్థ మాధుర్యవచనములకు

సాటియగు నెట్లు తలవాద్యజాతరవము, మధుర మేనియవర్ణతమానదెపుడు.

* తోడిసాటి † మచ్చికయూనిపల్కుచోకంబుగ

- క. ఓసరసురాల నిజముగ, నీ *సరసపుఁగొలికి పెదలు నతివలుకులకున్
దోసము సరియన్న రసా, భాసాన్నదశుకపి కాదివక్షి న్నవముల్. ౧౬౬
- గీ. తరుణి తలఁచ నవర్థచేతనత నుండు, శుకము పికముఘనాగమస్ఫూర్తి నెవయు
మఱియుఁబికమెట్లు త్వద్వద్వి నెఱి ననంగ, నీకుగళసూక్తివలెనట్లునింపుగావు.
- ఉ. తావకకంఠనిస్సరదుదందితభారతి సగుణత్వసం
భావిత మైన దోషముల భాసలు దోషగుణత్వదూరతా
భావుకు లెన్నుదోషముల వజ్ర మెలంగదు దోషమా గుణం
బేసిధిఁ బూన దివ్యగుణమే కొను నంచు వచింతు రుత్తముల్. ౧౬౮
- క. నీరసములు గాన నలం, కారము లివి గావు నీమకఁతంబునకుగా
సా(ర)రసోత్తర్జ గుణా, భారము లగునువచనములు తగుభూషణముల్.
- క. వటుబంధస్ఫురితము లు, త్తటజహురసవస్తుసంవిధానక్షయముల్
†శ్రుతితాసారా(?)రంధ్రము, లటు నుగుణములు విఘటిల్లుననిగాసొమ్ముల్.
- సీ. అనుకరణంబుచే †నగృహీతసంస్కారముఖనిత్యదోషసంస్ఫురణ మఱిది
శబ్దతర్కార్థవై కారద్యమున శ్రుతికట్వాదిదవ్యత కాకునేసి
యంగాంగితాకథనాదిసాధనముల రసదోషనిచయంబు రాణఁగుంచి
వ్యక్తవాచ్యార్థప్రబంధాదితీగతి రచనాద్యవర్జిత రహి హాసింది
రసికు లాననఁ ద్రిప్రకారత ఘటిల్లి, నాల్గువిధముల రచన మిన్నానఁబఁ
గొంచు నీకంఠమున నిస్సఁించునంచు, వినికి నాకగునదికొల్పి కనుపుసొమ్ము.
- చ. అని వనితానురాగరసహర్ష సముత్తటమానసంబుతో
వనజదళాక్షుఁ డయ్యతివబంధురపేళలకంఠనాళముం
దనముఖవద్దసంగతినిఁ దద్దయు ముద్దుఁదనంబు గుల్లఁగా
ఘనకఠినాజ్ఞసంభరణకౌశలహస్తము మెచ్చుఁ దార్ద్రానుగ. ౧౭౨
- చ. కుచవదన్మండలంబున నకుంఠసజాతివిజాతిభూషణ
ప్రచయము క్షీరనీరసయభావముతోఁ దిలఠండులక్రియా
ప్రచితము నాచు సద్రసము భాసలఁజేయుచు దోషవిక్రియా
వచనము దూరమై మెలఁగ వర్తిలుచున్నది కంటివే చెలీ! ౧౭౩
- సీ. నిరువమనానావఁజీచిత్రరుచిరాజి డంబుమీఱిన రోహితంబుగాఁగ
భావనాతీతసల్లావణ్యపూరంబు సాదామనీలత్యాచ్యుగాఁగ

నత్కర్త మా క్రికహఃకాలి సుతతథాః వయోవిహః ధాః గాః
ముక్తానిమధ్యగమోహనహీరములే లసయదవన్నోకలములుగాః
లలితరుచివక్త్రోశశిమండలంబుదిగువ, దండిమీటువయోధరమండలంబు
మా(మ)కమనోరథచ్చలమహితసస్య, ఫలములెల్లనుమిగులనిష్యన్నములుగ.

క. ముక్తాహరము లివ్వి వివిక్తచ్ఛాయలు ఘటిల్లి వెలయుఁగఁజేయుఁ.

ముక్తావద (?) మన్యమణి, రిక్తత గన సీసముద్ధరించినకృతులఁ. ౧౭౧

గీ. పూర్వపూర్వవిశేషత పోసఁగ నుత్తరోత్తరంబున కిది భూషణోత్తమంబు
నాతి యేకావళీభూషణంబు దీని, గన్నరసికులమది మోద మెన్నఁదరమె.

గీ. రమణి! దీవకభూషణరత్న మిద్ది, మంజులైకావళీయోగమహిత మగుట
మాలికాదీవకం జాచు మామకీన, మానసము నాత్మనిష్ఠుతఃబూనఁజేసె.

క. *లరయ సరసత్వఘటకం, బురుతరణోజ్జీవితంబు నొప్పగునుగుణ
స్ఫురణంబున నేకావళి, వరమాలంక్రియలలోనఁ బర్యేందుముఖ ౧౭౨

చ. సురుచిరపద్ధరాగవరిచుంచితసిలనిబద్ధహారని

ర్భరతుదిరాజ వింతకనుకుండువు సేసె ద్రివేణీకైవడిం

గర మనురక్తి నేతదవగాహన మొందె మదీయభావ మ

బురమె నిరంతసౌఖ్యరమ పొందుట యిత్రజీ గామిసీమణి. ౧౭౩

గీ. లేమ నెలచెంతఁ దారావళికిఁ బ్రకాశ, మబ్బుటరుదనియెంచంగనగు నెచూడఁ
దదురురోచుల నెనసి యుద్ధతపుఁజక్ర, వాకయగళంబుజోడయవతిలనరుద.

క. లాలితకుచవదనుండల, మాలి నలంక్రియలు చాల నొప్పుఁగఁ జేయుఁ
† చాల వీక్షింపు మువనూ, మీలనములు పొందుఁగొనుటమెచ్చు తలంబఁ

క. ఇక్తరణిఁ బలికి యనువతి, చక్ర నిరవణమునఁ జిక్తు సడలింపుమఁ జఁ
జొక్తపుఁబూకుత్తుల వై, నక్తోపఁగాఁజేసె గన్ను నెత్తుమైదలన్.

క. మించి మహీధరగర్వ మ, దంచుట నిరమిత్రమా మిటారికుచంబుల
కంచుకకవచం జేల ధ, యెను గాళింది విస్తరించి లేచువనే. ౧౭౪

ఉ. రంగు లెసంగుమెను మది రాణవహించుదృఢానురక్తిచే

బొంగఁగఁ దప్పలంబునన పుట్టినతత్తనుకంటకంబు లె

క్తం గడుదుర్బలం బగుచుఁ గాంచనకంచుక మిద్ది వక్తునఁ

భంగముఁజెందె గన్గొను ముఖంగురలోలకటాక్షునికలన్. ౧౭౫

గీ. చక్రవర్తిత గొని యరిచక్ర మణఁచి, కటుమహాభోగమున నురోధద్రుపీ
రాణఁజేకొనుభూధరరాజమునకుఁ, గోకచాటున మెలఁగంగఁ గొదవగాదె.

క. ఎడకు దిగి కూడ ముఖశశి, నడఁచి జయింపంగఁ దలఁచు ననుచును జెలుచా
కడుఁగంచుకజాలములోఁ, బడనిడి కుచకోకములను బంధించితివో. ౧౮౬

శా. కాంతాపీఠుచంబు లాకృతీచమత్కారంపుసూధధ్వనల్

కాంతాసన్నిభఫక్తిసం చొగి నలంకారజ్ఞు లూహించుదృ

ప్రాంతవ్యాహృతి సార్థకంబుగ మదిం జాల నివచించి యో

కాంతారత్నమ కంచుకాకృతిఁ బఠిష్ఠించితి తే గుబ్బుల. ౧౮౭

గీ. నడు మనెడుమిన్నువైఁ దన మెడయ కెనయ

ఘనఘనత్వంబు ఫలమయ్యెఁ గాని సూక్ష్మ

సూక్ష్మతఁ ఘటిల్ల దని లజ్జ సాగియఁ జివక

చాటు కుచమందె నో యది సంది నరుదె. ౧౮౮

మ. అతిసూక్ష్మం బగుటన్ రహస్యతమమే యశాఁగా స్వయాశంబు మా

నితిగా దానిఘనాంగతం గొనుచు మన్నింపంగదా సౌఖ్యముల్

సతి సీగుబ్బలు గొప్పగొప్పలగుఁగా స్వాంత్రసంరక్షతై

యతిగోప్యాకృతి మాని యంప టరుదా యాత్మ నివచించుమా. ౧౮౯

మ. అలసూధధ్వనికి న్నిదర్శనము దా నొచుం జెలంగుంగదా

బలుచన్నంగవ మున్ను నే నిపుడు తద్భావంబు పైఁచ న్నమ

జ్వలశరీరిత్వము నీవు మెచ్చుకొన సంపాదించెద స్తంచుకా

కలనం బాఁపు చసూధమైసద్వనితో గారాపుసాదృశ్యమన్. ౧౯౦

గీ. అనుచు హృద్గతతద్రంధికపుడువికల, భావమొనగూర్చి కంచుకావరణముడిపి

వరమకారణ మగువేల్పు బయలువడిచె, సత్తుచ్ఛాత్రస్వయాశంబుచాలఁబ్రీతి.

క. కలికి చిననాఁడు చేరికి, బలుగుబ్బలి మేలుపూలబాతి యగుంగా

యలచేతి నిపుడు కుచమిది, బలుకొండై మేలుపూలబాతియు నయ్యెగా.

గీ. మేలుబంతుల నెల్లనుగేలిసేయుఁ

బ్రాహ్మమక్తినకొలఁది నీబలుకటికిత

నంబు గొను సూక్ష్మమొక్కగుణంబు సారగ

ననయ దపకాశసద్వృత్తమెల్లు కుచము. ౧౯౩

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

ఉ. కొండలనైన శేతవిరిగెత్తులకైవడి మీట రాజవే
దండముగండములే నిరియదాఁగఁ దక్షతగల్గి మీటి యొం
దొట్టిని దాసి మా తెలుఁగఁకొండదు కోడమిటారిగుబ్బ లో
యండజయాన హస్తగత మయ్యెడుసూత్ర మదెద్ది తెల్పవే. ౧౯౮

క. పాలిండ్ల మరగి తిరిగి(తి) హేలావతి(చి)న్నయవ్వు డివ్వుడు నీమే
ల్పాలిండ్లు మరగి తిరుగఁగఁ బాలయితిం గదవె కోర్కె ఫలియింకుంగఁ.

గీ. మగువ ! యేతత్పయోధరమండలంబు
బర్హధరహృత్పమోదంబు బలియఁజేసె,
మదిర నేత్ర పయోధరమండలంబు
బర్హధన్వోదహేతువై కరఁగుటరుదె. ౧౯౯

క. గురుశుశ్రూషణ మనఁగి, బరమసుఖం బిచ్చు ననుచుఁ బలుకుదురు బుధులే
గురు(ప)గుకరిశుశ్రూషణ, సీరతిశయసుఖంబు మాకు నలకొనదె చెలీ

గీ. అడరి ద్విజరాజచక్ర బుడఁడఁ జేసి, మృదులతరసునునఁకుంట్లు లోడఁగఁజేసి
మిగులనుద్ధతిగొన్ననీమెఱుఁగుగుబ్బ, మగువమర్దింకుగుమాకుమానఁడగునె.

సీ. కుచములు గిరులన్న గొబ్బునఁ బరువత సాదృశ్యహేతువై చాలఁదోఁచుఁ
దోఁచిన మృదుతనూద్యూతకుచంబుల కదియైన వైషమ్య మనెడుశంక
బలుకుచంబులు పూలబంతులైన మృదుత్వమచ్చటఁ గారణం బనెడు తెలివి
వివరింపనతైల్వి కేవలతకవకాశ మంబరకుసుమంబ యనెడు మనసు
శీలఁగైకొని మదిఁ బరీక్షింపఁ దెలియుఁ

బరుషభావమృదుత్వ*సద్వర్తులత్వ
హీనతౌన్నత్యములు గొన్నిభేదము లిటఁ
గరణములు మాటికని చన్నఁగవ గ్రహించు. ౧౯౯

మ. బలుకొం దొక్కటి మన్న నాకరమునన్ బాగైనపూబంతినా
నిలసిందెం గద మేల్లుచంబు లివి యీవేళం గరాదు త్రే
న్వలయి స్వార్థవమేని తత్సదృశత నిర్దింతు నెక్కిండ క
స్త్రులఁపొక్కున్ జనియించె నంచు హరి మిన్నగుబ్బ లొత్తుం గడున్. ౨౦౦

గీ. అతిశయపీనవత్కోపహద్వయావి, మర్దనముచేసి చేసియు మఱియు మఱియుఁ
గాఁతువడునాడుమృగ హస్తకంజమిఁతి, చిత్రమిదియనికుచపీడచలఁగిచేయు.

- సీ. జోడునాయకకూడి జొబ్బిలైదు సుగంధఘోరివంకంబున బ్రుగిబ్రుగి
కమనీయకుసుమసంగ్రధితకందుకముల నలరులీల వాడ నాడియాడి
గురుతరమత్రేభకుంభస్థలంబుల నెఱినాక్రమింపంగ నిక్తి నిక్తి
యెరిఘనాత్మన్నతాహార్యరాజంబులఁ దడయ కత్తుధతి దాటిదాటి
శ్రమజలం బూర తొక్కి చక్రనిలుచు
కుచకిశోరంబులను జూచి శోరైమిల
ముద్దుగొన *మనసుట్టెను ముదిత యనుచు
ముద్దుఁజనుదోయి శ్రీకతి ముద్దుఁగొనియె. ౨౦౨
- గీ. చ ద్రుఁ డొక్కఁడు బాధింపఁ జక్రయుగళి
యిందుముఖ నీదుగుబ్బలై యెససి యిపుడు
చూడు బహుచంద్రభూషణస్ఫురీత మయ్యె
ననుచుఁ గుచముల నఖరేఖ లంటఁజేసె ౨౦౩
- క. నల యొక్కఁ డేచ జక్రవ, లలికుంతల నీదుకుచములై జనియింపం
గలిగె బహునఖచంద్రా, కలితక్షతిపీడ యని నఖంబులు నాటె. ౨౦౪
- గీ. సర్వగురుదిహ్నుములు గానిచన్నదోయి
సర్వగురుభావ మెఱుంగంగ శక్య మగునె
యనుచు గోవిందఁ డానంద మతిశయింప
లీలఁ గుచముల బాఠేందురేఖ లిడియె. ౨౦౫
- క. హరినఖవదదిహ్నిత మా, సురుచిరకుచకుంభయుగళి చూడఁగనొప్పెన్
వరశుకశిరముఖదారిత, వరిపాకమనోజ్ఞలికుచఫలయుగ మనఁగన్. ౨౦౬
- చ. గిరులకుఁ జక్రవర్తలత గీల్చాను టబ్రమె కవ్వరంబుచే
గరము మెఱుంగులీనుమృదుగంధ మలందఁగఁజేసి తెల్లదా
ల్లిరులకు సాటిఁబెచ్చి యటఁ గేళివసించు శివుండ నయ్యెదం
దరుణి యటంచు నించు హరి తత్త్వచసీమ సుగంధవర్తములే. ౨౦౭
- చ. శుకము మహాగమాంతరతిఁ జాక్షికి నిం పగుదాడిమీధలం
బకట పునర్విదారణము నండెడునట్లు ప్రయత్నమూనె నా
మొకము నమందహాసమయి ముద్దులు గుల్లఁగఁ గొప్పు పైడిదా
ల్చుచేకలూరువయ్యెదను జక్రఁగఁ గప్పెను తొమ్ముఁ గ్రక్తుఁగన్. ౨౦౮

- క. అతికరుణాన్నతవృత్తి, బ్రతిలేకుండియును మధురరసమరీతిగా
సతి నీకుచవదమండల, మతిచిత్రము మధ్యవృత్తి యగుచుం జలుకుగా.
- క. గేయ మగు చేకగురుతో, న్నేయబై సర్వవృత్తనిచయాద్యంబై
పాయకు గా శ్రీవృత్త, శ్రీ యావచ్చోజయుగము శృంగారవతి ౨౦౦
- క. వరుషంబు లగుటఁ గుచకులు, సరళ బులు గాక యున్న సఖ చిత్రబే
స్థిరము లగుచున్న పబ్రము, వరమాణుసమానమధ్య వరికింపంగఁ. ౨౦౧
- క. ఈకుచవదమండలమున, శ్రీకరభావమున మెలఁగు చెలువౌభూషణ
శ్రీకర ముఖయశ్లేషయె, కోకస్తని చాలఁజాల గుఱుతుగఁ గంటె. ౨౦౨
- చ. మదభిమతంపుశయ్యయి ఘానితభూషణ మై యదోష మై
ముద మొనరించుఁ గావ్య మన ముద్దుఁగుచద్యయి చిత్ర మొక్కఁడే
సదమలగా త్రి సద్గుణము చాలఁగ సూక్ష్మతఁగాంచియేని దాఁ
గదిసి సొరంగ నంది యటఁ గానఁగ శక్యముగాదు చూడఁగఁ. ౨౦౩
- క. ఈరీతిఁ గుచము లెన్నుచు, వారిజలోచనుఁడు కాంతివారస్ఫురణ
ధారము లగుదోర్హలా, కారావారములచాయఁ గనుమీ లడరగా.
- చ. చెలి కరకల్పవస్ఫురణఁ జెందినదోర్లతికాలవాల మై
యలరెడు బాహుమూలముల కర్ణము ఖాతము తీవె పూతచే
మెలయఁగ బాగుగా యనుచు వేడ్త నఖంబులునాటఁ గడుఁగ
విలసదనూన బాహువుల వేమటు గండపుఁబూత దా నిడగా. ౨౦౪
- క. అరుఁగనుఁగొనియె శ్రీహరి, యాదుచి ముద మొనరఁజేయ హరిరత్నపుమే
తేవురం జలిచీమలబ, ల్బారుం గలహింపఁ బిలువఁబం పెడుదానిగా. ౨౦౫
- గీ. విన్నుకొనునఁ బొక్కిటివేల్పుబావి, లేను యాచెంత మధుకరాలీధమగుచుఁ
గలదు పేకలరోమాళికల్పవల్లి, విబుధవరు లగుమా కొగి వేడ్తఁజేయు.
- గీ. అతివ మున్నంతమేనికి సహివరేణ్యుఁ
దభిమతంబైన రల్పమై యలరఁజేసె
నిపుడు రోమాళిభుజగేంద్రుఁ డీకరాజ్ఞ
మునకె లా శయ్య యగుచుఁ బల్కుడ మొనఁచ్చె. ౨౦౬
- క. మాయానరేంద్రవాస్త, చ్ఛాయల రోమాళిభుజగచేంద్రుఁడు మిగులం
జాయవహించెను జిత్రము, ఛాయాసుర నీతిఁ జూడఁ జనదే చెపుమా.

- గీ. వరుషబంధమయం బాటఁ బరఁగునాడఁగీతిన్ లెచు జనుదోయిలేమయట్లు
గానరోమాలియనుపేరుపూనుచీను, బారువయకెక్కు నాభిగహ్వరము వెడలి.
- ఉ. పొక్కిటికోమనుండి వలపుంగిరులంచుఁ గుచంబు లంటఁగా
గ్రక్కున నిక్కునీలఫణిరా జొకొ పొక్కిటిపాదునుండి పె
పెక్కుఁగ నిక్కుచుగ బయట నెంతయు స్రుక్కుచు గల్పిగుబ్బుఁగ
జొక్కుపుకొండలం చదరి చొప్పుడులేవెయొ యిద్ది దెల్పవే. ౨౨౧
- గీ. రమణి మంజులరుదిరోమరాజభుజగి, తరుణకృష్ణభుజా దంకద హఠాక
రాజు తనుగూడనెంతేనిరమణఁగాంచె, జాదితేయిద్దుఁదెలితేటచూపులాడి.
- క. ఆతల నీతల దేశము, లేతఱినైన నా సమ్మది నెనయఁగ టామి
పేర మగు మధ్యదేశము, ఖ్యాతిగ నీట నహిథయంబు కలుగుటకరనా.
- క. కాళిందిమధ్యగత మగు, కాలాహి న్నాదుపాదగతి మర్దింపం
జాలిఁగి గరమున నిపుడి, కాళిందీమధ్యగాహిఁ గడఁగిఁగి బెరుక ౨౨౨
- క. అండఁగొనువారె భూధర, మండలవతు లగుట మిగుల మహిమంబులచే
నుండుకొన నుండులేమిడి, యండగువారల*న బీడయంటఁగ సాగె.
- గీ. కన్నెరో కంటివే నీచుచిన్ననడుము, మిన్నుముట్టినకలిమి చేకొన్నదేని
యెన్న నబ్బుర మిద్ది దానున్నదిక్కు, నట్టి నెఱి రాదులకు నేని యెటు గనీచు
- ఉ. ఉరుకుచభూధరంబులకు నొప్పుగఁ బ్రా కులతాసుకర్తమల్
కరముదలిర్పఁ బొక్కిటిచొకాటపుబొడ్డన బావిలోని యా
ద్యరసపు జాలనా మిగుల వందముఁజెందెమరోమరాజి యం
చరుదు ఘట్టిల్లఁగాఁ బొగడు నచ్యుతుఁ డా రొగి కేల నంటుచు ౨౨౩
- ఉ. విప్రు నాభిదీర్ఘికును వెల్పడి మీఁదికి వేగఁబాలుమే
ల్లవ్వరసంపుజాలుగద గట్టిగఁ జొక్కుపురోమరాజి యం
దొప్పగులేదరంగలర యోధతదంతర రేఖలోకదే
యొప్పులకువ్వు యీవభు లహాో యని మాటికి నంటు మువ్వలిగ. ౨౨౪
- గీ. కాదు భావంబు దృష్టికిఁ గానరామి, పటుకుచదవ్వయిఁ బూన నభావ మెట్లు
నాతియటుగాననుభయభిన్నంబుకొను, మర్పహావంబుగనుట చేమాకుముద్దు.
- క. సర్వద్రవ్యను నేనను, గర్వం బిఁక మాకుఁగలదె కనుకట్టదుగా
వర్ణించువదన మధ్యము, సర్వవదార్థాంతరాళసంగత మయ్యుగ. ౨౩౦

గీ. సత్త్వ మొనగూడకున్నను జాన నడుము, విష్ణుపదపదమయ్యెనువిరుముపిదప
విష్ణుపదపదమయ్యెడు విధములేదు, సత్త్వ మొనగూడననినవ్వుఁజక్రధరుఁడు.

క. ఘనజఘనకుచవదంబులు, కననయ్యెను గురువులగుచుఁ గమలదళాక్షీ
కన వింత మధ్యపద మిది, కనువట్టెను లఘునిలాసఘటితం బగుచున్.

సీ. బలుకొప్పకార్త్యగుల్ బాగుగా ధరియించి తులకించువదనచంద్రుని భరించి
గంధిలనిశ్వాసగంధవాహముఁ బూని తనరానుకుచవర్వతంబు లూని
తనధ్యసంధానితనభంబు నైకొని వంచభూతమయ్యెనవంచ మాని
సూక్ష్మాతిసూక్ష్మ మై చూడ్చిఁగిగనఁగాకమాయాభిరామమైమహిమఁ గాంచి
తనమహాకాళపద మొప్పుఁ దనరు నడుము
వరసుసూక్ష్మత మును విష్ణుపదతఁగాంచు
నిపుడు మద్దేహసంగతి నెనయు మిగుల
విష్ణుపదభావ మని కానుఁ బిడికిలించు. ౨౩౩

గీ. వెలది తారుణ్యరసమహావేణియందు, బంధురావర్తమై స్వర్ణవర్ణమయ్యు
నతిగభీరమహాప్రదంబయ్యు మెలఁగు, వేడ్తఁగనుఁగొంటివే నీచువెడదనాభి.

చ. కలితతనూలతం గలవికస్వరనాభినుమంబులోపలన్
మెలఁగుచునుండి మీఁదటచు మేల్వలపుల్ గులుకం దదుద్భవో
జ్వలకుచగుచ్చముల్ గొన నవారణమై బయ్యెత్తుఁ బిల్లతేఁ
టులజలిబారునా జిగిఁ గడుం దనరాఁడు నారుఁ గంటివే. ౨౩౪

గీ. కాంత యేళాకముననైన గగనకుసుమ
దర్శనము సేయ నొకఁడైన దక్షుఁ డగునె
యిప్పు డీమింటఁ గనుఁగొంటిఁ దప్పగాదు
చారుభాస్వరవికసదంభోరుహంబు. ౨౩౫

క. శృంగారరసం బిచ్చటఁ, బొంగదె మధురంపుగుణము పాలుపారఁగ నో
యంగన మధ్యమవృత్తి కె, సంగదె మాధుర్యగుణము సంకయ మేలా.

క. పునరుక్తివలెను నుడికిం, గననయ్యెను నాభి మించు గడుయావమనం
బునరుక్తవదాభాసం, బనఁగ నలంకృతుల నెఱుక నందుట లేదే. ౨౩౬

గీ. కంకజాతాక్షి యీకరవంకజమ్ము, చొరఁగఁ దలఁచెను దాఁబరసుఖముఁ గోరి
చెల్లపుమీఱెను నిమ్మహాబిలబిలంబు, నన్యకార్యసమాసక్తి యంత వదలి.

- మ. అలమింటన్ నురదీర్ఘకం చెలిగజం * బాత్తాయతాంచ శ్రురం
బెలమిం బాచుచుఁ గ్రీడసేముఁగద కృష్ణేభంబు కాన్తింట నీ
చెలువంపుంబలుదిగ్గియం బ్రనుదియై చేసాచి క్రీడింపఁగాఁ
దలఁచెం జూదితె యంచు నాభికడకుం దార్చెం గరాంభోజమున్. ౨౮౦
- మ. హృదయగ్రంథి మహాదృఢం బపుఁగదా యివ్వఁబు నీక్షింపఁగా
వదల నే నొకలక్ష్యమా యతనికిన్ భావించఁగా నంబరా
న్నదమా గ్రంథిత నాస్వభావ మనుచుం బాటిల్లుభీతిం గడుం
జెడరె న్నీవి మనోహరాంగి కనుచుం చిత్తంబులో నెన్నెనన్. ౨౮౧
- క. ముడితోడనె వడిమీఱఁగఁ, గడుసాగెం గటి నెసంగుకనశాంబరమున్
సుడివాలుదాల్చుధైర్యపు, ముడి సాకల్యంబుఁగఁ ముద్దుగ బాతెన్.
- ఉ. అత్తఱి జత్తజం గవినయట్టిమహాత్ముడు రత్నభూషణం
బొత్తు నటంచు నాత్మమృదులోజ్జ్వలచేలచెఱంగు మెత్తనా
మెత్తగఁ జేసి నందిటను మేలిమిబంగరుఁబోడిఁ జేర్పఁగాఁ
గుత్తుక పాంచజన్య మొనగూడినచాయ నొసర్చె నచ్చటన్. ౨౮౩
- క. నవ్వుచుఁ బువ్వులతూపులు, న్రొవ్వుచుఁ బుష్పాయుధుండు గువ్వుచుఁ దిరుగన్
దువ్వుచుఁ గటిపై † హపులు, రువ్వుచు వెన్నుండు తిగ్గుదినుతఁ గనియెన్.
- సీ. వివిధరత్న ప్రభావిస్ఫురన్తేఖిలామాయావిదిత్రత మనుటకతన
సూక్ష్మాతీసూక్ష్మత శోభిల్లుకతమున బహుగుణాశ్రయితచేఁ బరఁగుకతన
సంత(టం) దనురోచు లడరించుకతమున నర్హజనంబున నబ్బుకతన
మాలిన్యలేశంబు మలయనికతమునఁ గటిసుప్రపంచంబు గ్రమ్ముకతనఁ
దరుణి మామిత్ర విష్ణుహాఁబరము గానఁ
దనకుఁ దా విడి మాకుఁ హితం బొసర్చె
మేము చేసినవని గాదు లేమ మాకు
నేర మించుకయును లేదు నీవు గినియ ! ౨౮౫
- గీ. భామ కర్ణావతంసాదివదములందు, జఘనశాంచిసమాసగజఘనవదము
గణితమై యున్నదో కాదో కలిమి లేమి, నీ వలం కారవతివిగా నెత్తయింపు.
- క. విరసంబై కనుపట్టెను, నురధునికలామయంబు జోడనఁ దగునే
వరమాడ్చుతసువమారస, మిరవొందఁగఁ గాననైకయాకటితటికిన్.

- గీ. అతివ కాంచి గుణస్థాన మగుటకతన, నేతడుజ్ఞు వరదరాజేష్వరాన
మెట్లు గాతుండు నిటవసియించునట్టి, పరమపూరుషు శతనుతాపంబుగోనున
- గీ. చాను యాకటిభూధరచంద్రమునకు, లీల భూచక్ర మంతయు నేలజాలు
భాగ్య మొనగూడ గిరిదుర్గపాలనంబు, పులినదేశంబు నేలు టబ్బురముగాదు.
- క. ఈకాళిందినితంబును, జోకై మాక్రీడ నమరః జూపెను మదిలో
నాకాళిందిమనోజ్ఞత, రాకృతిపులిసస్థలీవిహరము లెల్లన్. ౨౫౦
- గీ. అపదశాందర్యమై కటి యవహసించు
ప్రాకృతవ్యాకృతిని జిత్రరసముదోచు
నొక్కయెడ నద్ది పునవత్రయోజ్జ్వలంబు
పుథమపురుషైకసంస్మర్యభవ్య మిద్ది. ౨౫౧
- గీ. కటివదంబున *సర్థసంఘటిత మగుచు, జఘన మభిషక్తు సాటియా సన్నితంబు
మాత్రవశ్యాన్నిరూఢిమైయందులకు, నాభిరూప్యంబురుదిగాంచివ్యక్తిబోలు.
- క. నిరువమసంభ్రమ మొదవఁగ, గరిగామిని కుంచితంబు గావించు నిటం
బరమాన్యతరస మొదవఁగ, వెరపు దలిర్పంగ † నే వివృతమొనరింతుఁ.
- సీ. పొంగుచు నీకటిరంగస్థలంబున లేమ చక్రభ్రమరిం ఘటించు
ననుమోదభరమున నంబుజలోచన లీల చక్రభ్రమరిం దనర్తుఁ
గువలయేక్షణకోర్కికొనలుసఁగఁచుమీఱరుద్వృత్తమునఁజాలనొటపుగాంతు
నురుతరమై రాగ మొదవ నున్నతవేణి రథచక్రచారిత రమణినింతు
నతివ యిట్లు వారిక్రాంత మైయెసంగ, జతనవడుచును వైష్ణవస్థానమై పొ
సంగ ‡ వ్యాకృతినొందచుఁ జతురవృత్తి. మెఱచు నీవేళ నీచేత మెవ్వగొందు.
- క. ఈరీతి వదింపుచు హరి, చారుదతీపీఠజఘనసంగమమోదా
కారవయోనిధి నీడఁగ, నరీతి న్వలపులేక యెడమలఁగంగన్. ౨౫౨
- క. ఊసువులందుచుఁ దద్గత, చారుమృదుత్వంబుఁ గాంచి సరసకదలికా
కారంబు లధికకఠినవి, కారము లని మనసు సొక్తఁగా నిట్లనియెన్. ౨౫౩
- గీ. లలన(నీయునా) యగభిషేకలతవలనఁ, బరిభవముఁజెడఁ గదలి కాలరువనంగ
నయ్యె సచ్చట సమసనార్థాంతరంబు, లోకవిభ్రాంతిమూలంబు గాకయున్నె.
- గీ. తరుణి యూరూత్రరవదోజ్వితాంకతన్య
మొంచుయోగంబునఁ ద్వదూరుయుగళవర్య

దానఁ గనఁడయ్యె ముని త్వరితంబుకతన

నబ్రహ్మ వార్తికోక్తుల నతఁడు గొనెనె.

౨౫౮

క. అని యూగద్వయిపొందిక, కనితరసాధారణమార్గముగొనుచుం

గనకపుటాల్లియవేలుపు, కనకాంగిపదద్వయంబు గనుగొను చనియెన్.

గీ. ఆంతజంఘా(?)సద్వృత్తియై మిలంగి, లలితవర్గోదరీతుల లక్ష్మ్య మగుచుఁ

దభుకలీనునలంకృతధ్వనులఁ దనరి, రమణి సొగసైవ యీవదరచనవలయు.

గీ. హరిఃరస్పర్శసంజాతహర్షవిభవ, యతులమృదురూపనీరజాతాధివాస

ఁజ్ఞీ నీపాదములసేవ లాగుచున్న, దింతకన్నను భాగ్య మిం కేమి నీకు.

మ. అను చఁఘ్రివ్యయదర్శనాగతమహాహర్షంబు లోకాళిక

ల్లననత్యల్పవిలాసతం గొనునిజస్వాంతంబు నాత్మశ్రయం

జన కౌతేవడి మీటి శ్రీసప్తఁడు ప్రోయాలిం దగం గాఁగిటం

జెనయంజేసి కుచాంతరం బురము నాన్లేపిచెఁ జెన్నొందఁగన్. ౨౬౨

చ. అతినిశితంపుటగ్రముల నందెనుబల్చునబొంగరంబులు

న్నతి మిగులంగఁ దాఁక జిగిదెవుదురంబు నురంబు(దా)కినన్

క్షతి యొకయింతలే కడరుచక్రనిగుబ్బలు రెంటిదార్ధ్యమల్

ప్రతిఁగొన *నొక్కఁడొక్కటికిఁ బాయనిసాక్షులు యుక్తమోగమల్.

గీ. ఘనలపద్యంకములఁబుట్టి జనులొనర్చుచిద్రముల కోర్చి శుద్ధనిర్దిష్టవృత్తిఁ

జాలరాణిల్లు మేల్పుత్యసరులువిడుచు, సద్గుణంబుల నుద్ధతాశ్రయముకతన.

గీ. ఆంతరం బగుసార మావంత లేక

బయటఁ దెల్పుటగొన్న యాస్పదముగన్న

నొక్కతటి హాని యగు నని యొప్పుఁబలుకు

దతులహ(రా)శిసూత్రంబు లపుడు విరిసె.

౧౬౫

గీ. ఛిన్నసూత్రంపుముత్యముల్ చేరువేళ, నవ్యక్షత్రమావిన్ను నవ్వఁ గాను

ముత్యములునాభిసరసికి మొనయునపుడు, తతవయోధరగళదుదస్త్రములయ్యె.

ఉ. కంచుకనామసత్తవచగర్భగతత్వ మఖండసారభా

వాందితులైనవారలకు నర్హముగా దని వీడనాడలే

కొంచెపుఁబూత లోడగునె కూడునె కీర్తులు కార్యవేళ నం

చెంది కుచంబుపూత నెడయించె ననం గడువీడఁ బూతయున్. ౨౬౩

క. బలయుతుఁ యన్యోన్యంబును, బలవత్సంఘర్షణేయ బలమఱి నడుమన్
మెలఁగెడునది చెడు ననుచుం, దెలుపుచుఁ గుచకుత్రకాళిదెరలెన్తిగులన్.

మ. కుతదత్తర్షమ భోరుదోషగుణసంబ. ధా. భిజ్జత్వసం
గత మాదార్యనుకృతిముఖ్యగుణసాంగత్యాభిరామంబు నా
సతిచకదోయి యలంకృతాన్యమయిన సత్తాన్యముఁబోలి శ్రీ
కలిచిత్రాబ్జమునం బ్రమీదభర మాపాదించె నెంతేయన్. ౨౬౯

వ లంత ననంతలీలాకరాయణుండగునారాయణుండమ్మానవతీరత్నంబు నయ
త్నాయత్నాసాధారణగణ్యాంగలావణ్యం బనిదంప్రథమకురిదృష్టం బయ్యు
నిదంప్రథమావలోకనసంపాదితానుభవానకుతుకంబు మనంబునకు *నా
పాదించుం దలంపులో నిబ్బరంపుటబ్బరం బాగుబ్బకొన నోయలిసీలకబరీ
కబరీభారంబున నుదాత్తాలంకారంబును గలితాలికాలంకారంబున వక్రోక్త్యలం
కారంబును గమలాననంబున వికస్వరాలంకారంబును గన్నుదోయి నుశ్రేష్ఠే
క్షాలంకారంబును గలికానాసిక లలితాలంకారంబును గపాలయుగళి జిత్రా
లంకారంబును గర్జలంబులఁ గుండలీబంధాలంకారంబును గన్నుబాముల
దృష్టాంతాలంకారంబును గమనీయాధరంబున రసవదలంకారంబును
గంబుకంఠంబున సత్కుక్తాలంకారంబును †గంజికుంభకుచంబుల ‡శిష్ట
రూపకాలంకారంబును గనద్బాహుల మాలికాబంధాలంకారంబును గర
తలంబులఁ బద్మబంధాలంకారంబును గవ్వనూగారున నాగబంధాలంకా
రంబును గనకచ్చాయంపుపిళ్ల విషమాలంకారంబును గౌనదీగై సూ
క్ష్మాలంకారంబును గభీరవాళి సతీశయోక్త్యలంకారంబును గటితలుల
సారాలంకారంబును గరభోపమీరుల రూపకాతిశయోక్త్యలంకారంబును
గాదిలిజంఘల సనస్వయాలంకారంబును గలకదంబుల విరోధాభాసాలం
కారంబును సర్వాంగంబుల సమాలంకారంబును భరించునించుఁబోడివి
గావున నానాలంకారలీలామూలాస్పదంబ వయి వెలుంగెదవు గావున
ననుభవవేని నుకమవగుటకు సంశయం బాశయంబున నుదయంబు
నేర్చునే యనుచు నగుచు నవ్వరారోహసిజకటుతిరివికాలదోరంతిరారో
హం గావించి చాఁస్త్రాదు పుచ్చుకొన ననింతిరింబు. ౨౭౦

* నాపాదించు † కుచంబుల ‡ శిష్టరూపమాలంకారంబు

- ఉ. అత్తరకాయలాక్షీ యసమాయధుపూర్వరణంబు శ్రీహృదా
యత్తునిదిత్త మాత్తకుతు కాలిశయంబునఁ జేసె వ్యక్తిగా
ఘాతచమత్రియం బులు రస్తసుశబ్దవిశేషవాచ్యమై
యుత్తరుకావ్యముం బలె నకజ్జ్వలభావరసప్రధానమై. ౨౭౧
- క. దయకుడుటనొ గురుజను లని, భయకుడుటనొ స్త్రాతి నేమొ దాదాసశరో
చ్చయములు గడునాడుటనో, కను నిర్వాప్తపార మయ్యెఁ గందర్పనకున్.
- చ. అలగులవిల్లు నీరసత నందఁగ నాడటిదిమ్మ హెచ్చుగా
*వలియుచు వీడివీడికుడు బంధరపాళి ధనుర్ధణంబుచే
గలుగదు కార్యసిద్ధి యని కంజశరానయనీరుఁ డత్తఁగ
విలు గొనకుండఁగా నిడియె వేళమ యానతి కేఁగుఁడమ్మకిఁగ. ౨౭౩
- సీ. పజలాంబుదంబుఁ జరకూడి యెడయక నెఱయు మందె పకారు మెలు కనంగ
హరిమణిస్త్ర భంబునందునందముమీఱు బూర్ణిఁ జెక్కినవైడిబొమ్మ యనఁగఁ
దనరారుసహకారతరు (పు)శోఁజనఁగొంచులలిమించుమాధవీలత యనఁగఁ
బరమకారణ మైనబ్రహ్మంబు ననువున నంగరిం బగుచిత్రశక్తి యనఁగఁ
బాలిచెఁ గాళిందినెమ్మెయి భువనభయని
వారణాధారణాటోకవానుడేన
ఘనభుజాదండసంతలాక్రాంత మగుచు
మించునలయికి నొలయ నిద్రించువేళ. ౨౭౪
- గీ. ఏకశయ్యావదప్రవేళై ధమాన, మూర్తు లగుచును దంపతుల్ పొలిచి రిప్పుడు
నేకశయ్యావదప్రవేళై ధమాన, మూర్తు లైనయలంకారములసరణిగ. ౨౭౫
- సీ. చక్ర వాకీశోక చటులాంధ కారంబు దొలుకకువృతమంబుతోడ విచ్చె
నమరమూర్ధస్యోద్గ్రమణీయ కాంతితో ఘూకోష్ఠనిశ్వాసగుణము హెచ్చుఁ
జంకజామోదసంభవముతోఁ గలువలం దదభావసంభూతి గదియవచ్చుఁ
దరుగతవక్షీ సంతతశబ్దములతోడఁ జోరనిశ్శబ్దత సోగియఁజొచ్చు
నఖిలలోకసదాలోకనాంజనంబు, సారిధర్షచారాదికారణంబు
జారసంచారదుర్నిహూచ్చటమంత్ర, రాజయగుచుఁకనుమ ర్వేళ తేజవీలఁగ.
- గీ. సుప్రసాదత సుకపీండ్రనూత్తు లడర, బోధ నైకొన వేగంబ పుప్రుఁబోడి
సుప్రసాదత సుకపీండ్రనూత్తు లడర, బోధ వేగంబ చెంచుట పోల్కిగాఁగ.

* బలియుచు వీడివీడికుడు అనిలడిపొసమా! : దిగ్వికలాకులంబుతోనుమర్శ్య

సీ. చలిగాడ్పుచే దీగబలఁ జేటనమ్మేన నలగులు జలజలంజలను రాలఁ
 గొప్పు చక్కఁ గుడుర్చుకొనఁ గత్తకాంతులు పొంత బుగరుజలపోత నీవ
 నిదుర చాలనియట్టి నెత్తితోచనంబులు తల్తాలజలజంబుఁ దప్పుగొనఁగ
 మిగిలెనుననురక్తి మగుడిమాఁగఁజూచి మదనూడు కాలూన మనసువడఁగ
 హర్షరస ముప్పు గాల్యభయంబు నడువ
 నలనయానంబు పాదంబు లడుగు లిడఁగ
 నంత యిం తనరాని యాయానవడఁగ
 బెడఁగువగలాడి వసుకయి ల్వేదలి వచ్చె. ౨౭౪

క. అతిసూక్ష్మేంబరశ య్యా, గతకృష్ణసువాంగ మెడసి కమలేక్షణ దా
 నతిమందయానమున * రా,నతిభద్రతటిద్విలాస యగుచుం బొలిచెఁ.
 క. అనలంకృతహావము గొని, వనజాయతనయన యపుడు నతితే ననంగాఁ
 జనదే వస్తువ్యంగ్యం, బనలంకృత మైన మోద మచ్చట లేదే. ౨౭౫
 గీ. అతనుభూషణవిస్ఫూర్తి నందితోలుత, సుతనువు తనూమరిల్లి కసాగనుపూరు
 నతనుభూషణవిస్ఫూర్తి నందకున్న, నతనుభూషణవిస్ఫూర్తి నలగె నపుడు.
 గీ. సుప్రసాదత నద్యైక్తి సుభగ యగుచు
 ఘనతరాలంకృతిస్ఫూర్తి గొనక మగువ
 యుత్తమంపుగృతి న్నగు నొక్కవిత
 యొక్కమెడ సంస్కృతిచ్యుతి నొప్పు మిగుల. ౨౭౬

సీ. సానవట్టినయట్టి జలజాత బాణుని చేతిమిన్నా హేతిఁ జెనకుదానిఁ
 జారుపుంస్తోకిలాస్వాదితం బైనట్టి క్రొమ్మానిని దప్పు గొనెనుదాని
 సంతతరాజహంసక్రీడితం బైనకమలినికై బొమ్మగట్టుదాని
 మలయానిలాశ్రాతమర్దవక్త్రాత మా సురుశాఖఁ జలుకఁగాఁ జూచుదాని
 దవనసుతఁ జూచి ద్వారంబు దాటువేళఁ, దోడినచ్చలికత్తెతోడవచ్చి
 బిగ్గఁ కాఁగిటఁ జేచ్చుచుఁ బేర్చిగుల, మేలుగాఁ బల్కె నొకవాణి నీలవేణి.
 ఉ. కోరిక దీరఁగా మగనిఁగూడి సుఖించినన్నిఁ జూచినన్
 మేరకు మీటుమోదమున మేరు సుఖించె మనంబు చింత మా
 కూటద నీవు నెజ్జకడచుండి కటాకట తోడులేక యీ
 ద్వారముదాక నిట్టిటకు వచ్చితివమ్మ భయంబు దక్కుచున్. ౨౭౭

ఉ. అంతట నింతియొప్పు నగ నానన మారుకొనంగఁ బల్లు నీ
యితికిఁ దోడు గావలెనె యిక్కడ కక్కడయూడి రాఁగనా
వంత భయంబు లోఁగొనక యూర్జవిభుఁ డగుడంద నీనికం
గంతుచురంబుఁజేసి వలుగాయము లందివమేటి గావునన్. ౨౫౧

ఉ. అప్పుడు నీలవేణి చెలియందపుఁజేష్టలు చూపఁగోరి యొ
యొప్పులకుప్ప నీకుయది కొప్పుగ తేఁ డలపూర్ణిఁ బూనన
తప్పుక చెప్పు మన్న నగుదాల్పుట సిగ్గున మోమువాంచుటా
జెప్పెను నాతి యంతరము చిన్నలు చెప్పఁగఁ జానరుక్మిణి. ౨౫౨

చ. ఇట్లు కాళిందీవిభిందదికురం గరగ్రహణంబుచేసి యనంతరంబ మిత్రమి
దాకుందరదనం బొడ్డియాడి వాగ్మజతీయావసతి జెట్టవట్టి భద్రాభద్రే
భయానం గాలుక్రాంతి మద్రరాజస్యకస్యక మైసలకణకుం బొట్టుగట్టి
యప్తమహిషీనయనచకోరశరద్రాకానిశాకరుండై యక్కటలయాడవవ
గుండు పిదప నరకాసురుం ద్రుంచి [యింద్ర లోకంబునకుం జని యదితిచే
గుండలంబులు గొని పారిజాతనగంబు సంగ్రహించి నరకుం ద్రుంచి] తత్తా
రాగృహసీతహాడకనహస్రరాజకస్యకల వాత్సకరగ్రహణంబున భస్యలం
గావించి తన్వావతనిరంతరప్ర మోదాపాదనదక్షిణం డగుచు దక్షిణుండై
ధీరలిలితనాయకోత్తముం డనవెలయుచు మునులకుఁ దమఃఫలం బై యరి
నీరులకుఁ గృతాంతం డై యథులకుం జులారత్నంబై భనుర్ధరులకు వీరా
గ్రసరుండై విద్యాధులకుఁ బరమాచార్యుండై గాయకులకు వాగ్గేయకా
రశిరోరత్నంబై శరణాగతులకు వజ్రవంజరంబై విదగ్ధులకు (ర)సికావతంసా
బై మదవతులకు సభివమదచుం డై సంఖ్యావంతులకు శాస్త్రవేత్త మై
నటులకు హస్తీనకతల్లజుం డై కర్ణకులకు ననుష్ఠాతృప్ర కాండంబై తత్త్వవా
దులకుం బరమత్త్వంబై యోగీంధ్రులకు లక్ష్మ్యం బై (రస)వాదులకు జగ
దేకరసంబై సుగుణవాదులకు నుపాస్యం బై భాసిల్లుచుండె నయ్యవ
సరంబున. ౨౫౩

సీ. * శాస్త్రంబు గతి ననుష్ఠానకత్వవిలాసభాసురంబై చాల వాసిఁగాంచె
దా(హకరో)దారదవశీలీ పంధ్యాకుమారునితో బొందు గోరుకొనియె

దారిద్ర్యభేదసంధానఁబు గగనమండలపుండరీకంబుచెలుపు మీఁత
 శశమ్మగంబుశిరంబు చక్రఁద్రోక్తిఁజాలంగు కొమ్మున (నద)ర్తి మిమ్ముచేసె
 నవనినానాఁ గోపాల మఖిలజనుల, నలుపుమిగులంగఁ బ్రాపించెనవరసమాల
 నలప్రసాదంబుపొందెనునుపుగాఁగ, నతులసౌఖ్యంబుచూపులరుదుగనఁగ.

ఉ. మంగళ మంగజాతరిపుమంజులనూననమధ్యవర్తికిన్
 మంగళ మబ్జ(జ)ప్రమఖిమానితదైవతచక్రవర్తికిన్
 మంగళ మానతార్తికృదమంగళభంగదసాంక్షికిన్
 మంగళ మాదిమూర్తికి ఘనప్రథమూర్తికి రామమూర్తికిన్.

౨౦౯

గ ద్యము.

ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరణారవిందమిళిందాతఃకరణ పోలూరి మాధవ
 యజ్ఞసమజ్జ్వలత్ప్రపాక్షితకటఃకుంసాదితపాండిత్యాభరణ ప్రభం
 జనవంశాభిరాకాశశాంక సీరంతరారాధిత విచక్షణ శశాంక
 లభినవనన్నయభట్టారకా హోబల వత్సాహాయ
 కవిమహోపాధ్యాయభట్టారక విరచితం
 బ్రెసకాళిందీకన్యావర్ణయం బను
 మహాప్రబుధంబునందు
 సర్వంబునువస్తాశ్వాసము.

ద్వితీయభాగము సంపూర్ణము.
